

Thomas Taylor

Vol. 8. No. 2

J. Verne
1883

FASCICULUS
PRAECEPTORVM
LOGICORUM:

In
*Gratiam juventutis
Academicæ compo-
sitius & typis donatis.*

*Editio altera limatarior
operâ secundi*

C. A.

OXONIÆ,
Excudebat Guilielmus
Turner, An. Dom.

1633.

SCIENTIA
RACTICAE
EGREGIIS
IN

GRANDE
ACADEMIA
CAMBRICA
GEOGRAPHIA
CARTOGRAPHIA
PHYSICO-MATHEMATICA
ET HISTORICA
CENSUS

89..839

TYPOGRAPHVS

Benevolo Lectori. S.

Ve duo, nescio quo occulio
admiracionis attractu per-
legentium animos alliciunt;
Authoris eminentia, & Pro-
œmialis nitor; ea in hoc
Logicalium fasciculo con-
sulto tacui: ne vel impudicâ frontispicij
pompâ procari videar juventutis oculos, un-
de majoris spe aucupij nundinas multipli-
cem; vel ea studiosis imponam, que preter
Authoris insignia & proœmiale panegy-
rin, aliud non habent, quo à scombris libe-
rentur, & publicum mereantur suffragium.
Hoc peculiare vendicat modestior conatus,
quod mallet ingloriu prodesse multis, (dum
recte factorum conscientia satis se solatur,)
quam vel ab amicis agnoscî, nodum à male-
volis digito monstrari: satius etenim judicat
apud incorruptos Censores spontaneum ex-
pettare, quam sordido verborum circuitu
τὸ τῶν οργωνολίθων ἐγκάμιον emendicare:
vino vendibili non opus est hederâ; meque
tacente, quas ille neglexit primiolarum gra-
tes, res ipsa (apud antres ingenuas por se sa-
sis

tu vocalis) Authoris debitam non dissimulat. Quaras quid sine hac ego tandem praestitisti tuo eisdem permotus commodo, ardentiis apud suos institi, ut que retroactis aliquos iustis privatim fuerant perlecta pupillis, ea tandem publici juris fiant: nec dissimulo quam tui me miseret, (ingenua juventus) quod post exauitatos tot labores, operamque & bonas horas iteratis transcriptiis absimperas, opus adhuc imperfectum, erroribus per manum traditis, & indecisis irreparabilis undique plenum, tantis amplectibus charnum habuisti. His ut ocyus occurram incommodis; castigatus aliquot exemplaris, qua prius palam extabant, superinjetis nonnullis supplementis, & tribus insuper adiectis ultimis libellis, opus integrum typis mandari jam secundo curavi. Si quem ex hac operi fructum reportaveris, reddo Deo gloriam, Authori gratiam. Vale.

Appellatis?

Co-lectus

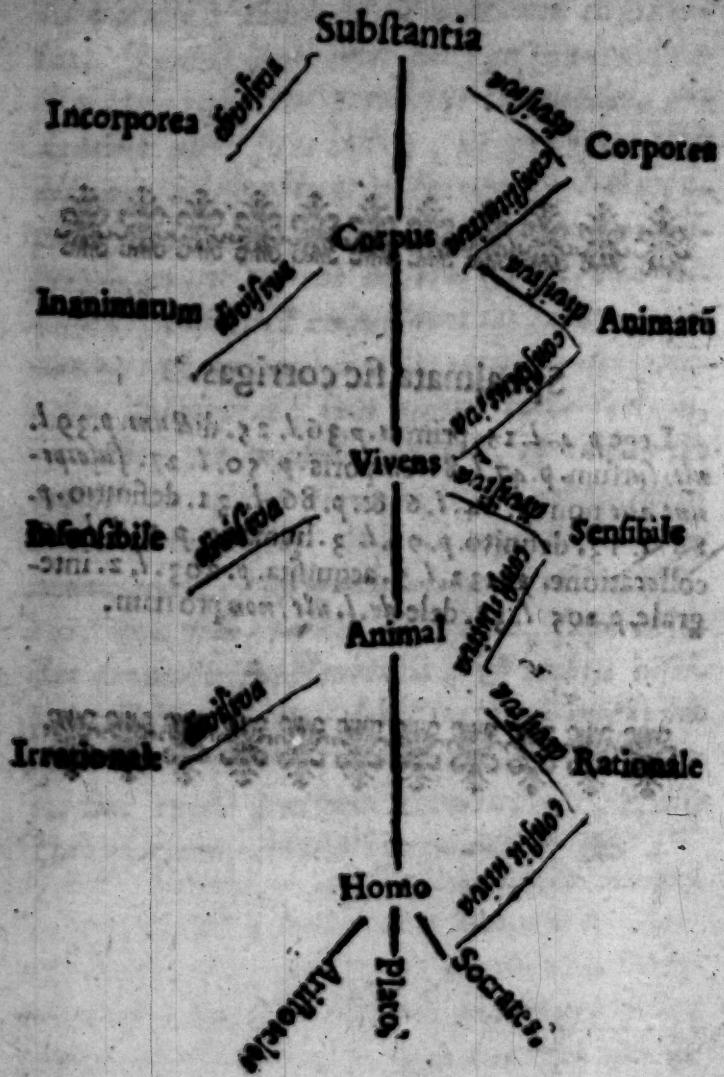
Sphalmata sic corrigas.

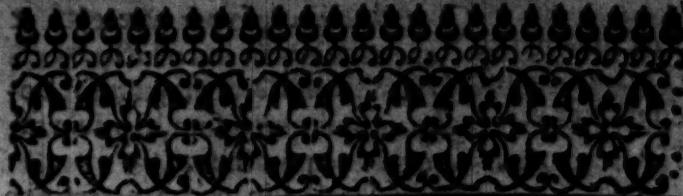
Lege p. 4. l. 13. primus. p. 36. l. 25. diſnum. p. 39. l.
uls. ſurſum. p. 47. l. 8. temporis. p. 50. l. 27. ſuſeſpo-
unt aut non v. p. 64. l. 6. & p. 86. l. 31. definito. p.
88. l. 13. definito. p. 93. l. 3. humano. p. 118. l. 13. ~~temporis~~
collocatione. p. 132. l. 5. acquiſita. p. 203. l. 2. inte-
grale. p. 205. l. 33. deſc de. l. uls. non pro nam.

1

Arbor Porphyriana.

INTRODVCTIO GENERALIS AD VNIVERSA LOGICES ELEMENTA.

Odos nexusque Logices resoluturis à *definitione* ordinar; facilior enim erit progressus cum prius quid sit de quo agitur, constet.

Logica est ars dirigenſ mensem Logica in cognitione rerum. Loup et quid.

In hac definitione { 1 Definiti nomen.
duo sunt explicanda. { 2 Definitionis partes.

Logica (i. vix vocis species) dicitur Λογική. *Nomen* quæ vox rationem simul & orationem significat, sed *Logica* mutationem præcipue, utpote à quâ Oratio fluit. *Ratio* autem est, mentis sive animæ humanæ præcipua facultas, quæ & cognitio & meditatio dicitur; hinc ratione uti, cognoscere, intelligere, & cogitare, eiusdem significationis sunt; nec aliud sunt hominis cogitationes quam mens seu ratio & intellectus circates occupatus.

A

Vox

Vox autem hæc 1 Habitū ipso per præcepta & exercitationem introducto.
(Logica) sumitur 2 Systemate præceptorum Logicorum, quo ipsum habitum facilius acquiramus.
 duplicitè vel pro

Definitio convenit Logicæ in prima acceptione præsertim, ut sumitur pro *habitū*; sed Logica in secunda acceptione hīc à nobis tractanda est.

Genus.

Genus Logicæ est (*Ars*) non manualis & externa operis effectrix in materiâ crassiori, sed interna & mentalis; habet enim & mens in his suas rationes i. fabricationes & artificia, ut vel solâ arte Poëtica sit manifestum.

Differētia Differētia, quæ alia pars est hujus definitionis, ab objecto & fine est petenda.

1 Primarium, quod est *mens*: 1. ratio, intellectus seu cogitatio quævis hominis; quæ quatenus sine arte, solo lumine naturali expeditur, naturalis Logica dicitur ab Arist. Elench. lib. 1. cap.

11. tex. 9.

2 Secundarium est *Oratio* seu verba, non quæ suis sunt combinata literis (sic enim ad Gram. pertinent) nec quatenus sunt ornatè decoranda, (sic enim sunt Rhetorice & Poëtices propria) sed quatenus mentis conceptus respiciunt, ijsque aliiquid significant & explicant, atque ideo sunt conceptuum Symbola. Ut Arist. de interpret. cap. 10.

Animæ quidem ipsa & *essentia* ejus post lapsum mansit, interim tamen facultatem amisit intelligendi & cogitandi (non quidem absolute, sed) recte & ordinatè

Objectum. Objectum circa quod versatur Logica est duplex

natè de rebus præsertim gravioribus ; ideoque res magnos hos morbos in æternum sibi contraxit. Primus est, *aberratio à re apprehendendâ* : Secundus est, *obscuritas* ; cùm sèpè quidem res apprehendar, attamen naturas eatum interiores , harumque notis, seu verba, quasi per nebulas conspicit : Tertius est, *confusio & turbatio* quòd scilicet res non apprehendit & cognoscit eo ordine quo debet. Histantis defectibus mentis nostræ dum per præcepta sua medetur *Logica*, dicitur *eam dirigere in cognitione rerum* ; dirigit enim Logica mentem & ejus conceptum, non absolute, sed in relatione ad res ; id est, quatenus actu circa res apprehendendas præcepit ejus sunt occupata, ideoque quatenus sunt nos *exquisitus ipsius res* : Reliquæ disciplinæ, ut *Phys.* & *Math.* non tam dirigunt mentem, quam docent imbuuntque rerum cognitione, quod Logica per se non facit, quæ tantum *probare isti nūt tractantur* ; quare si quis querat quidnam sit circa quod Logica versatur, aut cui informando, aut regendo præcepta hæc (quæ tradituri sumus) inserviunt? respondebis, esse tum tuas, tum aliorum hominum cogitationes & meditationes de rebus scitu dignis dirigere, instituta.

Hinc facile intelligitur quisnam sit scopus, & *finis*, & fructus disciplinæ Logicæ ; is scilicet, ut nostræ de rebus cogitationes per hujus divinæ Artis præcepta & regulas dirigantur & rectificentur ; nè inter cogitandum, implicata & obscura pro perspicuis ; incerta, pro certis ; falsa , pro veris ; confusaque , pro ordinatis animus apprehendat.

Quod enim Architecto est regula, circinus, per-*Officium* pendiculum , id menti & cogitationibus nostris & fructibus sunt *Logica*.

sunt præcepta Logices: Atque ut officium est Grammatici congruē loqui, & scribere; ita Logici est officium congruē cogitare; id est, implicata & obscura explicare; incerta probare; sive vera confirmare, & falsa refutare; denique confusa ordinare & disponere: Dicam breviter; tres sunt fructus artis Logicæ. & tria officia boni Logici; explicare, probare, disponere: hinc Dialectica dicitur hæc Ars, & non Disputatio, quod est, in colloquio (collatis cum altero argumentis) placide aliquid querere, differere, disputare.

Partes Logicæ.

Partes Logicæ ab ipso Objecto seu ratione & mente humana sunt petendæ.

Mens seu Ratio Primum mentis actus est *simplificum terminorum Apprehensionem*: seu *formatio concepius simplificis*.

per tres gradus Secundus actus est *Compositio seu Discursus*; seu *formatio integræ propositionis & sententiaz*.

Actus est Tertius actus est *ordina*, id est, *discursus*; seu *collectio unius ex altero*.

Ex ipsis tribus oriuntur tres Logicæ partes,

{ 1 Cogitationem seu *conceptum mentis simplificem* dirigit; mediante termino simplici.

{ 2 Dirigit *conceptum complexum*; quod sit præceptis de propositione.

{ 3 Verlatur in dirigendo *discursu*.

Vel sic.

{ 1 Est de terminis simplicibus.

{ 2 Est de propositione.

{ 3 Est de discursu.

Terminus *simplex* est Logica notio sive instrumentum

Terminus
simplex.

mentum, quo unum quid & simplex rei Thema vel propositum menti representatur: ut enim Grammatica suos habet terminos, sua vocabula ~~νομίμη~~, (ut Genus Masculinum & Fœmininum, Casum, Declinationem, &c.) Ita & Logicus suas habet notiones (Genus, Differentiam, Proprium, Definitionem, Divisionem, &c.) ex quibus suam disciplinam explicet doceatque.

Sed id hoc in loco notabunt logicæ studiosi, non nuda tantum vocabula esse hos terminos logicos, *Genus*, *Species*, &c. sed significare imprimis imaginem quandam & picturam, (arte formatam in ejus mente & cogitatione, qui logicam discit aut docet) quâ imagine utitur ad cognoscendas & intelligendas res ipsas *extra mentem* positas: Ita *Genus* est imago & pictura logica in mente hominum, cuius picturæ beneficio mens intelligit naturam multis communem, (ut naturam animalis communem homini & bestijs) & ita de alijs logicæ terminis, quos aliqui similitudine quadam artium aliorum solent declarare: Nam ut *Sutor* calceum rectè constituens, applicat corium crepidæ, sive modulo, quo, (tanquam instrumento artis proprio) & animus & manus ejus juvatur & regitur in caleeo artificiose confiendo; ita (ut ex re crassâ subtilis declaretur) mens sive ratio humana modalos sibi efformat logicos: id est, terminos seu imagines, (ut *Genus*, *Species*, &c.) & quoties rem aliquam de re vult intelligere, toties cogitationem sive meditationem, de re illa instituendam, applicat ad modulos istos logicos, & attendit diligenter utrum ad eos congruit necne. Hos ego terminos simplices nunc aggredior, sed quia in hoc duplici discrimine ponuntur, quod alij (cùm immediatis res desig-

nent) tyrunculorum intellectui tardius imprimantur, alij remotius easdem res indigitant; qui ad intellecionem primarum notionum, tyronibus faciem præferunt, dum præcognitorum vices obtinent: de his quām de illis priūs est agendum, & primū de *predicabilibus*, quæ præcognitorum præcognita recte à quibusdam appellantur; mox de ipsis præcognitis propinquioribus, seu de *Anteprædicamentū*; ultimò de *prædicamentū* dicemus.

LIBER PRIMVS.

CAPVT. I.

De Universali in genere.

QUOD faultum sit ac fœlix de *predicabili-*
bus primū dictori sumus, de quibus agen-
dum dupliciter, 1. generatim, 2. speciatim. De
universali in *genere* consideranda sunt hæc tria. 1.
quid sit. 2. quotplex sit. 3. quæ sint ejus proprie-
tates.

Ut cognoscamus quid sit universale: advertenda
est hæc distinctio *Entium*.

Vno tantum dicuntur, & non de plu-
ribus, & hæc non sunt universalia aut
prædicabilia propriè, sed sunt individua.

*Entium di-
visio.* *Entium*
que præ-
dicantur,
alia de-

Complexè; que prædicantur
ut complexum aliquod; ut ho-
mo doctus, & hæc sunt com-
plexa, non universalia.

Aquis vocè; quæ
non dicuntur se-
cundum

pluribus, *Incom-*

eaq; di- cuntur vel	plexè, quæ prædicantur ut simplicia; & dicun- tur hæc vel	cundum unam & eandem rationem, sed diversas de multis; & hæc non sunt universalia, sed æquivoca.
---------------------------	--	---

Vniuersitatem; quæ dicuntur secundum unam & eandem rationem de multis; & hæc sunt vera universalia.

Ex hac tabellâ facile colligitur tum definitio *Individus*, tum *Vniuersitatis*.

Individuum, est ens quod de uno solo dicitur *Individuum* non de pluribus; ut, *Plato*; nam eti nomen *Petri*, & *um quid platonis* pluribus conveniat, tamen res ipsa, quæ est *individua* de nullo nisi de uno dicitur; idque identice non formaliter.

1 *Vagum*, quod rem quidem singularem significat; sed indefinitè hanc vel illam ut *aliquis homo*.

2 *Determinatum*, quod rem singularem significat, sed certam determinatamque: ut *Paulus*, & *omnia propria nomina*.

3 *Demonstrativum* quod rem particularem pronomine demonstrativo quasi digito monstrat: ut *hic homo*.

4 *Hypotheticum*, quod rem particularem significat, ut, *Sophroniscus filius*, *Socratem*, & *Hiperionem natum Phœbum* significant, ex hac suppositione, quod *Sophroniscus* genuerit tantum *Socratem*; & *Hiperionem tantum Phœbum*.

Et hoc individuum est 4.

*Universale
quid.*

Universale, est ens quod aptum est prædicari de multis incomplexè & univocè: ita ut nullum *Fiditum*, *Individuum*, *Complexum*, *Aequivocum*, *Negativum*, aut *Præratrum*, sit universale.

Quid sit universale vidimus. Quotuplex sit di-cendum est: sunt autem quinque universalia, *Gens*, *Species*, *Differentia*, *Proprium*; *Accidens*, quæ ad bi-membrem divisionem sic revocari possunt.

*Quinque
universa-
lia.*

Omne præ-
dicabile
prædicatur
de pluribus,
vel

In quale, per qd
respondemus
quaestioni facte
per quale, &
tum vel dicitur

*Acci-
densa-
liter*: idque
vel

*Nonconver-
sum*: & tunc
est *Accidens*:
ut, *album*.

Ita modi prædicandi sunt in genere duo in specie
quinque.

*Proprieta-
tes univer-
salium.*

Proprietates
eius sunt:
1. Omne universale est ex se æter-
num, neque oritur, nec interit, nisi in
singularibus suis.

2. Omne universale existit in singu-
laribus, non extra singularia.

3. Nullum

In quid, per quod re-
spondemus ad quæ-
stionem factam per
quid, & tum dicitur
vel de differentiis
Numerotâ-
tum, & tum
est *Species*: ut
homo.

Essentialiter: ut, *Dif-
ferentia*.

Conversim,
& recipro-
cè: & tunc
est *Propriū*:
ut *risibile*.

*Nonconver-
sum*: & tunc
est *Accidens*:
ut, *album*.

3 Nullum universale per se sentiri
ullo sensu, sed solum gratia singula-
rium.

Itaque quid sit universale in genere, & quoniamplex
sit, & quae sint ejus proprietates, jam dictum est.

CAPUT. 2.

De Genere.

Nunc dicendum est de *specialis* tractatione sin-
gulorum; & 1. de ijs quae in *quid* dicuntur tractan-
dum 2. de ijs quae in *quale*: inter ea autem quae in
quid dicuntur, primum dicendum est de *Genere*,
deinde de *Specie*.

Genus est duplex.

- 1 *Civile*, & tum apud Grammaticos denotat sexum; apud O-
ratores sumitur dupliciter, vel 2 Pro illo uno unde haec multitudo oritur: ut, *Hercules* dicitur genus *Heracidarum*, *Romulus Romanorum*.

2 *Logicum* ut apud Logicos usurpatum: de quo videnda sunt tria.

1 Quid sit Genus Lo-
gicum: quod sic defini-
tur.

Est universale quod praedicatur de pluribus differentibus specie in *quid*. *Universale* est genus in hac definitio-
ne: reliqua particulae sunt loco dif- ferentiae quae sunt duae; 1. praedicatur de differentibus specie, & sic differt à specie. 2. in *quid* & sic differt à differentia, proprio, & accidente, ut, *animal*, *substantia*, *qualitas* quantitas.

1 *Genera-*

*Genus quo-
duplex.*

2 Quotu-
plex sit, est
autem du-
plex.

3 Quæ
sunt ejus
proprie-
ties.

1 Quid sit
differre; a-
liqua au-
tem dicun-
tur differre
tripliciter

1 Generalissimum, supra quod nul-
lum est aliud genus univocam superius
in suo prædicamento: sed ipsum sum-
mum est, & sunt talia, *decem* (scilicet)
prædicamenta.

2 Subalternum: quod est genus po-
situm sub altero genere, ita ut sit ge-
nus respectu inferiorum, species verò
respectu superiorum: ut *animal*.

1 Omne Genus prædicatur univocè
& essentialiter de suis inferioribus.

2 Omne genus est superioris suis
speciebus directè in serie prædicamen-
tali.

3 Omne Genus est pars essentialis
suum inferiorum.

4 Omne Genus est prius naturā, &
est causa interna suarum specierum.

5 Nullum Genus reciprocatus cum
sua specie.

6 Nullum Genus dicitur æquivocè
vel denominativè de suis inferiori-
bus.

7 Nullum Genus prædicatur secun-
dum magis & minùs.

Ut definitio melius intelligatur notanda sunt
hæc duo.

1 Genera, quæ sunt diversa genera,
vel continentur sub diversis generibus,
ut, *quantitas*, *qualitas*, &c.

2 Species, quæ sunt vel diversæ spe-
cies, vel continentur sub diversis speci-
ebus, ut, *homo*, & *brutum*: *Socrates*, &
Bucephalus.

3 Numero tantum, quæ differunt
nec

nec genere, nec specie, sed particulari solum natura, & accidentibus, ut, *Socrates* & *plato*; & omnia *individua* sunt ejusmodi, si sunt infimae speciei.

2. *Quid sit* *Prædicari in quid*: est prædicari de aliquo essentialiter, ita ut respondeat ad quæstionem factam per quid, de prædicari *eo*: ut, si queratur *quid sit homo* recte in quid; respondeo, *est animal*: ita animal diciatur in quid.

Ac de Genere quid sit, & quotuplex sit, & quæ sint ejus proprietates, dictum est.

CAPVT TERTIVM.

DE SPECIE.

Secundum universale est Species, de qua paucis dicendum est. *Species* *quid.*

Species sumitur, dupliciter.

1. *Civiliter*; ut apud *Oratores* usurpatur, & sic formam, seu venustatem significat; ut, *Species est digna imperio*.

2. *Logice* quomodo apud *Dialecticos* usurpatur, de qua videndum.

1. *Quid sit* *Species Logica*; atque *definitoria*. *Est universale quod prædicari aptum est de pluribus differentibus numero tantum in quid. Genus* in hac definitione est *universale*, reliquæ particulae sunt in loco *differentias* per prædicari *in quid*, excludo *differentiam proprium*,

proprium, & Accidens; per pre-dicari numero tantum, excludo Genus.

*Species du-
plex.*

*3 Quotuplex
sit, estque du-
plex.*

*2 Que sunt
Proprietas ejus proprietatis species. tes.*

1 Infima; quâ nulla species est inferior in serie; ideoque est species tantum, nunquam genus; ut homo, equus.

2 Subalterna, quâ aliquas species est inferior, quæ est, respectu superiori, Species; respectu inferiorum, genus.

1 Omnis Species directe sub-jicitur generi.

2 Omnis Species est pars sub-jectiva generis.

3 Omnis Species est naturâ posteriorgenere.

4 Omnis Species prædicatur de individuis tantum, idque immediate; genus verò de illis me-diate.

5 Omnis Species constat ex genere & differentia.

6 Quièquid propriâ definitio-ne definitur, est Species.

7 Nulla Species prædicatur se-cundum magis & minus.

Ac de Specie quid sit, & quotuplex, & que ejus proprietates patet.

CAP. 4.

De Differentiis.

Differentia est triplex.

1 *Communis*, quæ est accidens aliquod separabile quod discriminatur unius ab altero facit; ut, *album*, *ambulare*; & hoc est in *quinto prædicabili*. Dicitur *differentia* quia facit differre, *accidens* quia inhaeret.

2 *Propria*, quæ est vel accidens inseparabile in *quinto prædicabili*: vel accidens proprium in *quarto prædicabili*, ut *quantitas*, *resibilitas*.

3 *Maximè propria*, quæ essentialiter de aliquo prædicatur, & hæc sola est in *hoc tertio prædicabili*; de qua videnda sunt tria.

1 Differentia, est universale quo una species ab alia essentialiter distinguitur, ut, *rationale distinguunt hominem à bruto*.

2 Differentia, est universale secundum quod species superat genus: quia species in sua essentia differentias continet, quas genus in sua essentia non continet.

3 Differentia, est universale quod aptum est prædicari de pluribus differentiis specie vel numero in quale essentialiter. Definitio hæc explicanda est, ut generis, & speciei definitiones supra fuerint explicatae.

1 Quid sit ponuntur autem tres definitiones.

2 Quoth-

1 *Divisiva*, per quam genus dividitur in suas species; ut, per *rationale* & *irrationale animal* dividitur in hominem & brutum.

2 *Quotuplex* sit, est autem duplex.

2 *Constitutiva*, quæ constituit aliquam speciem essentialiter, & hæc est duplex.

proprietates differentia.

3 Quæ sunt proprietates; sunt autem sex.

1 *Generica*, quæ constituit aliquam speciem, sed remotè non proximè: proximè enim constituit genus, ut *sensibile respectu hominis* est differens *genera*, quæ proximè constituit animal, remotè verò hominem. Et hæc semper prædicatur de differentiis specie & numero.

2 *Specifica*, quæ constituit aliquam speciem proximè.

1 Omnis differentia est pars essentialis suæ speciei, & omnium individuorum de quibus dicitur.

2 Omnis differentia est divisiva respectu superioris, & constitutiva respectu inferioris.

3 Omnis differentia est prior naturæ suæ speciei, & est ejus causa interna.

4 Nulla differentia est directe in serie prædicamentali, sed solum indici & collateraliter.

5 Omnis differentia immediatè de uno prædicatur, nempe de specie, immediate de pluribus.

6 Nulla differentia prædicatur secundum magis & minus de ea specie cuius est differentia.

Dicatum

Dictum est autem (in secunda definitione differentiarum) speciem continere differentiam, quam non continet genus: hoc ut intelligatur advertenda est hæc distinctio.

Aliquid continere dicitur 1 Actu, & sua essentiâ, seu in se: & sic species continet differentias omnes se constituentes, & superiora omnia continentur ab inferioribus.
 aliud dupliceiter. 2 potestate, & in suo ambitu, seu sub se: & sic genus continet species, & differentias divisivas, & inferiora omnia sic continentur potestate in superioribus.

Species continet plures differentias in se, & in sua essentia, & actu, quam genus: sed genus plures differentias potest ite & sub se, ac in suo ambitu quam species: quare species superat genus continendo actu; genus superat speciem continendo potestate.

Quid sit prædicari
in quale nunc dicam;

Prædicari in quale est prædicari de aliquo essentialiter, ita ut respondeamus ad quæstionem factam per quale essentialiter: ut, si queratur quæstione essentiali (atque post quæstionem quid, cui per genus respondetur, quætitur quale,) tum respondendum est per differentias: ut si queratur quid sit homo, respondendum est animal: si queratur quale animal, respondendum est animal rationale.

C A P. 5.

De Proprio.

Proprium est 4^{ex}.

i Quod convenit soli, et si non omni: ut, esse medicum,

dicum, seu mederi ex arte & scientia, convenit solum homini, sed non omni: Et hoc est in Quinto prædicabili.

2 Quod convenit omni, et si non soli: ut aptum esse habere duos pedes: nam convenit omni homini, sed non soli, quandoquidem aves etiam sunt bipedes: Et hoc similiter est in Quinto prædicabili.

3 Quod convenit omni & soli, sed non semper: ut canescere convenit homini, sed solum in senectute, non autem semper: Et hoc est in Quinto prædicabili.

4 Proprium quarto modo solum est in hoc Quarto prædicabili, de quo videnda sunt tria.

*Proprium
quid.*

1 Quomo-
do defini-
tur: defini-
tur dupli-
citer,

1 Proprium, est universale quod convenit omni, soli, & semper, acci-
dentaliter, & necessariò, seu conver-
sim: ut risibile est proprium hominis.

2 Proprium, est universale, quod prædicatur de pluribus differentibus specie, vel numero in quale acciden-
taliter, necessariò, & conversim: ut ri-
sibile de hominibus.

Quotuplex.

2 Quomodo
plex sit,
estque du-
plex,

1 Genericum, quod fluit ab essen-
tia speciei subalternae, vel generis
summi: & hoc semper prædicatur de
pluribus speciebus.

2 Specificum, quod fluit ab essentia,
speciei intimæ: & hoc tantum prædi-
catur de una specie, & pluribus indivi-
duis.

*Regula de
proprio.*

3 Quæ sunt
regula de
proprio.

1 Omne proprium est accidens
sua speciei; sed proprium accidens,
non commune.

2 Omne proprium convertitur &
reciprocatur cum sua specie.

3 Nullum

3 Nullum Proprium prædicatur secundum magis & minus. Illa dicuntur prædicari conversim & reciprocè quæ de se invicem dicuntur; & de quo-cunque prædicatur vnum , de eodem prædicetur alterum.

Ac de Proprio quid sit; & quotuplex, & quæ sint eius leges, dictum est.

C A P . 6:
De Accidente.

Accidens sumitur dupliciter.

1 Pro omni eo quod non est de essentia aliquis rei; & sic homo est accidentis respectu domus, quia non est de essentia domus, sic non hic sumitur.

2 Pro eo solam quod inest & inheret in aliquo subjecto; & hoc est duplex,

1 *Proprium*, quod convertitur & reciprocatur cum sua Specie; & hoc est in Quarto prædicabili.

2 *Commune* quod non prædicatur conversim; & hoc solum est in hoc Quinto prædicabili; de quo videndum est,

1 *Quid sit*, & quomodo definiatur; definiti potest tribus modis:

1 Accidens, est universale quod potest abesse & adesse, sine subjecti interitu in quo inheret. Ut, *album* adest *homini*; sed potest abesse interim ut maneat *homo*.

2 Accidens, est universale, quod neque est genus, neque species, neque differentia, neque proprium: semper autem inheret in Subjecto.

B

3 Accidens

*Accident
quid.*

3 Accidens, est universale, quod prædicatur de pluribus differentibus specie vel numero in quale accidentaliter, & non convertim, ut *album* est accidens *homini*.

1 Separabile, quod actu & revera separari potest à suo subjecto cui inhæret; ut, *album* potest abesse ab *homine*.

2 Inseparabile, quod actu & revera separari non potest à subjecto cui inest, mente tamen & intellectu potest abesse; ut, *nigredia ab AEthiope, albedo à Igno.*

1 Omne Accidens est in aliquo subjecto, eique semper inhæret.

2 Omne Accidens si separetur à subjecto cui inest semel, tum interit.

3 Nullum Accidens ab uno subjecto in aliud migrat.

4 Aliqua accidentia prædicantur secundum magis & minus, sed non omnia: ut, *album* & quedam qualitates sic prædicantur, sed non *quantitas*, &c.

5 Omne Accidens est posterius natura suo Subjecto.

6 Quicquid inest in subjecto est Accidens.

Sed ut hæc quæ ante dicta sunt melius innote-
scant, separari actu & intellectu quid sit declarabi-
mus. (Quid sit inesse seu inhætere postea dicemus,
quium ad Antiprædicamenta veniemus.)

Separari à Subjecto actu & revera est re ipsa sub-
jectum carere suo accidente: ut quando homo sit
calidus à frigido, revera tollitur frigus.

Separari

*Accidens
duplex.*

2 *Quatu-
plex, est au-
tem duplex:*

*Regula Ac-
cidens.* 3 *Quæ sint
eius affecti-
ones, sunt au-
tem sex:*

Separari intellectu, non est intelligere subjectum Separari
carere suo accidente; aut esse sine eo (sic falso intellectu
putarem) sed est intelligere subjectum non intel- quid.
ligendo accidens: ut si quis intelligat Socratem esse
hominem, nihil autem cogitet de colore suo, aut de
doctrina, aut de quantitate Socratis, tum separat ista
intellectu, ita ut intelligatur subjectum, non intelli-
gendo accidens, aut nihil de accidente cogitando.

Atque de Accidente quid sit, & quotplex, &
quæ illius leges hæc dicta sunt.

Tantum de quinque Universalibus.

Finis Prædicabilium.

LIBER SECUNDVS.

Agrediamur nunc librum Aristotelis de Catego-
rijs, seu Prædicamentis.

1 *Anteprædicamenta*, quæ cognoscenda sunt ante ipsa prædicamenta,
quia maxime illustrant cognitionem prædicamentorum.

Liber Aristotelis de Categorijs dividitur in 2 *Prædicamenta*, quæ sunt decem
classes ad quas omnia alia sunt reducenda.

3 *Postprædicamenta*, quæ post prædicamenta tractanda sunt, quia cognitionem perfectam prædicamentorum sine his assequi non possumus.

De Anteprædicamentis 1. est agendum.

1 *Definitio*-
Anteprædicamentis. *Æquivocorum.*
 næ; quæ sunt Univocorum.
 Denominativorum.

dicamenta sunt tria.	2 Divisiones, { Vocab. & hæ sunt duæ. { Rerum.
	3 Regulæ, { Prima. quæ sunt duæ. { Secunda.

C A P. I.

De Æquivocis.

D E Æquivocis primò agendum, de quibus hæ tria sunt explicanda.

S 1 Quid sint Æquivoca, seu quomodo definiantur.

S 2 Quotuplicia sint æquivoca.

S 3 Quæ sint leges de æquivocis.

1 Quod ad primum attinet, Æquivoca sic definiuntur; AEquivoca sunt, quorum nomen solum est commune, ratio autem illius nominis est alia usque alia: ut animal illud domesticum dicitur canis; atq; Sydus cœlestis dicitur canis: canis est nomen commune utrisque: sed animal domesticum dicitur canis una ratione, quia est animal latrabile; Sydus cœlestis aliâ ratione, quia est cani analogum: sic homo vivus & pītus convenienter nomine, sed ratione nominis differunt. Ratio nominis, hoc loco non semper significat essentialem definitionem, sed conceptum mentis nostræ per illud nomen.

1 AEquivocans, quæ sunt voces ipsæ æquivocæ significantes res diversas æquivocæ: ut canis est æquivocum æquivocans respectu canis animantis latrabili, & canis Syderis Cœlestis.

2 AEquivoca sunt duæ.

2 AEquivocata, sunt res ipsæ quæ sub nomine æquivocante continentur: ut, animal latrabile et Sydus cœlestis sunt æquivoca æquivocata respectu canis.

Definitio

AEquivoco-
cum quid.

AEquivoco-
cum du-
plex.

Definitio data de æquivocis potest de utrisque intelligi, vel de æquivocis æquivocantibus, vel de æquivocis æquivocatis, sed potius de æquivocis æquivocatis.

1. Æquivocæ voces si non distinguuntur, & in uno sensu sumantur, nullius sunt usus in ullâ scientia.
2. Æquivoca æquivocantia sunt in nullo prædicamento.
3. Leges Æquivocorum sunt illæ,
3. Æquivoca æquivocata possunt esse in prædicamento.
4. Idem non potest esse æquivocum æquivocans & æquivocatum.
5. Omne Analogum est æquivocum.
6. Analogum per se positum stat pro suo significato famosiori.

Ad explicandas duas ultimas leges, duo sunt tradenda,

1. Quid sunt Analogia.
2. Quæcupsicia.
1. Analogia sunt, quorum nomen, etsi sic com-
mune, ratio tamen ejus est prius aut perfectius in quid.
uno membro Analogato quam in alio.

1. Inequalitas seu propria; quæ e-
andem habent rationem in omnibus quatuorplex.
propriè repertam, inæqualiter tamen
perfectam in inferioribus: hinc Analo-
ga secundum esse dicuntur, quod per-
fectius existunt in una specie quam in
alia: ut ens respectu Dei & creature, sub-
stantia & Accidentia.

Unde Analoga sunt, rum ratio Analogia uni convenit prius
æcupsicia intrinsece & propriè; alijs vero metaphorice:

phoricè: sic *risus* covenit homini proprè, pratis verò metaphoricè; & de his datur regula sexta.

3 *Proportionis*, quando similis vel & qualis ratio invenitur in uno vel pluribus, quæ priùs inerat alio uno vel pluribus; Ut: inter 2. 4. 8. est ratio Analogia subdupla: sicut *narem* *Naucleriu*, sic *Rex gubernat Rempub.*

Huc referantur locutiones omnes metaphoricas, Allegoricas, &c.

Hæc de *Aequivocis*, & obiter de *Analogis*.

C A P. 2.

De Univocis.

De Univocis hæc tria sunt consideranda.

{ 1 Quid sint.
2 Quotuplicia.
3 Quæ sunt leges Univocorum.

Univocum autem sunt, res illa quorum nomen est commune, & illius nominis ratio est una & eadem in utrisque: ut nomen *animalis* est commune homini & bruto: & ejus ratio seu definitio: nam tamen homo quam bruum, est *corpus animalium sensibile*. Ubi notanda sunt hæc tria. 1 Quod sunt res non solam voces. 2 Quod nomen ijs sit commune. 3 Quod ratio nominis seu definitio, vel conceptus univocus sit communis.

Univocum *Univeca* *Univocata*, quæ sunt ipsa universalia, quorum tamen nomen quam natura est communis inferioribus: ut, sunt dupli- animal. res ipsæ quæ sub

1 sub univoco univocante continentur:
1 ut *homo & brutum*.

2 Omne univocum est in prædicamento vel directe vel indirecte.

3 Solùm univocum est in prædicamentis.

4 Idem potest esse univocum & æquivocum diversa ratione: ut *animal* est univocum respectu *hominis & brutorum*: æquivocum æquivocatum respectu *animalium* quod continet & *vivum & pi-
tum animal*.

Univoco-

5 Omne superius est univocum uniu-
vocans respectu inferioris.

6 Omne inferius est univocum uni-
vocatum respectu superioris.

7 Idem potest esse univocans & uni-
vocatum respectu diversorum: ut, *homo*
est univocans respectu *Socratis &
Platonis*, est univocatum respectu *ani-
malium*.

8 Definitio univorum potest ac-
cipi vel de univocis univocantibus, vel
de univocatis: sed potius intelligenda
sunt univocata.

9 Per rationem nominis, non est in-
telligenda definitio, (nam omnia uni-
voca non prædicantur secundum defi-
nitionem essentialē: ut summa ge-
nera) sed conceptus univocus, si deest
definitio essentialis.

10 Univoca sic dicuntur secundum
nomen & definitionem; ut nomen uni-
vocantis sit nomen univocati, & ratio
univocantis sit ratio univocati.

Leges uni-
vocorum
sunt sex.

Hic quæ-
dam sunt
notanda.

Univoca sumuntur duplíciter.

I Generaliter, pro omni eo quod non est equivocum; & sic omnia prædicantur univocè, quæ non prædicantur & equivocè; & sic sumuntur prædicari univocè supra in definitione Universalis.

2 Specialiter, pro eo quod nec est equivocum, nec denominativum; & sic nulla denominativa prædicantur univocè.

C A P. 3.

De Denominativis.

De Denominativis etiam hæc tria sunt observanda,

{ 1 Quid sicut.

{ 2 Quotuplicia.

{ 3 Quæ sint eorum leges.

Denominativum quid.

Sunt autem Denominativa, Accidentia qua oriuntur ab uno, & secundum vocem, & rem seu significationem, & varie terminantur in fine: ut *albus* ab *albedine*, *fortis* à *fortitudine*. Unde quatuor hic sunt notanda. 1. Quod sunt accidentia: quare nullæ substantiæ sunt denominativa. 2. Quod denominativum oritur ab alio, viz. à denominante, quoad significationem & rem, ut *albus*, habet significacionem ab *albedine*. 3. Quod denominativum oritur ab alio, viz. à denominante, quod *vocem*, ita ut initio voces convenient: ut, *fortis* à *fortitudine*. 4. Quod fine discrepent, id est, finali terminatione.

{ 1 Vocabularium, quæ quoad vocem sunt denominativa, non quoad significationem; ut, *Somnolentus* & *Somnus*: nam quoad vocem convenient initio; sed non dicitur *somnolentus* à somno, sed à somnolentiâ.

2 Re

Sunt autem Deno-
minativa
triplicia.

1 *Re tantum*, quæ quoad vocem non
videntur denominativa, sed quoad sig-
nificationem & rem sunt: ut *studiosus* Denomi-
nativum
est denominativum à *virtute*, quia li-
cet *studiosus* non oriatur quoad vocem *quosuplex*,
à virtute, inde tamen homo verè dici-
tur *studiosus*: nam *virtuosus* barbarè
dicitur.

3 *Re & voce simul*, quæ utroque mo-
do denominantur, quæque habent his
propositas conditiones: hæc solùm hic
definiuntur.

Leges seu conditions *Denominativorum* sunt
novem.

1 Ut fiat
denomina-
tio tria re-
quisuntur.

1 *Denominans*, quod est forma in
abstrato, à qua fluit & oritur denomina-
tio: ut *albedo*; *doctrina*, *nigredo*.

2 *Denominativum*: quod est forma
in *concreto* per quod fit denominatio
de subjecto: ut, *albus*, *doctus*, *niger*.

3 *Denominatum*, quod est ipsum
subjectum quod denominatur per il-
lam formam, ut *homo*, *paries*.

2 *Concretum & abstractum* (quæ voces sæpiissimè
occurunt) parim convenient sc. naturâ & essentiâ
& in principali significatione; eandem enim natu-
ram accidentalem significant: ut, *albus* & *albedo*:
differunt non naturâ & essentiâ, sed accidente sc. &
respectu quodam, & in minùs principali significati-
one. Nam abstractum significat formam acciden-
talem, ut abstrahitur à subjecto (non quoad inhæ-
sionem, nam sic non abstrahitur, sed) quoad præ-
dicationem & denominationem, quia non deno-
minat subjectum: ut non dicimus *homo est albedo*,
paries est albedo. Concretum significat eandem na-
turam

Leges de
denomina-
tivis.

eturam ut concernit subiectum tam quoad inheritionem quam quoad prædicationem: & ideo dicitur concretum à concernendo: ut *albus* dicitur de *homine*, non *albedo*.

3 Omne accidens est vel denominans, vel denominativum; accidens enim est vel abstractum vel concretum.

4 Omne accidens abstractum est denominans, non denominativum.

5 Omne concretum accidens est denominativum non denominans.

6 Nullum denominativum, neque denominans est de essentia ejus denominati. Unde hæc sunt denominativa quoad vocem & speciem, non quoad rem: *Linea est quanta*, quia quantitas est de essentia lineæ.

7 Nullum denominativum in vera denominazione, & secundum rem, potest esse inferius suo denominante in serie prædicamentali.

8 Unum & idem potest esse univocum & denominativum sed diverso respectu & ratione: ut *color* *sunt* denominativum respectu *hominis*, & univocum respectu *albi* & *nigri*.

9 Denominativa non prædicantur de denominatis secundum nomen, & secundum nominis rationem & definitionem, nisi hoc fiat accidentaliter & denominative: & hoc est discrimen inter denominativa & univoca, quod univocum convenient secundum nomen, & rationem nominis, ita ut ratio, & nomen, & definitio univoci, sit nomen & ratio seu definitio univocari; sed *albus* & *homo* non sunt sensu vocata, nam ratio albi nunquam erit ratio seu definitio hominis.

C A P. 4.

De prima divisione Anteprædicamentali.

Post definitiones Anteprædicamentorum pergen-dum est ad *Divisiones*.

In *prima Divisione* ostendenda sunt tria.

prima di-
visio.

1. Quid sit *Divisum*: est enim vox seu dictio quæ proferri potest incomplexè.

2. Quæ sunt Membra dividentia.

3. Quæ sunt illius leges.

1. *Voce tantum*: quando plures voces significant unam rem; ut, *Corpus animalium* significant unam rem his duabus vocabulis expressam, nempe *animal*.

2. *Re tantum*, quando una vox significat multas & diversas res, ut, *canus* est una vox, sed habet plures significaciones; sic omne æquivocum æquivocans est complexum re.

Vox gnotie plex.

3. *Re & voce simul*, quando plures sunt voces, & illæ plures voces plures res significant; ut *homo doctus* significant substantiam & qualitatem.

1. *Voce tantum* quando una vox significat multas res; ut *canus*, & omne æquivocum æquivocans.

2. *Re & significatione tantum*; quando plures voces

Est autem
Dictio seu
Vox alia,

2. *Incom-
plexa seu
simplex*
quæ est tri-
plex

voces significant unā rem,
ut, *corpus animatum*.

3 *Re & voce* simul, quando una vox significat unam tantum rem; ut, *homo, animal*.

3 *Leges* sive regulas de 1^a divisione sunt quatuor.

Vocis leges. 1 Idem potest esse complexum, & incomplexum, sed diverso respectu & modo: ut, complexum voce tantum, est re incomplexum; & complexum re tantum, est vox incomplexum.

2 Idem nunquam potest esse complexum re, & incomplexum re, aut complexum re & vox, & incomplexum re & vox.

3 Nullum complexum re tantum, aut re & vox simul est in prædicamentis per se: potest autem inesse gratiâ partium: ut, *homo doctus*, per se est in nullo prædicamento, sed gratiâ partium: v.g. est in *Substantia gratiâ hominum*, & gratiâ dotti est in *qualitate*.

4 Nullum incomplexum vox tantum est in prædicamento: sed incomplexum re tantum, aut re & vox, potest esse in prædicamento.

C A P. 5.

De secunda Divisione Ante-prædicamentali.

Secunda Divisio Anteprædicamentalis est distributio res in *Substantiam & Accidens*.

In hac divisione observan- { 1 Quid sit Divisum, illud autem est
dum est ens, res, vel id quod Eſ.
 2 Quæ sit Divisio Entium.

Entium

Entium autem alia	1 Non sunt in Subjecto, & cum sunt Substantiae & cum sunt universales: ut homo.	1 Dicuntur de Subjecto: & cum sunt Substantiae & cum sunt universales: ut homo.
	Substantia: & que vel	2 Non dicuntur de Subjecto, & cum sunt Substantiae particulares: ut hic homo.
ut autem intelligatur hæc secunda divisione, explicanda sunt hæc tria.	2 Sunt in Subjecto, & cum sunt Accidentia universalia: ut albedo.	1 Dicuntur de Subjecto: & cum sunt Accidentia universalia: ut albedo.
	Accidentia: & que vel	2 Non dicuntur de Subjecto, & cum sunt Accidentia particularia: ut hoc album.
Ut autem intelligatur hæc secunda divisione, explicanda sunt hæc tria.	1 Quid intelligatur per Subjectum.	1 Quid sit intellese in Subjecto.
	2 Quid sit dici de Subjecto.	2 Quid sit dici de Subjecto.
	Subjectum est duplex.	3 Quid sit dici de Subjecto.

1 *Inhesionis*: cui aliquod accidens inhæret: ut pars Subjectum est Subjectum inhesionis *albedinis*: & solum quoniam accidentia habent tale Subjectum, nulla autem Substantia.

2 *Prædicationis*: de quo aliiquid prædicatur essentialiter: & sic inferius est Subjectum superioris; & tale Subjectum habet tamen substantia universalis, quam accidens universale.

De Subjecto observandæ sunt hec quinq; Leges.

1 Omne Accidens habet suum Subjectum inhesionis.

2 Nulla Substantia habet Subjectum inhesionis.

3 Omne superiorius in serie habet Subjectum prædicationis.

4 Nullum Individuum habet Subjectum prædicationis, præter identicum.

5 Idem

Regula de
Subjecto.

5 Idem potest esse Subjectum inhesionis & prædicationis sed diverso respectu & ratione: ut *Socrates* est subjectum inhesionis respectu albedinis: & subjectum prædicationis respectu hominis.

Nota.

De Subjecto dixi quotuplex sit: Id nunc observandum est: semper cum dicitur inesse in Subjecto, intelligi subjectum inhesionis: & semper cum dicitur dicitur de Subjecto, intelligi subjectum prædicationis.

*Inhaerere
quid.*

2 Nunc ostendam quid sit inesse in aliquo Subjecto.

Inesse igitur in Subjecto seu inhaerere, est inesse in aliquo, non ut pars alicujus cui inest, nec ut potest separari ab eo cui inest, interim ut maneat ipsum: Ita omnia accidentia insunt in Subjecto.

In hac defini-
tione hæc duo
sunt adver-
tenda.

1 *Definitum* ipsum quod est *In-*
esse in Subjecto seu inhaerere.

2 *Difinitio* cuius sunt duæ par-
tes, utræque explicandæ. 1. *Ge-*
nus, quod est inhaerere seu inesse
in aliquo. 2. *Differentia*, cuius duæ
sunt partes. 1. Quod insit, non ut
pars. 2. Quod non possit separari &
sejungi interim ut maneat accidens
ipsum.

Ut intelligatur genus, nemipe *Inesse* in aliquo, ad-
vertenda est hæc distinctio inessendi.

1 Pars in toto, perfectivè; sic
manus dicitur inesse homini.

2 Totum in partibus, comprehen-
sivè; sic homo dicitur inesse om-
nibus membris.

3 Species in Genere, potestati-
vè; sic homo in Animali.

Inesse octomo.

4 Genus in Specie, actualiter;
sic

dis aliquid dici, sic animal in homine.
potest; vel ut

- 5 Rex in regno, authoritatè.
- 6 Res in fine, eminenter, sic vir-
- sus dicitur inesse in felicitate.
- 7 Locatum in loco, circumscripti-
- tivè; sic Socrates in aere aut in do-
- mo.
- 8 Accidens in Subjecto, inhæsi-
- vè; sic calor in igne: juxta Disti-
- chon.

*Insunt, Pars, Totum: Species, Genus: & calor ignis
Rex in regno: Res in fine: Locoque locatum.*

Ex his octo modis solas unus est quo aliquid di-
citur inesse Subjecto: nempe *quintus in versu*, & is
dicitur inhærente, atque est illud quod dici potest esse
in Subjecto in oratione priori: Genus autem est
(inesse in alio) quod continet hos octos modos, ita
genus ad septem alios modos extenditur, præter hunc
qui definitur. Ac de Genere, quod est inesse in alio,
hæc dicta sunt.

Differentia pars prima.

Venio ad differentiam Ejus: prima pars est; Illud
quod inest in Subjecto, non inest ut pars: Quare ad-
vertenda est hæc distinctio partis.

- 1 *Integralis* quâ Totum sit integrum,
& sine quâ integrum non est; sic manus
est pars (non essentialis, sed) integralis
hominis.
- 2 *Subjectiva*; quæ alicui directè sub- *Pars est*
jicitur in serie: sic homo est pars subjecti- *triplex.*
ra animalis.
- 3 *Essentialis*, quæ est de essentiali ali-
cujus: ut animal est pars essentialis ho-
minis: sic Genus, & Differentia semper
sunt partes essentiales Speciei.

Totum

Totum iti-
Totum tri- dem est tri-
plex. plex.

1 *Integralē*, quod constat ex parti-
bus integralibus; ut, *Socrates*, & omne
individuum.

2 *Universale*, quod constat ex par-
tibus subjectivis; sic omne *Genus* in
serie.

3 *Essentiale*, quod constat ex par-
tibus essentialibus; sic omnis *Species*
in serie.

Nulla pars, neque integralis, neque essentialis,
neque subjectiva, est in suo *toto*, (ut accidens in
subjecto,) quare cum dicitur id quod inheret, non
sit pars: Sensus est, quod neque est pars integralis,
neque subjectiva, neque essentialis ejus cui inest:
Immo neque debet esse pars alterius tertij cum eo:
Unde *animabrusi* & ceteræ formæ materiales non
sunt in corpore aut materia, sicut accidens in Subje-
cto: quia etsi non sunt partes materiae, tamen cum
materia constituint aliud tertium, sc. compositum.

Differentia pars secunda.

Pergo ad tertiam particulam definitionis, quæ est,
quod (non possit separari & sejungi ab eo cui inest)
cui particulae duplex cautio adhibenda est: Prima,
quod non possit separari & sejungi, nec ab eo toto,
nec ab ulla parte illius, in aliam. Secunda, quod si se-
paretur vel à toto, vel à parte cui inest, sum interire,
non manere: nam antea diximus in capite de Acci-
dente, Accidens ab uno in aliud Subiectum non mi-
grare.

Leges de
inesse.

Observentur
haec tres Leges
de iis quæ in-
sunt.

1 Omne quod inest in Subiecto
est Accidens.

2 Omne Accidens inest in Sub-
iecto inheretionis, quod est Substan-
tia.

3 Quandocunque sit mentio in-
tendendi

essendi in Subjecto, intelligendum est semper Subjectum inhæsionis.

Nunc dicendum est quid sit *dics de Subjecto* in hac Divisione.

Aliquid dicitur de alio duplicer.

Hic obser-
vandæ sunt
quinque
Legei.

1 *Essentialiter*, quod est de es-
sentiâ illius de quo dicitur: & hoc
semper prædicatur de Subjecto præ-
dicationis.

2 *Accidentaliter*, quod est acci-
dens ejus de quo dicitur: & hoc
semper dicitur de Subjecto inhæ-
sionis.

3 Cum dicitur, *dics de Subjecto*: in
hac divisione semper intelligendum est
dici essentialiter, & de Subjecto prædi-
cationis.

4 Semper cum dicitur *inesse* in Sub-
jecto: intelligendum est accidentaliter
inesse, & subjectum inhæsionis.

5 *Dics de*, notat universale: ergo *Dics de*
quicquid dicitur de est universale. *Leges de*
subjecto.

4 *Inesse in* notat *Accidens.*

5 *Divisionis summa* est *hæc*, quod
omne ens sit

Substantia, *Universalis.*
et *eaque vel Particularis.*

vel *Accidens*, *Universale.*
et *idque vel Particulare.*

Juxta versiculos.

Suumus Aristoteles tru-
tinando cacumina rerum, *nempe* *Substantiam*
In duo devixit, quicquid in *&*
in orbe fuit. *Accidens.*

c

Atque

Atque hæc dicta sunt de secundâ divisione Anteprædicamentali.

Cap. 6.

De prima Regula Anteprædicamentali.

i Regula **R**egula prima Anteprædicamentalis est. Quicquid prædicatur de prædicato, prædicatur de subiecto etiam illius prædicti: ut, quicquid dicitur de antementali, dicitur de omni subiecto animali, id est, de homine, &c.

1 Per prædicari in primo loco; intelligi prædicari essentialiter; ut accipitur in Divisione secunda.

2 Per prædicari in secundo; in illis verbis (etiam prædicatur de Subiecto,) intelligi prædicari essentialiter, vel accidentaliter.

3 Regulam istam in essentialibus nunquam fallere.

4 In accidentalibus etiam prædicatis tenere regulam, si prius prædicari rectè sumatur, aliàs non valere; unde hoc argumentum non sequitur, Species prædicatur de homine, homo prædicatur de Socrate, ergo Species prædicatur de Socrate: Species enim non prædicatur de Socrate, nam Species prædicatur accidentaliter de homine. Tamen hæc oratio valet; Quale prædicatur de Colorato, Coloratum prædicatur de homine, ergo quale prædicatur de homine; quia

Ubi obser-
vanda sunt
quatuorse-
quentia.

quia prædicari primo loco sumitur essentialiter: et si secundo loco sumatur accidentaliter.

C A P. 7.

De secunda Regula Anteprædicamentalis.

Regula secunda Anteprædicamentalis ex duabus ² Regula partibus constat.

Prima; Genera Subalterna habent easdem Species & differentias: ut corpus & animal habent easdem differentias.

Secunda; Genera non Subalterna non habent easdem Species & Differentias: ut Substantia & Qualitas.

Genera Subalterna sunt quorum unum sub altero collocatur: ut animal continetur & collocatur sub corpore.

Genera non Subalterna sunt quorum neutrum sub altero collocatur: ut animal & planta sunt non subalterna inter se.

Subalterna
habent dif-
ferentias
nempe

1 Easdem aliquas constituentes: Ita ut quicquid constituit superius, constitutum etiam inferius sed non contraria.

2 Easdem dividentes aliquas, non omnes: ut quicquid dividit in se dividat superius.

3 Diversas constituentes proximas: ut quæ sit differentia constitutiva unus, non sit differentia constitutiva proxima alterius.

4 Diversas dividentes proximas: ut

C z

quæ

Non Sub-alterna

que sit differentia divisiva proxima unus, non sit divisiva proxima alterius.

1 Si sint in diversis prædicamentis cum nullas habent differentias easdem, nec divisivas nec constitutivas.

2 Si sint in eodem prædicamento, cum habent semper diversas differentias constituentes proximas, at diversas differentias dividentes proximas: Easdem verò differentias constituentes aliquando; ut *animal & planta* habent eandem differentiam constituentem remota; nempe *corporeum seu animatum*.

Ex hâc tabellâ patet per species, quas differentias easdem, & quas diversas habent genera subalterna; quas, non subalterna. Teneantur verò hæ duæ propositiones. Prima, quicquid constituit superius constituit inferius. Secunda, quicquid dividit inferius, dividit superius.

Finis Anteprædicamentorum.

C A P. I.

De Prædicamentis in genere.

Hactenus de Anteprædicamentis dicendum est.

Nunc dicendum est de *Prædicamentis*, quæ trætantur dupliciter:

<p>1 Genera
triaconsi-
deranda
sunt,</p> <p>2 Speciatim seu sigillatim, ubi de singulis a-
gendum est.</p> | <p>1 Quid sit <i>Categorias</i> seu pre-
dicamentum.
2 Quotplex sit, seu quot
sunt prædicamenta.
3 Quæ sint illius Leges.</p> |
|--|---|

Categorias

Categorias (seu prædicamentum) est series seu ordinatio recta rerum, quæ in ipso collocantur; scilicet, Generum, Specierum, & Individuorum, secundum sub & supra: & differentiarum polarum à latere, & quorundam reductivæ.

prædicamen-
tum
quid.

Unde ali-
quid dici-
tur esse in
prædica-
mento tri-
pliciter.

1 *Direttè*, quod est vel sumnum Genus, vel de quo sumnum Genus prædicatur essentialiter; atque sic collocantur omnia Genera, omnes Species, & omnia Individus.

2 *Alatere*, de quo sumnum Genus non dicitur, nec prædicatur, tamen illud dividat Genera & constitutat Species: sic solùm collocatur differentia essentialis.

3 *Reductivè*, quod ad prædicamentum reducitur: sic materia & forma sunt in Substantia: punctus & untas in quantitate; & semper proprium est in eodem prædicamento ubi est ejus Species.

Quid sit prædicamentum jam diximus: ostendendum nunc quotuplex sit.

Sunt autem prædicamenta decem, quæ sic ad bimembrem divisionem reducantur.

Omne ens finitum & limitatum, vel

prædicamen-
tum
quotuplex.

1 Non est in subiecto: & tum est primum prædicamentum, Substantia.

2 Est in subiecto: & tum est secundum prædicamentum, Quantum, & est

3 Est in subiecto: & tum est tertium prædicamentum, Qualitas.

4 Est in subiecto: & tum est quartum prædicamentum, Constat.

2 *Respectivum*,
quod ad aliud re-
fertur; idque vel
secundum

constat: & tum est
Relatio.
2 *Dicit*, quod secun-
dum naturam non
refertur ad aliud, &
est unum ex sex po-
sterioribus prædicamen-
tis.

Atque hæc decem prædicamenta (scilicet, 1 *Sub-
stantia*, 2 *Quantitas*, 3 *Qualitas*, 4 *Relatio*, 5 *Actio*,
6 *Passio*, 7 *Quando*, 8 *Ubi*, 9 *Situs*, 10 *Habitus*;) his versiculis comprehenduntur.

8	2	5	3	7
<i>In Campo Magno Pugnabat Fortiter Olim</i>				
4	1	9	6	10
<i>Filius Arnesti Stans & Calefactus in Armis.</i>				

Prædicamenti *Leges* quatuor observandæ sunt:

1 *Nullum Complexum*. & equivocum, aut tran-
scendens est in prædicamentis.

2 *Omne reale finitum incomplexum*, univocum,
est in prædicamentis, vel directe, vel à latere, vel re-
ductivè.

3 *Individua* sunt in prædicamento gratia speci-
rum, non per se.

4 *Nihil unum* & idem numero potest esse in di-
versis prædicamentis, neque diversâ ratione, nec
eâdem.

CAP. 2.

De Substantia.

Nunc de prædicamentis agendum est sigillatim, &
Substantia primò de substantia, de qua considerandum est
quid.

1 *Quid sit.* Atque sic definitur. *Substantia* est ens
per

per se subsistens, non inherens in alio: & per hoc ab omni alio distinguitur.

2 Quod sit
Summum
genus in e-
jus serie,
ad quod in-
vestigan-
dum no-
tandum est
duplicem,
est sub-
stantiam

1 Incompletam, quæ non compleatur
ex partibus neque essentialibus neque
subjectivis: ut, *differentia substanti-
ales*.

3 Comple-
tam, quæ
compleatur
ex partibus
vel essenti-
alibus vel
subjectivis,
ut *homo*, est
que duplex
vel

1 Quæ nec dicitur de
subjecto, nec inest in sub-
jecto: Estque *Substantia singularis*, ut, *Socrates*.

2 Quæ dicitur de sub-
jecto & non inest in sub-
jecto. Estque *Substantia Vno versatiss.*: & hæc est
summum genus.

3 Post inventionem summi generis: dicam proxi-
mo in loco, quæ sit *Serierum Substantiarum*.
Substantia autem est duplex.

1 Incorporea, ut *Spiritus*,
& hic est vel

Bonorum, ut, *Angelorum* &
Animarum sanctorum.
Malorum: ut, *Diabolus*
& *anima reproborum*.

2 Corporea, & est *corpus*, estque duplex,
q 1 *Simplex*, quod non componitur ex quatuor
elementis, estque vel: 1 *AEternum*, ut *Calum* quod
complectitur 1 *orbes cœlestes* quorum aliij sunt 1
Stellari; ut, *Firmamentum*, & *orbes planetarum*, sci-
licet, *Saturnus*, *Jupiter*, *Mars*, *Sol*, *Venus*, *Mercurius*, *stantia*,
Luna, juxta vericulum,

Post *SIM SVM* sequitur ultima *Luna subest*.

2 Absque stellis: ut *Cælum Empyraeum*, *primum pro-
ibile*, & *Cælum Chrystallinum*. vel 2 *Caducum*, ut ele-
mentum, estq; vel *Leve* quod deorsum fertur; ut *ignis*

& aér: vel *Grave* quod deorsum fertur; ut *agua* & *terra*.

¶ 3 *Mixtum*, quod constat ex quatuor Elementis: estque vel *Imperfettè mixtum*, ut omnia *meteora*, sc. *nubes*, *grando*, *nix*, *pluvia*, *gelu*, &c. Vel *Perfectè mixtum*: idque vel *inanimatum*, ut *lapides* & *metalla* omnia, scilicet, *aurum*, *aes*, *plumbum*, &c. vel *Animatum* ut *vivens*, quod est vel 1 *In sensibile*, ut *planta*, estque *triplex*. 1 *Arbor*, ut *quercus*, *pinus*, &c. 2 *Herba*, ut *gramen*, *tosa*, &c. 3 *Fratex*, ut *thymus*, *hyssopus*. Vel 2 *Sensibile*, ut *animal*, estque vel *Irrationale* ut *Brutum*, quod est *quadruplex* 1 *Terrestre*, ut *Leo*: 2 *Aquatile*, ut *piscis*. 3 *Volatile*, ut *avis*. 4 *Reptile* ut *vermis*. vel *Rationale* ut *homo*.

Antequam progredimur ad proprietates, advertendæ sunt hæc sex propositiones.

1 *Divisio substantiæ incompletam & incompletam*, itemque in primam & secundam est *divisio vocis* in suas significaciones, non generis in suas species.

2 *Divisio substantiæ in corpoream & incorpoream*, est *divisio generis* in suas species, aut univoci in sua univocata.

3 *Substantia derivatur vel à substantio*, & sic illud dicitur *substantia* quod maximè, & priùs *substat accidentibus*; & sic sumitur in ea divisione *substantiæ in primam & secundam*: vel à *subsistendo*, & sic illud dicitur *substantia*, quod per se *subsistat*, & sic dividitur in *corpus & spiritum*.

4 *Sublati primis substantiis actu & revera*, tolluntur omnes secundæ *substantiæ actu*, & *accidentia omnia quoad existentiam*.

5 *Sublati primis substantiis & inferioribus non tolluntur secundæ substantiæ intellectu & mente*; ut possumus naturam universalem considerare *mente*, non

non consideratis singularibus.

6 Substantia prima magis est substantia quam secunda, ut derivatur à *Substantio*, non à subsistendo: Nam *prima* prius substat accidentibus.

Dicendum nunc est de proprietatibus Substantiarum, sunt autem sex.

1 *Substantia nulla est in Subjecto*, quia esse in proprietate subjecto notat accidens, nulla autem substantia est res Subaccidens: hæc proprietas convenit substantiæ in *stantia*. Communi (quæ complectitur tam completam quam incompletam) quarto modo, scilicet convenit omni, soli & semper. Sed est proprietas substantiæ completae, secundo modo, conveniens (scilicet) omni, non soli.

2. *Convenit Secundis Substantijs & earum differentijs predicari uniusvoce de Primo*, hæc convenit omni secundæ substantiæ, non soli, sed etiam differentijs.

3 *Substantia prima significat hoc aliquid*.

Significare hoc aliquid sumitur dupliciter.

1 *Communiter*, pro eo quod est significare rem singularem: & sic hoc album significat hoc aliquid.

2 *Strictè* { 1 *Propriè*, ut illud quod significat particulare aliquid per se: ut *Socrates*.

pro eo, qd est significare rem particularem per se subsistente; idque dupliciter,

2 *Figuratè*, seu per figuram Appellationis, quando communi nomine appellamus rem singularem, ut veniente Socrate, dicimus, *homo venit*; sic homo significat rem particularem, per figuram: Nam omnis substantia completa significat hoc aliquid strictè; vel propriè, vel figuratè. Secunda substantia significat solum figuratè: prima vero propriè.

4 *Substantia*

4 Substantia nihil est contrarium. Nec accidens nimirum nec substantia; quod ex definitione Contrariorum apparebit: (Contraria sunt forma accidentales posita sub eodem genere, maxime a se invicem distantes, quae expellunt se mutuo ab eodem subjecto, cui vicissim inesse possint, nisi alterum insit a natura.) Substantiae primae & secundae non sunt formae accidentales, nec possunt inesse in ullo subjecto, ideo non sunt contrariae. Est autem hoc proprium secundo modo, conveniens omni substantiae non soli, nam convenit etiam qualitati & aliis quibusdam accidentibus.

5 Substantia non suscipit magis & minus. Suscipere magis & minus est intendi & remitti. Intentio est acquisitio partium plurium gradualium in eadem parte subjecti: ut cum manus calida in quarto gradu recipit calorem in eadem parte in octavo gradu, calor tum intenditur. Remissio est deperditio partium gradualium in eadem parte subjecti: Jam vero substantia nullos gradus habet, ideo nec intenditur nec remittitur, hoc autem convenit omni substantiae non soli.

Hoc ut clarius elucescat observandæ sunt duæ sequentes distinctiones.

prima.

Aliiquid dicitur *contrariari*, aut *intendit*, & *remitit* duplex.

1 Subjectivè, quod est subiectum in quo inherent contraria, aut intentio & remissio: & sic substantia suscipit contraria, & intentionem & remissionem; Cum omnia accidentia sint in substantia subjectivè, ita ut ipsa inhærent vel per se vel per accidens.

2 Terminativè, quod est ille terminus qui contrariatur aliis, aut intenditur & remittitur: ut Calor est terminus qui contrariatur frigori: & sic

*Contraria
guid.*

*Quid sit
suscipere
magis &
minus, in-
tendi &
remitti.*

Sic nulla substantia contrariatur, aut suscipit magis & minus.

*Substantia consideratur dupliciter, vel quoad Secunda.
modum*

*1 Substanti, & sic illa magis est substantia.
quæ pluribus substati accidentibus aut quæ prius
substati; sic prima substantia est magis substantia
quam secunda.*

*2 Subsistendi, quod magis habet essentiam
substantiæ, aut plures substantiæ gradus; & sic
nulla substantia suscipit gradus; quandoquidem
in substantia nulli sunt tales gradus.*

*3 Maximè proprium est substantia, ut cum sit una,
& eadem numero, susceptibilis sit contrariorum cum
sui mutatione: ut Socrates modò est albus modò ni-*
ger,

*Ad pleniores hujus notitiam hæc quatuor sunt
notanda.*

*1 Substantia omnis hic est eadem numero, quæ
est eadem natura & essentiæ singulari.*

*2 Per contraria intellige non solum adversa, sed
etiam quævis opposita accidentia.*

*3 Per suscipere contraria intellige subjectum in-
besonis ultimum & principale: nam accidens potest
esse subjectum non ultimum accidentis, seu ultima-
tum & minus principale: quale est Superficies respe-
ctu coloris.*

*4 Per id quod dicitur cum suis mutatione excludi-
tur Oratio & Opinio: nam contraria videntur inesse
orationi, cum modò sit vera, modò falsa: sed hæc
conveniunt Orationi sine sui mutatione: nam ad mu-
tationem rei mutatur veritas, non autem ad oratio-
nis mutationem. Hæc proprietas dicitur maximè
competere substantiæ, quia convenit completæ sub-
stantiæ quarto modo: Nam omni convenit posse
suscipere*

suspicere contraria, non tamen quævis; sed aliqua substantiis singularibus insunt per se, aliis vero gratia singularium: convenit etiam solis, nam nullum accidens potest suspicere contraria ut subjectum ultimum & principale.

CAP. 3.

De Quantitate.

De Quantitate cognoscenda sunt tria.

- { 1 Quid sit.
- 2 Quotuplex sit.
- 3 Quæ illius proprietates.

Quantitas est accidentis absolutum ex quo subjectum dicitur quantum, aut quotum.

Quantitas est duplex.

{ 1 *Continua*, cujus partes communi termino copulantur, & hæc est duplex,

{ 1 *Successiva*, cujus partes in successione consistunt: & tum est *Tempus*.

{ 2 *Permanens*, cujus partes simul manent in mensura: & hæc est vel,

{ 1 *Extrinsicæ*: quæ mensurat aliud quam subjectum in quo inest: & est *Locus* qui mensurat locatum.

{ 2 *Intrinsicæ*: quæ mensurat illud in quo inest, idque tripliciter vel,

{ 1 *Vna dimensione*, scil. longitudine sine latitudine: & hæc est *Linea*.

{ 2 *Duabus dimensionibus*, longitudine & latitudine sine profunditate: & tum est *Superficies*.

{ 3 *Tribus dimensionibus*, longitudine, latitudine, &

Quantitas
quid.

Quantitas
series.

& profunditate, & tum est *Corpus*.

¶ 2 *Discreta*, cuius partes communis termino non connectuntur, sed sunt discretæ: estque vel,

1 *Numerus*, quæ est quantitas discreta constans ex multitudine unitatum.

2 *Oratio*, quæ est quantitas discreta mensurans longitudinem & brevitatem Syllabarum prolatarum.

Ad dictorum explicationem advertendæ sunt hæc undecim sequentia.

1 Omnis quantitas *mensurat* aliquid, & quicquid mensurat aliquid per se est quantitas: hinc pondus excluditur, quod tametsi mensurat librata, hoc præstat non per se, sed ratione motus & temporis; nam quo quid gravius est, eo velocius, & minori tempore movetur.

2 Omnis quantitas continua est *divisibilis* in partes infinitas, mentales scil. & proportionales non sensibiles.

3 *Terminus communis* est *indivisible* quiddam connectens partes continuas.

Aliquid autem potest esse *indivisible* dupliciter vel,

1 Simpliciter, quod omni modo est indivisibile, est que vel,	1 Instantis, quod est terminus communis Temporis.	1 Inchoans quorum utru ^m que vel	2 Connectens 3 Terminans de quo sermo est.
---	--	---	--

2 Secundum quid, le vel secundum	1 Latitudinem: ut Linea, quod est uno modo divisibile, also & tum est divisibili secundum	quæ dividitur in longum, sed est indivisibilis in latum. Et est terminus communis Super- ficies, Locique.	2 profunditatem ut Super- ficies
----------------------------------	--	--	-------------------------------------

ficies quæ dividitur in Longum & Latum, sed non habet profundum: & est terminus communis *Corporis*.

5 Una quantitas habet solummodo unum terminum communem & proximam.

6 Una quantitas potest habere plures terminos communes remotos: ut *Corporis* termini sunt *Superficies*, *Linea*, & *Punctum*.

7 Communis terminus non est pars quantitatis, nec ex eo quantitas componitur & constat.

8 Corpus sumitur dupliciter, 1 Subiecto trium dimensionum, & sic est *Substantia*, & in prædicamento *Substantiae*.

2 Ipsiā trina dimensione, quæ corpori substantiali ut *Subjecto* inest, & sic est *quantitas*, & in prædicamento quantitatis.

9 *Locus* ut sumitur strictè non est distincta species à superficie in prædicamento quantitatis, sed ut sumitur pro *intervallo*; & idem ponitur ibi tantum ex sententia aliorum.

10 Nume-1 Generaliter: pro omni mensura, & sic *Tempus* dicitur numerus ab *Arist:* (i.) mensura.

rus sumi-2 Specialiter: pro ea quantitate quæ ter. ex multitudine unitatum conficitur: sic solum est discreta quantitas.

tur dupli-1 *Prolata*: quæ voce proficitur, & hæc mensuratur: estque *Qualitas patibilis* in tertia specie qualitatis.

cum 2 *Scripta*: quæ literis figuratur, est. que *Substantia*,

plex. 3 *Mentalis*: quæ mente concipitur: estque *Qualitas*, & in tertia Specie.

4 Quantit-

4 *Quantitativa*: quæ mensurat prolatam Orationem secundum longitudinem & brevitatem Syllabarum prolatarum: & hæc est mensurans oratio: quæ sola *Quantitas* censetur; idque tantum crassa Minerva, quia mensurat tantum gratia poris.

1 *Quantitatis nihil est contrarium aduersè*: & hoc convenit omni non soli: estque proprium primo modo.

2 *Quantitas non suscipit magis & minus*, & hoc convenit omni non soli.

3 *Ex quantitate dicitur res aequalis vel inaequalis*. A *Equalitas* est diversarum rerum eadem quantitas. *Inequalitas*, est diversarum rerum diversa quantitas: hæc convenit omni, soli, & semper, quarto modo.

Proprietates quantitatis sunt tres.

Proprietates quantitatis.

CAP. 4.

De Relatione.

In prædicamento Relationis ostendenda sunt

- Qua- 1 Quod sit summum genus.
- tuor, } 2 Quid sit.
- } 3 Quæ sit ejus series.
- } 4 Quæ sint ejus proprietates.

1 Ad investigandum summum genus, distinguendum est inter *Relationem* & *Relatum*, ubi quædam obiter notanda de *Subjecto* relationis, & *Fundamento*, & *Correlato*.

Relatum, est concretum quiddam ex relatione & *subjecto*, cum respectu ad aliud; dicitur *Subjectum* quæcumque substans relationi, dicitur *relatum* in quantum

tum per relationem refertur ad terminum ad quem sive correlatum; unde à quibusdam dicitur terminus à quo.

Fundamentum, est ratio referendi; sive causa cur relatum refertur ad aliud; sive sit quantitas, qualitas, &c.

Correlatum, est terminus ad quem relatum refertur, & quia vicissim respicit relatum dicitur correlatum.

Relatio, oritur à fundamento, estque accidens respectivum per quod relatum refertur ad correlatum, & è contra. Et hæc in abstracto (non relatum) est summum genus. Quod ut intelligatur, notandum duplicum esse relationem

1 *Intensionalem*, per quam secunda intentio ad aliam refertur, sic *Genus & Species* sunt relata, *Causa & Causatum*, *Subiectum & Accidens*.

Aliam
1 *Relatio
quid.*

1 *Dici*, quando non refertur ad aliam secundum essentiam suam & naturam, sed solum secundum Accidens: ut *scientia & scibile, possessor & possessio*.

2 *Esse*, quando res ad aliud refertur secundum suam naturam & essentiam; scilicet, cuius tota natura est ad aliud referri: ut *pater & filius, dominus & servus*: & hæc est summum Genus in hoc prædicamento.

2 *Series* 2 *Quæ sit ejus Series*: Relatio secundum esse est *Relationis duplex*,

1 In personis; cum duæ personæ invicem refertantur, & hæc Relatio est in personis

vel,

Inequalibus: quæ Dominus & servus.
 dicuntur relata Dis Pater & filius.
 quis parantia: ut Rex & subditus.
 vel, Aequalibus: quæ Amicus amico.
 sunt relata AEqui- Socius socio
 parantia: ut Cōdiscipulus cōdiscipulo.
 2 In rebus, cūm res, non personæ referuntur: &

in aetate ratio vereit illi,
E. *in Similitude simili.*

1 Qualitatibus: ut {
 1 Similitudo, similitudo.
 2 Dissimilitudo, dissimilitudo.

2 Quantitatibus: { 1 Äqualitas, æqualitas.
ut { 2 Inæqualitas, inæqualitas.

De proprietatibus dicam cùm has sex conclusiones proposuero.

i Relata intentionalia, ut Genus & Species, causa & causatum sunt per se in nullo prædicamento, sed per accidens gratiâ rerum quæ illis substernuntur, sunt in omni prædicamento.

2 Relata realia secundum dici habent naturam suam absolutam, idè non sunt in hoc prædicamento, sed in alijs nempe in absolutis, ut Scientia est in prædicamento qualitatis.

3 Omnia relata s^ecundum esse, & hæc sola, sunt
in hoc prædicamento, idque reductivè solùm ad for-
mam in abstracto.

4 Omne relatum habet Correlatum aliquod, ad quod refertur.

§ Summum Genus non est relatum, ideoque nec
habet Correlatum.

6 Omne Relatum fundatur in aliquo prædicamento absoluto: ut *aquele* in *Quantitate*, &c.

3. Seguntur Proprietates ordine, quæ sunt quinq-
gue.

i Proprietas; Relatis est aliquid contrarium.

D

*Proprietary
Sales Rela-
tions.*

Contraria } **Se**, quæ sunt absolutæ formæ recipientes definitionem contrariorum suorum
aliqua di- } **præ positorum.**
cuntur du- }
plièter, vel } **Accidens**; quæ gratiâ fundamenti
per } sui, aut alicujus alterius contrariari dicuntur.

1 Sensus hujus proprietatis est hic: *Relata* non omnia, sed aliqua solum (tām secundum dīcē) ut scientia (quām secundum esse) ut simile & dissimile, contrariantur, non suis correlatis, sed aliis, non per se, sed per accidens gratiâ fundamenti: ita ut ea relata sint contraria quorum fundamenta sunt contraria, & ē contrā.

Hæc non est proprietas Relatorum, sed potius communitas est dicenda: nam commune est multis relatis, sed non omnibus convenit, nec solis: ideoque nullo modo est proprium, nisi spurium antiquorum.

2 Proprietas: *Relata* suscipiunt magis & minus: ut scientia suscipit magis & minus, & simile & dissimile.

Sensus hujus ita est reddendus, ut in primâ communitate: *Relata*, non omnia, sed quædam, tām secundum dīcē, quām secundum esse, non per se, sed gratiâ fundamenti, suscipiunt magis & minus; ita, ut ea suscipiunt magis & minus: & ea non suscipiunt magis & minus, quorum fundamenta non suscipiunt. Hæc etiam est communitas dicenda, nam propriè dici non potest proprietas, sicut nec prima, nam commune est multis cum relatis, sed nec convenit omnis, ideo nullo modo est proprietas, nisi spuria.

3 *Relata omnia* dicuntur ad convertentiam: Et hæc proprietas convenit omni relato, tām secundum esse, quām secundum dīcē: ut pater est filii pater, dominus est servi dominus: estque proprium quarto modo.

Hæc

Hæc ut melius intelligatur, distinctiones & regulæ sequentes sunt advertendæ.

1 *Conversio*; quæ est transmutatio, & transpositio unius termini in locum alterius in propositione; ut subiecti in locum predicati: ut, *nullus homo est lapis*, ergo *nullus lapis est homo*.

i Differunt inter se hæc tria.

2 *Convertibilitas*, quæ est reciprocatio duorum simplicium terminorum in recto casu, ita ut de se invicem sic dicantur, ut de quounque prædicatur unum, de eodem prædicetur alterum; ut *homo est risibilis*, ergo *risibile est homo*.

3 *Convertentia*, quæ est reciprocatio duorum relatorum in casu obliquo, ut uno posita ponatur alterum, & uno dempto tollatur alterum: ut *pater & filius, Dominus & servus*.

Relata conver-

1 *Genitivi*; ut *Dominus est ser-*
vi dominus.

2 *Dativi*; ut *simile est simili si-*
mile; aequalis est aequali æquale.

3 *Accusativi*: ut, *mons dicitur*
magnus ad parvum.

4 *Ablativi*: ut, *scibile est scientia*
scibile.

2 Advertendæ etiam sunt hæc propositiones;

1 Nulla Relata reciprocintur in recto casu: ut non dicitur, *Dominus est servus*.

2 Relata omnia reciprocantur in obliquo casu.

3 Posito uno Relatorum ponitur alterum.

4 Dempto uno Relatorum tollitur alterum.

5 Hæc proprietas convenit omnibus relatis realibus tamen secundum esse, quam secundum dici.

6 Si non verum & proprium correlatum habeat

tur, cum non reciprocantur; ut si ala refertur ad avem, aut caput ad hominem.

7 Si Correlata apta & idonea non habeantur finienda sunt nomina: ut ala, dicitur alatis ala; penna, pennatis penna.

4 Proprietas: Relata sunt simul naturâ: ut Pater & filius: Dominus & servus: ea enim simul naturâ sunt quæ reciprocantur, & neutrum est causa altius; quare cum relata dicuntur esse simul naturâ, sequitur & reciprocari, ita ut neutrum sit causa alterius.

Hic similiter 1 propositiones aliquæ sunt notandas, & 2 aliquæ distinctiones.

1 Propositiones sunt tres.

1 Omnia quæ sunt simul naturâ sunt simul tempore; & neutrum potest esse sine altero.

2 Nulla causa est simul naturâ cum suo effectu.

3 Omnia Relata tamen secundum esse, quam secundum dici, sunt simul naturâ; si vera adhibeantur correlata.

2 Distinctiones sunt duæ:

1 Relata sumuntur dupliciter.

1 Materialiter; pro rebus illis quibus illæ relationes convenient: ut pater sumitur pro homine generante, & filius pro genito: & sic non sunt simul naturâ, sed pater est prior filio quia ejus causa est.

2 Formaliter, pro ipsa relatione, quæ subiectis inest; per quam termini inter se referuntur: ut pater pro respectu ipso ad filium; & sic sunt simul naturâ.

2 Scibile etiam & scientia (de quibus hic disputat Philosophus) sumuntur tripliciter.

1 Utraque Actu; ut id dicatur scientia, quo actu rem scimus; id scibile quod actu scitur; & sic sunt simul naturâ.

2 Utraque

2 Utraque potentia ut id dicatur scibile quod potest sciri: idque scientia quo possumus scire: & sic sunt simul natura.

3 Unum Actu, alterum potentia: & sic scientia sumitur pro eo quo actu scimus, scibile vero pro eo quod potest sciri: sic non sunt simul natura: & sic ea sumpsit Aristoteles in capite de relatis, cum negat esse simul natura, scilicet, non primo, non secundo, sed hoc tertio modo.

5 Proprietas. Cognito uno relatorum definitè, cognoscitur et alterum. Cognoscere definitè, est certò, & per definitionem suam cognoscere.

Ratio hujus est: quod unum Relatum est in definitione alterius, ideo unum sine altero intelligi aut sciri non potest. Estq; hoc proprium quarto modo.

Ad manifestationem hujus proprietatis advertendæ sunt haec propositiones.

1 Relatum non potest definiri sine correlato.

2 Relatum non est essentia correlati, nec contraria, nam omne quod est essentia, est causa: at neutrum est causa alterius.

3 In definitione essentiali relati adhibendum est genus & differentia, & praeter haec correlatum.

4 Haec ultima proprietas convenit solis relatis secundum esse non secundum dici, nam correlata secundum dici sunt (natura sua) absoluta, ideoque non dependent ab aliis quoad essentiam & definitionem.

*CAP. 5.**De Qualitate.*

1 Essentialis: quæ est de essentiâ aliquius subiecti, ut rationale, qualitas hominis esse dicitur, nempe essentialis,

prout respondet ad questionem factam
per quale essentialiter: ut si queratur
quale animal est homo, recte responde-
tur est animal rationale: haec ponitur
in praedicamento Substantiae.

Qualitas
est duplex.

2 Acciden-
talis: quæ
denominat
subiectum
quale non
autem quid;
estque du-
plex

1 Secundum quid, quæ de-
nominat subiectum quale
& aliquid amplius: u-
quale quantum, quale re-
latum: & sic omne acci-
dens denominat subiectum
quale, quod non est in ho-
praedicamento.

2 Simplici-
ter, quæ de-
nominat
subiectum
simpliciter
quale, &
nihil am-
plius; idq;
dupliciter

1 Indetermi-
natè, sic acci-
dens in com-
muni dicitur
in quale sim-
pliciter.

2 Determina-
natè, sic sol-
Qualitas; quæ
est in hoc pre-
dicamento.

Qualitas non essentialis quæ prædicatur in qual-
quid essentialiter, sed Accidentalis quæ prædicatur
in quale accidentaliter, non secundum quid, sed sim-
pliciter & determinatè, est Summum genus in ho-
praedicamento.

Qualitas
quid.

De qua qualitate tria sunt enucleanda

1 Quid sit.
2 Quotuplex sit.
3 Quæ sint ejus proprie-
tes.

1 Quod ad primum attinet, Qualitas sic definitur
Qualitas est accidens absolutum ex quo subiectum
deco

denominatur quale simpliciter, & determinatè: ut ab albedine subjectum dicitur album.

2 Qualitas est duplex;

		1 Difficiliter mobilis à subjecto, & dicitur Qualitas Habitus ; ut virtus .
1 Impas- sibilis;	1 Acquisita; quæ labore acquiri- tur, & hæc est prima species; estque duplex	2 Facilemobilis à sub- jecto, & est Disposi- tio ; ut, dispositio ad virtutem .
	2 Innata; quæ à natura datur, & est <i>secunda species</i> ; & facit subiectum ap- tum ad aliquid agendum; & tum est Potentia naturalis , ut risibilitas est fa- cultas hominis naturalis .	
		1 Difficiliter mobilis; & tum est Pa- tibilis qualis- tas corporis : ut, albedo .
	1 Corpore, estque du- plex	2 Facile mo- bilis; & tum dicitur pas- sio corporis : ut, verecun- dia .
1 Per se & sua propria passione; & hæc est ter- tia species		1 Difficiliter mobilis; & tum est pa- tibilis qualis- tas anima : ut Ira inve- terata .
2 Patibili- bus; quæ passionē aliquam infert;	2 Anima; quæ anima ipsa pati- tur; estque duplex	2 Facile me- bilis;
vel		D 4

bilis; & tūm
est Pertur-
batio: ut, ira
brevis.

2 Per accidens, quæ prop- Naturalis-
ter aliud infert passionem, bus: & tum
& hæc est quarta species est Forma.
qualitatis, estque externa Artificiali-
propositio: eaq; vel in rebus bus: & tunc
est Figura.

¶ Nota. De differentia primæ speciei qualitatis quæ est
Habitus & *Dispositio*, observa hæc quinque.

1 Dispositionem sumi generaliter, pro omni qua-
litate qua subjectum disponitur vel ad actionem, vel
ad habitum acquirendum, sive sit facile mobilis sive
difficulter: & sic habitus dici potest dispositio, quia
per eum disponimur ad agendum; & sic sumitur apud
Aristotelem, quum habitum dicit esse dispositionem.

2 Dispositionem sumi specialiter, pro ea qualita-
te, (quā subjectum disponitur & ad agendum & ad
habitum acquirendum) quæ est facile mobilis à
subjecto; & sic habitus non est dispositio, quum ha-
bitus ad habitum nos non disponat, nec facile mo-
bilis sit à subjecto.

3 Habitum & dispositionem (etsi sint duò nomi-
na, & complexum voce) poni pro Specie una; ideo-
que cùm sint incomplexum re, non sunt duæ species,
sed una.

4 Habitum & dispositionem, non differre specie,
naturā, & essentiā, differre tamen accidente, nempe
firmitate inherentia: ut. dicitur habitus quia firmius
inhæreret; dispositio quia facillimè rem overetur; diffe-
runt ergo ut vir & puer ab homine, non naturā, sed
accidente & gradu.

5 Omnes virtutes & vitia esse in hac primā specie
qualitatis. De

De secunda quoque specie quæ est Naturalis po- 2 *Nota.*
tentia & impotentia obseruentur hæc quinque.

1 Naturalem potentiam & impotentiam esse unam
speciem, non duas, ideoque non differre natura & es-
senta, nec esse complexa re, sed voce tantum.

2 Naturalem impotentiam non esse privationem
potentiae in subjecto, sed esse quandam potenteram
debiliterem.

3 Naturalem potentiam & impotentiam etsi na-
turâ & essentiâ non differunt, tamen accidente dif-
ferre, quia per alteram notatur facilitas agendi, per
alteram vero infirmitas agendi aut patiendi.

4 Omnem naturalem potentiam aut fluere à prin-
cipijs speciei, aut individui: sic r̄sibile est in hac spe-
cie qualitatis, ut & omne proprium quarto modo.

5 Omnem sensum esse in hac secunda specie qua-
litatis.

De tertia etiam specie qualitatis, quæ est *Patibilis* 3 *Nota.*
qualitas & *Passio* hæc observanda sunt.

1 Patibilem qualitatem & passionem non esse
duas species sed unam: & differre non natura sed so-
lèm accidente, quod una firmius inhæreat, altera
debilius.

Accidente quovis; & sic non hic
sumitur, sed est in quovis prædica-
mento.

Accidente proprio, quod conver-
titur cum suâ specie; & sic dicimus
omne proprium in quarto prædica-
bili esse passionem propriam.

Accidente respectivo, secundum
quod dicimus pati aliquid; & sic est
distinctum prædicamentum, quod
dicuntur *Passio*.

*Qualitate inferente passionem a-
licui*

2 Passionis
nomen sumi
multipliciter;
vel pro

licui, vel corpori vel animæ facile
mobili; & sic est in hac tertia specie
qualitatis.

3 Passionem non denominare subjectum *qua'e*
(docente Aristotele) nempe sic ut patibilis qualitas;
non permanenter & firmiter, sed debiliter & leviter.

4 Qualitatē patibilem corporis dici patibilem
non quia ipsa patitur; sed duplice de causa, 1 quia infert
passionem sensui, ita ut sentiatur sensu aliquo,
sic omnis qualitas patibilis corporis hac ratione di-
citur patibilis. 2 quia oritur à passione mentis; ut,
color qui oritur ab invidia, vel metu.

5 Omne objectum sensus esse in hac tertia specie,
& omnem perturbationem mentis.

4 Nota.

De quarta specie id solum observari potest, *For-
mam & Figuram* esse externam lineamentorum pro-
portionem, nec differre essentiā, sed accidente solum,
sc. quod hoc sit in rebus *artificialibus*, illa in natu-
ralibus.

Seriem nunc qualitatis integrā paulo prolixio-
rem proponamus.

Qualitas est duplex { 1 *Non inferens passionem.*
2 *Inferens passionem.*

Non inferens passionem est vel

¶ 1 *Acquisita*, quæ studio & labore comparatur,
& est prima Species scil. *Habitus & dispositio*: estque
vel corporis, ut habitus saltandi &c. vel *Anima* estque
duplex: 1 *Bonus*, ut virtus, eaque vel *Moralis*, & sunt
tales 2 sc. *Justitia* &c. vel *Intellectualis*, quæ versa-
tur partim in *contingentibus*; ijsque vel *Agendis*, &
tum est *Prudentia*; vel *faciendis*, & tum est *Ars*; par-
tim in *Necessariis*, scil. in cognitione 1 *Principiorum*
ratiū, & tum est *Intelligentia*, 2 *Conclusionum*, &
tum est *Scientia*, 3 *Virtus*que, & tum est *Sapientia*.
2 *Habitus* est *malus*, & tum est *vitium*; vel *moris*, id-
que

que vel in excessu, ut prodigalitas, audacia &c. vel in defectu, ut timiditas, avaritia, &c. vel mentis, ut ignorantia, &c.

¶ 2 Innata et est secunda Species scil. Naturalis potentia et impotentia: estque vel *Corporis*, ut duties adamantis &c. vel *Anima*, quæ reperitur vel in anima vegetativa, ut potentia et impotentia nutriendi, augendi, generandi: vel in anima sensitiva, et est sensus, vel *Internus*, estque triplex, sensus communis phantasia et memoria; vel *Externus*, & est quintuplices visus, auditus, olfactus, gustus et tactus: vel in anima rationali, ut potentia ratiocinandi, flendi, ridendi, &c.

Inferens passionem estque duplex

¶ 1 Per se et tum est tertia Species scil. patibilis qualitas et passio. Estque vel *i corporis* sensibilis, et tum est objectum alicujus sensus, nempe vel

1 Visus, estque vel	{	Lux quæ est in corpore lucido.
		Lumen, quod est in medio.
2 Auditus, et est so- nus, estque duplex	{	Extremus, ut al-
		Color, qui est duplex
3 Gustus, et tum est sapor, qui est duplex	{	Medius, ut viri-
		Acer.
4 Olfactus, et tum dicitur Odor, qui est duplex	{	Fragor.
		Vid lib. 3. cap. 1.
2 Vox.	{	Duleis.
		Acer.

5 Tactus, et est tangi- bilis qualitas, eaq; vel	{	Suavis.	Calor.
		Acerbus.	Frigus.
6 Una ex 4 primis Qualitatibus, ut	{	Una ex 4 primis Ex primis sorta,	Hamor.
		Siccitas.	
ut asperitas &c.			

Vel secundò est patibilis qualitas et passio *Animi*, et tum est perturbatio mentis, ut *i Libido*, ad quam rediicitur

reducitur ira, inimicitia, indignatio. 2 *Voluptas*, ad quam jactatio, dolor. 3 *Metus*, ad quem pudor, timor. 4 *AEGritudo*, ad quam invidia, & mulatio, &c. reducantur.

¶ 2 Per *Accidens*, ut externa proportio lineamentorum corporis: et est quarta species: estque vel in rebus *Naturalibus*, et tum est *Forma*; ut forma externa hominis aut equi; vel in rebus *Artificialibus*, et tum est *Figura*; ut triangulum, quadrangulum, et omnes species figurarum.

Nunc deveniamus ad proprietates quae sunt tres.

Prima est hæc, qualitas est aliquid contrarium: ut, *albedini nigredo, virtuti vittum.*

Contrarium sumitur dupliziter 1 *Largè pro quâvis repugnantiâ duarum formarum accidentalium, quæ maximè distant sub eodem genere, et expellunt se ab eodem Subjecto.*

2 *Stricè quod requirit quatuor conditio-nes, ut* 1 *Sint forme accidentales ejusdem Generis.*
 2 *Maximè diffent inter se sub eodem Genere.*
 3 *Non compatiantur se in eodem Subjecto.*
 4 *Sint activa & passiva in vicem.*

Contrarietas sumpta primo modo non est in quarta Specie (nam duæ figuræ non possunt maximè distare:) est vero in primâ Specie, ut inter *virtutem et vittum*: in secundâ Specie, ut inter *durum et molle*: in tertiatâ Specie, ut inter *nigrum et album*; sed non est in omni: nam in primâ *liberalitas nulls contrariantur*; tum nec maximè distat ab *avaritia*, quia *prodigalitas* plus distat; nec est in omni qualitate secundæ speciei, nam *medij colores* non contrariantur; tñm nec maximè distant, quia *extremi colores* plus distant.

Contrarietas

Qua sunt
proprietati-
tes.

Contrarietas secundo modo definitè et distinctè accepta non inest in secundâ aut quartâ Specie; (nam illæ qualitates non sunt activæ & passivæ invicem) sed est solum in tertîâ Specie, in cåque non simpliciter, nam ejusdem Speciei quædam qualitates non contrariantur.

Hæc itaque proprietas, non est propriè dicta proprietas, quia nec omni, nec soli convenit: non soli, quia actioni et passioni, ideoque communitas potius dicitur quâm proprietas; et ob eminentiam qualitati tribuitur, quia inter has præcipue est contrarietas.

2 Proprietas: *Qualitas suscipit magis & minus:* ut unus homo est magis eandus quâm alter.

Aliquid 1 *Naturam*, et essentiam alicujus, quòd suscipiat plus est in uno quâm in alio.

magis et 2 *Gradus accidentales*, quando plures minus du sunt gradus qualitatis in uno subjecto pliciter; vel quâm in alio: ut quâm *calor* intenditur secundum aut remittitur in aliquo subjecto.

Nulla qualitas neque ullum aliud, suscipit magis et minus in primo sensu; nam natura nullius rei intenditur aut remittitur (ut docet *Porphyrius*.) Sed qualitas in secundo sensu suscipit magis et minus: aliqua in prima Specie, ut *doctrina* et *Justitia*, (nam unus est justior altero, et doctior:) Aliqua in secundâ Specie, ut *durum* et *molle*: aliqua in tertîâ Specie, ut *album* et *nigrum*: aliqua in quartâ Specie: ut *curvum* examen. Omnes qualitates non suscipiunt magis et minus: nam aliquæ in secundâ Specie non suscipiunt, ut *resistibile* et *fleibile*; et aliquæ in quartâ Specie. Hæc proprietas convenit qualitati nec omni, nec soli, ideoque impropiè appellatur proprietas, sed rectius communitas est dicenda, nam nec *omnis* convenit (ut modò dixi) nec soli quia convenit acti-
oni

oni et passioni: ut mox dicemus sed ob causam prædictam hic ponitur.

Tertia Proprietas: Secundum qualitatem aliquid dicitur simile aut dissimile: scil. causaliter non formaliter, sic enim ex similitudine res dicitur similis: ut ex albedine dicitur parses albos.

Similitudo 1 Generaliter pro convenientia duorum in ullo communi prædicato: sic homo et brutum sunt similia in animali.
sumitur 2 Specialiter, & propriè pro convenientia duorum in una qualitate communi utrisque: ut Cygnus & nix sunt similia in candore.

Si Similitudo sumatur generaliter, sic in quovis prædicamento dicitur aliquid simile aut dissimile: si similitudo sumatur propriè, sic ex sola qualitate subjectum dicitur simile aut dissimile.

Similitudo est rerum diversarum eadem qualitas.

Dissimilitudo est rerum diversarum diversa qualitas.

Hæc convenit omni qualitati, soli, & semper, id est que est proprium quarti modo qualitati.

Ac de Qualitatibus tūm definitibne, tūm serie, tūm de proprietatibus hæc dicta sunt.

CAP. 6.

De Actione.

HAsténis dictum est de quatuor primis prædicamentis, sequuntur sex posteriora, de quibus Aristoteles paucissima tradit: vel quia horum cognitio non est tām difficultis; vel quia ex cognitione reliquorum haberi potest, vel quia hæc Relata sunt, & ex capite de Relatis intelligi possunt. Hæc sex posteriora

steriora prædicamenta dici possunt Relata secundum esse extrinsecum: sed quia durior est hæc locutio, tuus dicere possumus, esse Relata secundum dies, non secundum esse. Atque sic dicuntur, vel quia ad aliquid secundum Accidens referuntur, ut *Actio* ad passionem: vel quia oriuntur ex relatione aliorum. Ut ubi ex relatione Loci ad locatum; Quando, temporis ad rem temporariam; Situs, partium locati, ad partes loci; Habitus, vestis ad vestitum. De quibus pauca dicam. Et primo de Actione, ubi qualiter sunt consideranda:

{ 1 Quæ Actio sit in hoc prædicamento,

{ 2 Quomodo Actio definiatur.

{ 3 Quæ sit ejus Series prædicamentalis.

{ 4 Quæ sint ejus proprietates.

Quod ad primum attinet advertenda est hæc distinctione.

Actio est
duplex

{ 1 *Immanens*: quando nihil transit ab agente in rem patientem loco distantem, sed manet actio solum in eodem subiecto cum agente. Ut *velle, scire*: & omnes actiones morales & intellectuales.

{ 2 *Transiens*: quando ab agente aliquid in externum patiens imprimitur: ut *cadefactio* imprimat calorem in aquam.

Nonnulli putant in hoc prædicamento solum ponni Actionem transientem, non Immanentem, sed eam esse dicunt in primâ qualitatis Specie: Sed (ut mihi videtur) & Transiens & Immanens in hoc prædicamento continentur: Actio igitur utrique communis, est summum Genus in hoc prædicamento. Et hæc de primo quod proposui: Secundo in loco *Actio* est definienda,

*Quæ Actio
sit sum-
mum Ge-
nus.*

Actionis

Actio quid.

Actionis
definitio
est duplex,

1 Actio est accidentis, ex quo subiectum dicitur agens: ut, ex calefattione ignis dicitur calefacere: & haec definitio convenit tam Immanentí, quam Transienti.

2 Actio, est secundum quam, in id quod subjicitur, agere dicamur: ut, secans dicitur agere in id quod secat, & ita sectio est Actio: & haec definitio tamen convenit Transienti solum.

Pro explicatione posterioris definitionis tria sunt observanda.

1 Agentem agere
in passum triplices
agens modo, vel
per

1 Qualitatem intrinsecam; ut ignis agit per calorem
in aquam.

2 Actionem, tanquam per rationem formalem; & sic solum hic sumitur.

3 Instrumentum: ut, qui agit muerone.

2 Per id quod subiectur, subintelligi materiam circa quam agens agit.

3 Hanc definitionem non convenire Actioni Immanentí, sed solum Transienti.

De definitione Actionis dixi: Jam venio ad Secundum: et si autem Species actionis (sicut Species aliorum praedicamentorum) non perfectè cognoscuntur, tamen aliquæ constitutæ solent, & possunt.

Series Acti-
onis.

Actio est duplex Immanens vel Transiens.

1 Immanens, & est actio anima, vel

1 Vegetantis, ut nutritre, &c,

2 Sensiva, ut videre, audire,

&c.

3 Intellectiva, ut velle, nolle, intelligere, &c.

2 Transiens, quæ est actio corporis vel,

1 Inanimata,

1 <i>In anima-</i>
si, estque
vel <i>Actio</i>
alicuius	<i>Cælis: ut, mouere, illuminare: &c.</i>
<i>Elementis: ut</i> { <i>S</i> igni, ut calefacere.
<i>Aëris, ut humectare.</i>
<i>Actio</i> { <i>Aqua, ut refrigerare.</i>
<i>Terra, ut siccare.</i>	<i>Misti: ut actiones illæ lapidum, & re-</i>
		<i>tum aliarum mistarum: ut attractio</i>
		<i>ferris est actio magnetis.</i>
		<i>Plantarum: ut herbarum actiones,</i>
<i>& arborum.</i>
2 <i>Animatis,</i>
& hoc est
vel	<i>Brutorum: ut hinnire est Actio e-</i>
<i>qui, rugire leonis, volare avis.</i>	<i>Hominum: ut saltare, digladiari, &c.</i>
		1 Ex Actione denominatur subje-
ctum agere & agens.
Proprietas-
tes sunt
quatuor.	<i>Actionis
Proprietat-</i>
<i>ies.</i>	2 <i>Actio</i> solum ponitur subiectivè
in agente.
		3 <i>Actioni</i> aliquid est contrarium
non quidem per se, sed gratiâ funda-
menti: ut calefacere & frigescere, sunt
contraria; hæc autem sunt contraria,
quia calor, & frigus sunt contraria: &
hæc non convenit omni actioni, nec
soli; ideoque est potius communitas
quam proprietas.
		4 <i>Actio</i> suscipit magis & minus; &
hæc etiam convenit <i>Actioni</i> , non per
se, sed gratiâ fundamenti; nec conve-
nit omni actioni, nec soli.

CAP. 7.

De Passione.

- D E passione con- { 1 Quid sit.
sideranda sunt { 2 Quæ sit ejus Series.
tria. { 3 Quæ sint ejus proprietates.

E

Passionis

Passionis definitio est duplex.

1 *Passio* est accidentis ex quo subjectum dicitur patiens: ut; ex calefactione passiva, subiectum dicitur calefieri: ex sectione passiva, secari.

2 *Passio*, est effectus illatioque Actionis: id est, *Passio* est id quod infertur, & efficitur per actionem immediate: ut quando ignis agit in aquam, inducit calorem in aquam, sed id quod infertur immediate non est calor, sed *passio*.

Omnis *Passio* igitur (ut mihi videtur) motus est: nam cum motus sit id quod à movente immediate in mobile imprimitur, *moyens* autem sit agens, videtur etiam passionem omnem esse motum; & ideo motus in prædicamento passionis ponendus est tanquam in suâ serie prædicamentali, licet in nullo uno prædicamento sit per se, si respiciamus terminos ipsius, quoniam illi sunt in diversis prædicamentis.

Passio quid observanda sunt hæc tria.

1 *Passio* est effectus Actionis: ideoque actio est ejus causa: atque non sunt simul natura: neque *Passio* est simpliciter relatum.

2 *Passio* est motus, & motus est in hoc prædicamento.

3 *Passio* est effectus transientis solummodo Actionis, nam actio immanens nullam infert passionem.

A definitione venio ad Seriem, quam ex Actione tradere feremus; sed quia *passio* & motus idem sunt, ideo si Species motus hic tanquam Series ponantur, mihi non incommodum videtur.

Passio est duplex, secundum quam subiectum patitur mutationem aliquam vel secundum,

q i sub-

Passionis
Series.

¶ 1 Substantiam, ut cùm materia prima mutetur, vel
Non Forma ad formam: & tùm dicitur Generatio.

à Forma ad non formam: & hęc dicitur Corruptione.

¶ 2 Accidens: ut quum subjectum mutetur, vel secundum,

1 Quantitatem, cùm subiectum mutetur à quantitate, vel

Minor ad maiorem: & tùm dicitur Augmentatio.

2 Majors ad minorem, & tùm dicitur Diminutio.

2 Qualitatem, cùm subiectum mutetur ab una qualitate in aliam, & dicitur Alteratio, estque vel à Qualitate

Prima, quæ est Frigido, in calidum, & dicitur Calefactio.

Elemēti, ut à Calido in frigidum: & dicitur Frigeratio.

Secunda, Ab albo in nigrum quæ est & à nigro in al-Mixti, ut bum &c.

3 Vbi, ut cùm subiectum ab uno loco in aliud moveatur, vel sursum vel deorsum; & tùm est Motus Localis.

Series alio modo potest collocari, sed quia passionem Motum esse arbitramur: ut mihi videatur, Species Motus in hoc prædicamento rectè collocentur.

1 Ex Passione Subiectum dicitur patiens.

2 Actio & Passio differunt realiter, & aliud est Actio, aliud est Passio: & differunt Subiecto.

Passionis proprietas sunt quatuor. 3 Passioni aliquid est contrarium, nempe per accidens: ut calefactio passiva, & refrigeratio passiva sunt contraria, quia calor & frigus sunt contraria.

Proprieta-
tes passio-
nis.

4 Passio suscipit magis & minus:

E 2 nempe

*[nempe per accidens gratiā qualitatis in
qua fundatur.]*

De Passione hęc dicta sunt.

C A P. 8.

De Vbi.

HOc prædicamentum, *Vbi*, non efficit distinctum prædicamentum; nec illa quinque ultima secundum quorundam sententiam: eaque Aristoteles crassā admodum Minervā breviter pertractat in Categoriis: Ipse non posuit hęc, pro prædicamentis, quantum colligere possumus ex dictis suis: sed quia Pythagoricam disciplinam in limine operis noluit refutare, ideo (modestiæ gratiā) ea in numero prædicamentorum enumerat: Hęc enim quatuor priora prædicamenta sunt *Aristotelis*; reliqua sunt *Pythagoreorum*, quia illi existimabant decenarium numerum esse perfectissimum; ideoque constituebant (secundum illum numerum) decem prædicamenta, quorum sex posterioriora (ut inter Logicos non indocti volunt) optimè referti possunt ad prædicamentum Relationis; eorum vero in verba nos non iurantes, numerum Prædicamentorum ab antiquis receptum non decurtamus.

De *Vbi* igitur *1 Quomodo definietur.*

tria sunt ob- *2 Quæ sit eius Series.*

servandas; *3 Quæ sint eius Proprietates.*

1 Vbi quid
sit.

Vbi definitio *1 Vbi* est Accidens ex quo Subiectum dicitur alicubi, & etiam quod responderet ad questionem factam per *Vbi*: ut si queratur *Vbi* est Socrates?

est duplex,

recte dicitur, *in templo.*

2 Vbi est circumscriptio locati in
loco:

loco : quæ definitio est solummodo ubi circumscriptivi ; sensus est : *Vbi* circumscriptivum nihil aliud est, quam respectus ortus ex ambiente corpore ad corpus ambitum.

2 Sequitur quæ sit ejus Series : *Vbi*, autem est duplex,

1 *Definitivum* quo aliquid dicitur essentialiter in loco definiri : ita ut cum sit in uno loco non possit esse eodem instanti in alio loco: ut *Angeli*, *Spiritus*: vel *Spiritus* dicatur esse in loco quoad operationem (licet non quoad occupationem) i.e. ita operatur hoc in loco, ut eodem instanti non operetur alibi.

2 *Circumscriptivum* in quo aliquid circumscripti bitur à loco, & hoc solidum habent corpora ; estque vel

- 1 Sursum.
- 2 Deorsum.
- 3 Dextrorsum.
- 4 Sinistrorsum.
- 5 Antitorsum.
- 6 Retrorsum.

1 *Ubi* non est locus, sed est esse in loco.

2 *Ubi* est esse in loco toto, non in parte.

3 *Ubi* nihil est contrarium.

4 *Ubi* nec intenditur nec remittitur.

5 Omne corpus est alicubi, sive in loco determinatio.

6 *Omnis spiritus finitus est in loco definitivo.*

7 *Deus est in loco repletivo, id est, est in omni, non in uno aliquo loco;* sed hic locus non est in prædicamento.

2 *Vbi*, quo duplex.

3 Qua fine proprietates.

Proprieta-
tes ubi sunt
septem.

CAP. 9.

De Situ.

Situs quid.

De Situ consideranda sunt tria.

- 1 Quotu-
plex sit e-
jus defini-
tio: estque
duplex
- 2 Quomo-
do differt
ab ubi:

1 Est hæc. *Situs* est relatio orta in-
ter partes loci & partes locatæ, unde sub-
iectum situatum esse dicitur.

2 Est hæc. *Situs* est positio & ordo
partium in toto, & in loco; ut una sit
situs, alia deorsum, &c.

Differt *Situs* ab *ubi*. in hoc: quod
Situs est relatio inter partes loci, & par-
tes locatæ & *ubi* est iner totum locum,
& totum locatum.

Situs series. 3 Quæ sit
eius series:
Situs autem
est duplex,
vel

1 <i>Violentus</i> ,
estque pro-
priæ vel in	<i>malibus</i> , ut
habere	<i>Homine</i> , &
ceteris ani-
malibus, ut
<i>Arbore</i> , &
ceteris plan-
tis, ut habere	Sedere.
Stare.
Cubare.
• Ramos
deorsum.
Truncum
sursum.
2 <i>Natura-</i>
<i>lis</i> , estque
propriæ vel
in	<i>malibus</i> , ut
habere	<i>Homine</i> , &
ceteris ani-
malibus, ut
<i>Arbore</i> , &
ceteris plan-
tis, ut habere	Ramos
deorsum.
Truncum
sursum.
Caput
sursum.
3 Ex <i>Situ</i> aliquid dicitur situatum esse.	2 <i>Situi</i> nihil est contrarium: nam sius
ex quantitate pendet, in quantitate au-
tem nulla est contrarietas propriæ dicta,	<i>Homine</i> , &
ceteris ani-
malibus, ut
<i>Arbore</i> , &
ceteris plan-
tis, ut habere	Truncū
deorsum.

- 3 Situs nec intenditur nec remittitur.
 4 Situs solummodo convenit rebus corporeis, quia hæc solum habent partem extra partem.

C A P. 10.

De Quando.

In Quando tria sunt consideranda

- 1 Quid sit.
 2 Quæ sit ejus Series.
 3 Quæ sint ejus proprietates.

Quando est Accidens ex quo aliquid dicitur esse *Quando* in tempore, & respondet ad questionem factam per *quid*.
quando: ut quando vidisti patrem? heri. Oritur autem ex respectu temporis ad rem temporariam (sicut ubi ex respectu loci ad locatum) & nihil aliud est *quando* positivè, quam esse in tempore.

Series ejus non facilè cognosci potest, propter penuriam vocabulorum per quæ describerentur distinctæ species ejus; hinc itaque (pro accuratiōi serie) sequentem habitote.

Quando est quod oritur ex Tempore,

- 1 Præsenti, ut esse hodiè. Series
 2 Præterito, ut fuisse in anno, die, mense, die ant hora, præteritis. Quando.

vel

- 3 Futuro, ut fore anno, die, mensa hora, futuris.

Proprietates sunt quatuor.

- 1 Ex quando subjectum dicitur esse in tempore.
 2 Quando non est tempus, sed originis ex tempore. Proprietates Quando.
 3 Quando nihil est contrarium. do.
 4 Quando non suscipit magis & minus. E 4 CAP.

C A P. II.

De Habitu.

1 Qualitate firmiter radicata in subiecto acquisitâ & impassibili, & sic est prima species qualitatis

2 Forma aliqua debita alicui subiecto, cuius absentia dicitur privatio; & sic est in Postprædicamentis.

3 Ut derivatur ab habere vel habeti; unde liber est *habitus à me*, id est possessus.

4 Veste sic figuratâ, sic vestis dicitur *habitus*, licet quoad essentiam sit in substantia, quoad figurenationem verò in quarta specie qualitatis.

5 Accidente consurgente ex applicatione vestis ad vestitum, per quod dicitur quis vestitus. Estque habitus in hoc sensu summum genus in hoc prædicamento.

Habitus sumitur quinque modis,
vel pro-

Hinc patet quid sit *habitus*: *Habitus* est accidentis proveniens ex applicatione vestis ad vestitum, unde quis habituatus dicitur: ut ex *reste* aut *armis* subiectum dicitur *vestitum* aut *armatum*.

Quæ sit Series. *Hæc autem & similia possunt esse ejus species*, ut *calceatum esse*, *tunicatum esse*, *palliatum esse*, &c.

Proprietates.

Proprietates *Ex habitu dicitur subiectum vestitum esse.* *2 Habitus non habet contrarium.* *3 Habitus non suscipit magis & minus.*

Finis Prædicamentorum.

De

De Postprædicamentis.

CAP. I. De Oppositis.

De Anteprædicamentis & de Prædicamentis dic-tum est, sequuntur Postprædicamenta.

Postprædicamen-ta sunt quinque

Modi Oppositorum.
Modi Prioris.
Modi Simul.
Modi Habendi.
Motus.

Vt Modi oppositorum planiis intelligentur, ob-servanda est hæc distinctio dissentaneorum.

Dissentaneum dicitur quicquid ab altero quovis pacto differt; dissentanea autem sunt, vel diversa neum quid vel opposita.

1 Diversa, quæ naturâ & essentiâ differunt, & non subjecto: ut quantitas & qualitas.

2 Opposita, quæ non solum naturâ & essentia, sed etiam ita differunt, vt eodem subjecto & respe-ctu inesse non possunt; suntque vel disparata vel contraria.

1 Disparata, quando vnum uni sic opponitur, vt tamen illi maximè non opponatur; sic Avaritia & Liberalitas disparata sunt, sed vnum non maximè ab altero distat, nam plus distant Avaritia & Prodigalitas.

2 Contraria, quæ sic opponuntur, vt utrumq; ab altero maximè differet, & in hoc maximè differunt à disparatis; suntque vel affirmativa vel negativa.

1 Affirmativa
2 Negativa

Disridendo tantum, non in inhaendo: sic differentia omnes substantiales oppo-sitæ, & species dicuntur contrariæ, quia dividunt idem genus.

TRARIA,

contraria,
quorum v-
terque ter-
minus est
affirmati-
vus: & sunt
contraria,
velin

Inherendo
tantum
quæ simul
inhærente
nequeunt;
& sunt du-
plicia

2 Negati-;
va, quorū
alter ter-
minus est
negativus;
suntque
duplicia

Respetivas; quæ respe-
ctum notant ad aliud: &
sic relativæ secundum esse
vel dicitur opposita.

Immediata,
inter quæ nul-
lum est medi-
um, sed alte-
rum semper
inest in sub-
iecto capaci,
vt *sanitas* &
agritudo.

Mediata,
inter quæ est
medium, &
alterum inesse
non est neces-
sare: vt *albedo* &
migredo.

Privantisæ quorū
alter terminus pri-
vat alterum non
omni subjecto, sed
in quo habitus in-
erat, vel inesse po-
tuerat & debuerat;
& hæc sunt dupli-
cia.

Contradicentia quorum alter terminus
de quovis subjecto affirmatur, vt *homo*,
non homo; *lapus*, *non lapus*.

De hac divisione dissentaneorum, vt rectius ejus
plus habeatur, observentur hæc regulæ.

3 Dissentaneorum nomen est commune, & instar
summi

summi generis respectu reliquorum.

2 Diversa possunt esse tām in eodem prædicamento quām in diversis.

3 Oppositorum nomen aliter usurpatur apud Aristotelem, aliter in hac divisione, nam Aristoteles accipit opposita pro ijs quæ nos appellamus Contraria, quæ disparatè opponuntur: nos autem accipimus Contraria, ut nomen virtusque commune.

4 Omnis virtus opponitur suis vitijs extremis disparatè, quia rarerī opponantur, nunquam tamen maxime distant, sed plus distant virtus inter se se.

5 Si virtus & vitium sumuntur in genere, tūm non opponuntur disparatè sed adversè: si in specie, prout virtus est medium inter duo extrema, tūm opponuntur disparatè.

6 Quoties Aristoteles de contrarietate loquitur in præmissis, sumit pro adversè contrarijs; ut cùm negat substantiæ aliquid esse contrarium: & cùm affirmat qualitatibꝫ aliquid esse contrarium.

7 Quod rectè dividantur contraria affirmativa in contraria secundum divisionem, & secundum in substance satis est probabile, aliter enim non video in quo dissidentiorum generis differentia substantiales oppositorum & earum species collocari possunt; in hoc autem membro sine incommmodo collocari possint.

8 Aristoteles in sua divisione omisit ea quæ nos appellamus *1 Dissidentia, 2 Diversa, 3 Opposita, 4 Disparata, 5 Contraria affirmativa in dividendo tantum*, quia voluit vulgarem divisionem tradere solum, quam ab antiquis accepit: accuratiorem divisionem nolebat in hoc institutionis opere ponere, quam hic statuit potius docere quod ab alijs traditum erat, quām quod fuit verum simpliciter: unde ista divisio ab Aristotele adducta, non est æqualis divisio.

9 Divisum apud Aristotelem est Oppositorum: quod responderet

respondet ei dissentaneorum generi quod nos appellamus *Contrarium*.

10 Divisio Aristotelis est in hæc quatuor membra,
1 Relativè opposita, 2 Contraria seu adversa, 3 Præ-
dicta, & 4 Contradicentia.

De singulis membris ab Aristotele traditis, aliqua sunt observanda.

*Regula de
Relativè
oppositis.*

*De
relati-
vè
opposi-
tis
hæc 4.*

1 Relativa omnia tam secundum dicitur, quam secundum esse sunt relativè opposita.

2 Aliâ ratione & respectu relata sunt opposita, & aliâ sunt relatæ: ut pater & filius, & cetera omnia relata sunt in prædicamentis, quatenus à se mutuò dependent, & unum ponit alterum, sunt autem in postprædicamentis ut relativè sunt opposita, quatenus inter se differunt, mutuò se destruunt, & unum tollit alterum.

3 Relata non se destruunt ac tollunt ut alterum non sit; sed ut non sit in eodem Subjecto: nam ponunt se in diversis, destruunt se in eodem: ut idem non sit pater & filius istius patris.

4 Pater & filius, ut & omnia relatæ & corre-
lata non opponuntur nisi eodem respectu su-
mantur: ut pater Iohannus, & filius Petri non
oppontur.

*De adver-
sè oppositis
obser-
væ hæc duo.*

1 Vulgarem definitionem Adverso-
rum esse istam: *Contraria Adversa* sunt
accidentia posita sub eodem genere,
maximè à se distantia; quæ mutuò se
expellunt ab eodem subjecto, in quo
vicissim inesse possunt, nisi alterum in-
sit à natura.

2 Definitionis explicationem: Arque
ad explicationem hujus definitionis
octo sunt notanda, scilicet quod,

3 Accidentia dicuntur, unde excluduntur omnes
differentes

differentia substantiales : immo & omnia privantia quæ non sunt entia positiva.

2 Dicuntur poni *sub eodem genere*, ergo quæ sunt in diversis prædicamentis non sunt *Adversæ Contraria*.

3 Dicuntur *maximè à se distare*, intellige non *gradu*, sed *formâ*, & formaliter distantia ac operationibus formam ipsam sequentibus : nam *Calor in remissione gradu & frigus remissum* sunt contraria, sed non maximè distant quoad gradum.

4 Dicuntur *expellere se ab eodem Subjecto*: quæ ergo simul insunt non sunt adversæ ; sed hoc de contrarijs præsertim in intenso gradu profertur, nam in remissione gradu simul inesse possunt, ut in mixtu inest *calor & frigus*, licet non absque pugna.

Regula de
contrariis
oppositis.

5 Quod eidem *Subjecto vicissim insunt*, hinc à privantibus distant, nam illa non insunt vicissim ; ut unum possit sequi alterum in *Subjecto* : quod si alterum contrariorum à natura insit, tum non est necesse ut vicissim insint : sic non est necesse *frigus* inesse *ignis*, quia calor ei inest à natura.

6 Cum Aristoteles assertit bonum & malum esse contraria, nec tamen poni *sub eodem genere*, loquitur secundum opinionem Pythagoricorum qui posuerant duo summa genera, scilicet bonum & malum : & secundum hos, duo contraria erant, duo summa genera.

7 Dicit Aristoteles genera aliqua esse contraria, cum Species illorum generum non sunt contrariae : & sic *virtus & vitium* in genere opponuntur contrariis ; Species autem illorum, ut *liberalitas & avaritia* non sunt contraria, sed *disparatæ opposita*, non enim maximè distant *sub eodem genere*; *prodigalitas* enim & *Avaritia* magis distant.

8 Contraria immediata nullum habent medium *forma*, sive medium *participationis*; sed habent medium

dium subjecti, sive abnegationis. Medium forma est quoni inter duo extrema est aliqua forma media, ut sanitas & aggritudo non habent medium forma, sed habent medium subjecti, scilicet lapidem, quia lapis nec est sanus nec aeger. Medium Subjecti est quando invenitur aliquod subjectum in quo neutrum inest: & sic differunt a Contradictoriis quae nullum habent medium Subjecti.

Regula de
privative
Oppositi.

De priva-
tive oppo-
sitis obser-
va hæc
quinque

Leges de
Contra-
dict. opposi-
tis.

De Contra-
dictoriis op-
positis, ob-
serva hæc
sex,

1 Privationem aliquando sumi impro-
priè pro mera absentia seu negatione
formæ & habitus; ut si quis dicat la-
pidem esse vacuum.

2 Privationem esse simpliciter non ens
per se.

3 Privationem Physicam (i. istam
quæ ab Arist. in Physicis definitur) pre-
cedere habitum, Logicam quæ in Post-
prædicamentis definitur sequi non præ-
cedere, nam Præmissa physica, est absen-
tia formæ in materia disposita ad hanc
formam recipiendam: Logica privatio
est absentia vel negatio formæ seu habi-
tus qui prius erat.

4 A privatione (tollente tantum a-
ctum) ad habitum potest dari regres-
sus: ut à tenebris ad lucem.

5 A privatione Logica (tollente po-
tentiam & actum simul) ad habitum
non potest dari regressus: ut à morte ad
vissim naturaliter.

1 Complexa, quæ sunt pro-
positiones & qualitate &
tradicen- quantitate repugnantes, in-
tia esse quibus est idem subjectum
duplicia, & prædicatum.

2 In-

2 Incomplexa, quæ sunt duo termini propositionis : ut *homo*, non *homo*.

3 Contradictoria complexa differre à reliquis oppositis, quia unum est semper verum, alterum falso; non autem sic in reliquis, quia in simplicibus nulla est veritas aut falsitas propriè.

4 Aristotelem agere, de complexis contradictoriis in hunc finem, ut melius cognoscantur Simpliciæ.

5 Contradictoria Simplicia nunquam affirmari de eodem simul, & eodem respectu: ut, *nihil est homo*, & *non homo simul*, & eodem respectu.

6 Inter Contradictoria nullum esse medium, vel *Forma* vel *Subiectum*.

CAP. 2.

De Modis Prioris.

DE Modis prioris videndum est.

1 Quatuor places sunt: et si autem aliquid a-

1 Tempore, quod tempore antecedit, & est antiquius: ut, *Senex* est prior *Iu-*
vene, & *Pater* *filiō*.

2 Natu-
ra, idq; 1 Consequationem, & tum illud est prius, à quo retro non sequitur existendi con- sequatio: ut *vere* sequitur,
homo

*prīus quos
modi.*

*leges pri-
orū.*

3. Quæ-
nā nō sīt
obſervan-
da de his
modis; no-
tanda sūnt
hēc octo

duplici- *homo ēst, ergo ēst animal;*
ter vel *sed non sequitur animal ēst,*
quoad *ergo ēst homo; itaque animal*
ēst prius naturā quām homo,
& Genus Specie.

2 *Causationem seu in cau-*
sando: sic causa ēst prior na-
turā suo effectu.

3 *Ordine, quod in scientiis primō*
subvenit tractandum secundum ordi-
nem: sic, literas Syllabis sunt priores.

4 *Honore, quod prius est dignitate &*
præstantius: sic Rex prior ēst subdīss:
& virtus dīssīs.

1 *Aristoteles non enumerat omnes*
modos prioris, sed eos tantū qui
maximē usitati sunt, & ad quos reliqui
revocari possint: unde prius loco refe-
ratur ad prius dignitate.

2 *Ex his modis prioris, intelligere*
possūmus modos posterioris: nam,
quot modis dicitur unum oppositorum
tot modis dicuntur alterum.

3 *Etsi sint tantū quatuor modi pri-*
oris in genere: sunt tamen quinque in
specie secundum versiculos.

Tempore, naturā, prius ordine, dico &
honore.

Causam causato, dicimus esse prius.

4 *In æternis nihil est prius tempore,*
sed naturā est prius: ut animal est prius
homino naturā.

5 *Omnis causa est prior naturā in cau-*
sando, non in consequendo: ita, rationa-
le est prius homine in causando, non
in

in consequendo.

6 Quæ reciprocantur neutrum est prius altero in consequendo: nam utrinque retro sequitur argumentum.

7 Aliquid
est prius
ordine du-
pliciter,
vel

1 Quoad *naturam*: quan-
do ea quæ sunt naturâ pri-
ora, prius tractantur, ut
universaliora in scientijs
contemplativis.

2 Quoad *nos*: quando il-
lud quod nos cognoscimus
facilius, prius traditur, et si
non sit naturâ prius: sic
Species apud *Porphyrium*
præcedit *genus*.

8 Idem potest esse prius naturâ & in
causando & in consequendo, ut *animal*
est prius *homine*.

CAP. 3.

De Modis Simul.

DE Modis *Simul* videndum,

1 Quinam, & quot sunt *Modi Simul*; aliqua autem dicuntur esse simul dupliciter, scilicet *tempore*, *Simul* que-
vel *natura*. *modi al-*
quid dist-

1 *Tempore* simul sunt quæ oriuntur & occiduntur.
tempore *Simul* que-
simul: ut *homo* & *resibile*, & *omnis passio* cum sub-
jecto suo. *modi al-*
quid dist-

1 *Consequendo*, quæ reciprocantur in
argumentis; ita ut si unum sit, alterum

2 *Natura* erit; & neutrum sit causa alterius, sic
simul, idque *pater & filium*, & omnia relata secun-
vel, in dum esse sint simul naturâ.

2 *Dividendo*, quæ equaliter idem ge-

F nus

nus univocum dividunt: ut, *homo & brutum*, nam utrumque naturam gentis & qualiter respicit.

2 Quænam regulæ h[ic] sunt observandæ:

1 Simul res dici possunt pluribus modis, sed hi maximè utilitati sunt, & ex his, & prædictis modis Prioris, reliqui cognoscendi sunt: ideoque ab Aristotele omissi sunt.

2 Tempore aliqua dicuntur simul impropriè, quæ sunt in eodem tempore, et si non simul oriuntur: ut, dicimus Socratem & platonem simul fuisse tempore, quia eodem tempore vixerunt; sed prius tempore propriè dicitur quod supra est definitum.

Leges, de modis simul.

3 Aliqua sunt simul tempore, quorum unum est prius naturā alteros; ut, *homo & risibile*, nam homo est prior naturā; sed sunt simul tempore.

4 Ut aliqua sint 1 Reciprocentur in argumentatione, naturā simul in 2 Nentrum sit causa alterius, consequendo re- tur alterum, & sublatu uno tollatur hæc tur alterum.

duo, ut 2 Nentrum sit causa alterius,

5 Quæcumque sunt simul naturā in consequendo, sunt etiam simul tempore, nam neutrum sine altero existit.

6 Omnia Relata sunt simul naturā in consequendo.

7 Nulla causa est simul naturā, cum suo effectu.

8 Species duæ contradivisa ejusdem generis univoci, sunt tēmporē simul naturā in dividendo.

9 Genus respicit & quæ suas species; ideoque illæ dicuntur simul naturā in ordine ad genus.

10 Species si considerentur inter se, una est prior alia; si autem referantur ad genus sunt simul: ut, continua quantitas & discreta.

11 Species Analogi generis aut Equivoci, non sunt

sunt simul naturā: ut, *Substantia & Accidens*, quæ sunt species Entū.

C A P. 4.

De modū habendi.

1 *Habitum & dispositionem*; & sic refertur ad prædicamentū *Qualis-
tatis*.

2 *Quantitatem*; & refertur ad præ-
dicamentū *Quantitatis*.

3 *Vestem*; & alia quæ sunt circa
corpus, sive totum, & refertur ad *Ha-
bitum*.

4 *Aliquid in parte*: ut, habere an-
nulum in digito, & alia quæ sunt cir-
ca partes; & refertur ad *Habitum*.

5 *Partem*: ut, habere manum, &
hoc refertur ad *Substantiam*.

6 *In vase*: ut, habere triticum, &
refertur ad *Vbi*.

7 *Possessionem*: ut, habere do-
mum, & refertur ad *Relationem*,

8 *Vxorem*, qui modus est omni-
um maximè improprius. secundum
Arist.

C A P. 5.

De Motu.

De Motu hæc quatuor sunt observanda.

1 Quædam præcognita. 2 Quid sit. 3 Quotu-
plex. 4 Quæ leges illius.

1 Præcognita obseruanda sunt, tūm ad Motus

1 Definisiōnem, & sunt tria;

2 Divisio-
nam, & sunt tria;

1 Subjectum cui inest.
2 Terminī { 1 A quo.
duo, scilicet { 2 Ad quem.
3 Mensura, tempus aut in-
stantis. Et ex his tribus
omnis motus est definitus.

1 Motus dupliciter sumitur,
1 Generaliter pro qua-
vis mutatione, sive sit
in Tempore, sive in
Instanti, & sic complectitur Generatio-
nem & Corruptionem.
2 Specialiter pro mu-
tatione quæ sit &
mensuratur Tempore,
& sic motus complectitur quatuor Specie-
es: & non Generati-
onem & Corruptio-
nem.

2 Motus, ut h̄ic dividitur,
est motus (generaliter
sumptus) ut complectitur
omnes has mutationes.

3 Motus etiā ponatur esse
Postprædicamentum, est
tamen in prædicamento:
sed diverso modo. In præ-
dicamento Passionis quatenus
consideratur secun-
dum naturam suam à su-
perioribus acceptam; h̄ic ve-
rò ut secundum Terminos
accipitur.

2 Motus

2 Motus in Genere sic definitur: Motus est mu- Motus de-
tatio in Subjecto, (viz. vel in materia prima, vel in finitis
corpore) ab uno termino (scil. à quo) ad alium (viz.
ad quem) facta, vel in Tempore vel in Instanti.

3 Motus est duplex Instantaneus vel Successivus. Motus Di-

I Instantane-
us, qui fit in in-
stanti : estque
vel

1 Generatio, quæ est mutatio, vel in ma- visio,
teria prima, vel secunda, ut in Subjecto,
facta à privatione forma, tanquam ter-
mino à quo, ad formam, ut terminum
ad quem.

2 Corruptione, quæ est mutatio in eadem
materia facta, à forma substantiali ad
illius privationem: sive, ab ente ad non
ens.

2 Successivus, qui fit in Tempore.

Motus au-
tem successi-
vus est
vel, ad

1 Quantitas, cu-
jus termi-
ni sunt in
Quantita-
te: estque
vel

1 Augmentatio, quæ est
mutatio successiva à quan-
titate minoris ad majorem,
facta in corpore.

2 Diminutio, quæ est
mutatio successiva in cor-
pore, facta à majoris quan-
titate in minorem.

2 Qualitatem, & dicitur Alteratio, quæ
est mutatio successiva à contraria qualiti-
tate ad contrariam qualitatem.

3 Vbi, & dicitur motus Localis, sive Lati-
tio, quæ est mutatio successiva facta in
corpore, & est ab uno loco ad alium.

1 Omnis motus distinguitur per termi-
num suum ad quem formaliter conside-
ratum; Nam licet augmentatio & di-
minutio sint ad quantitatem, hæc tamen
est ad minorem; illa ad majorem.

2 Motus aliqui per mensuram distingū-

Observan-
dæ sunt he-
quinq[ue]

Regula de
Motu.

propositio < tur : ut generatio & corruptio ; distin-
nē seu Re-
gula
guuntur à ceteris per hoc ; quod sīt in
instanti , reliqui in tempore .

3 Motus aliqui distinguuntur per subje-
ctum , ut generatio & corruptio sunt in
materia prima ; reliqui omnes in cor-
pore .

4 Omni Motus quies in termino à quo
contrariatur privativer , nam quies est
privatio motus , nempe subsequentis ;
ut cunque sit perfectio præcedentis .

5 Motus illi sunt adversè contrarij , quo-
rum termini sunt ita contrarij : nam
motus ab albo in nigrum est contrarius
motui à negro in album .

De motu copiosius & accuratius dissimilare perti-
ner ad Naturalem Philosophiam ; ideo hæc digestas-
se sit satis .

Finis Postprædicamentorum .

De Definitione Appendix .

Hactenus de terminis simpliciter simplicibus di-
ctum fuit , sequuntur termini simplices otii , de qui-
bus hæc sigillatum dicendi locus non erit , de ijs igitur
quorum usus est ubique frequentissimus , definitione
scilicet & divisione , quædam prægustanda sunt : pri-
mū de definitione hæc tria sunt pertractanda .

{ 1 Quid sit .

{ 2 Quotuplex sit .

{ 3 Quæ sint ejus proprietates .

Definitio est definiti explicatio .

Definitio est duplex , Nominalis vel Realis .

1 Nominalis , que reddit nominis significationem ,
sive sit per Synonymam notioris vocabuli ; sive per
Etymologiam definiti : ut , Fortitudo est nostra per-
manens .

Definitio
quid .

Definitio
quotuplex .

manens. Solsticium est Solis statio, &c.

2 *Realis*, quæ ostendit quid res sit; estque vel *Accidentalis* vel *Essentialis*.

1 *Accidentalis* seu *descriptiva*, quæ rei naturam explicat per terminos quosdam *accidentales*. & constat ex genere, vel ex eo quod supplet locum generis; & accidentibus proprijs vel communibus, quæ supplent locum differentiæ: ut *homo est animal visibile, bipes, implume*: Et quia cognitio nostra incipit ab accidentibus ideo hujus descriptionis maximus est apud omnes usus.

2 *Essentialis*, quæ per terminos *essentiales* rem explicat; sive termini *substantia* formalis definitio, quæ exactissimè speciei naturam explicat, constans tantum ex genere & differentia; ut *homo est animal rationale*, & hæc dicitur definitio *τοποθεσία*.

2 Partim *constituant*, partim necessariò *producant*, & tum est definitio *accidentis*; estque *triplex*

1 *Formalis*, quæ constat ex *accidentis genere* & *subjecto*: nam *subjectum accidentis* est in-star suæ formæ: ut, *Tonstrus est sonus in nubibus*.

2 *Causalis*, quæ definiti naturam demonstrat, estque *accidentis causa proxima, efficiens, vel finalis*.

3 *Aggregata*, ex *causalis* & *formali*; quæ definit genus, *subjectum*, & *causam* indicat: ut si definatur *Eclipsis, prævatio Luminis in Luna ob terram interpositam*: Genus est *prævatio*, differentia (seu forma) est *subjectum* (scilicet *Luna*) & *causa efficiens, terra interposta*.

Regulae *definitionis* sunt septem.

1 In omni scientia definitio nominis primùm *Regula de tradenda est.* *Definissio-*

2 *Descrip- ne.*

- 2 Descriptio potest cuivis rei competere tam substantiali quam accidentalis.
- 3 Sola species definitur definitione formalis.
- 4 Solum accidens definitur causali & aggregata definitione.
- 5 Definitio conflata ex formalis & causali differt à demonstratione tantum situ & dispositione terminorum.
- 6 Omnis definitio descriptiva, formalis, aut aggregata est oratio.
- 7 Omnis bona definitio reciprocatur cum definitio.

Hac de Definitione.

De Divisione.

Post definitionis tractationem divisionem aggredi or, ubi tria sunt declaranda.

- { 1 Quid sit.
2 Quotplex sit,
3 Quæ sint Proprietates.

Divisio, est latius patentis in membra angustiora deductio: estque vel 1 *vocis* ambiguæ in suas significaciones, & dicitur *distinzione*; vel 2 *Totius* in suas partes: *totum* autem est vel *simplex* vel *aggregatum*.

1 *Universalis* in partes subjectivas per differentias essentiales. Et hæc est semper generis in suas species & non in specie diviso dicitur.

2 *Essentialis* in partes constituentes: & hæc est divisio speciei in genus & differentiam, seu naturæ specificæ in materiam & formam.

3 *Integralis* in partes integrantes, & hæc est partitio individui in partes suas sensibiles seu materiales.

*Divisio
guid.*

*Divisio
quotplex.*

Divisio totius Simplificu & per se in partes simplices est triplex, vel

Divisio

Divisio totius
us Aggrega-
ti & per ac-
cidens in
partes aggre-
gatas est
quintuplex,

1 Cùm subjectum dividatur per
sua accidentia: ut homines sunt docti
vel indocti.

2 Cùm accidens dividatur per sub-
jecta: ut febres sunt in spiritibus, vel
humoribus, vel partibus solidis.

3 Cùm accidens per accidentia di-
vidatur: ut bonum est vel utile, hone-
sum vel jucundum.

4 Cùm potentiae dividantur per ob-
jecta: ut visus est circa colorem, au-
ditus circa sonum, &c.

5 Cùm causa dividantur per Effec-
tus, & contrà: ut calor celestis est à
Sole: elementaris ab igne.

Regulæ de divisione sequuntur

1 Necesse est ut vox ambigua distinguantur ante-
quam res illa definiatur.

2 Nisi in principio ambiguitas ostendatur, error *Divisionis
leges.*
in progressu erit major.

3 In divisione totius per se, divisum & membra
dividentia debent esse adæquata.

4 Membra dividentia debent inter se esse oppo-
sitea.

5 Divisio (si commodè fiat) debet esse bimem-
bris.

6 In omni divisione divisum latius patet, alteru-
tro membro divideinte.

Hæc de Divisione digestasse sat erit.

Qua hactenus tractavimus (primo de predicabili-
bus, mox de predicamentis, & quæqua ante & post
predicamenta sunt cognoscenda, de terminis simpli-
cibus tam primis quam ortis) aliqui ponunt tantum
loco præfationis ad universam Logica doctrinam: ap-
sumque

sumque volunt Logica tractatum à Nominis & Verbi definitionibus inchoari: fatemur nomen & verbum propinquorem esse propositionis materia: ut & subjectum, copulam, predicatum: qua omnia ob eandem causam præterivimus; & in secunda parte Logica propositions in genere subjunxitur: veruntamen cum Logica divisio secundum tres actus intellectus, non sit minus evidens & certa, quam inter optimos approbata; vel sola tractatio de argumentatione dicenda est Logica, & reliqua omnia ejus præcognita; vel termini simplices predicti, occupabunt primam Logica partem, qua dirigit intellectum in actu primo, sive simplicis rerum conceptu: neque minus prafationis locum habent nomen & verbum ad propositionem, & propositio ad syllogismum; quam ad nomen & verbum prædicamenta, qua non quatenus res per se, sed quatenus secundis notioribus, scilicet subjecto & predicato, generi & speciei, &c.) substernuntur, sunt Logica considerationes, & argumentationis principia, seu materia remota.

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

De Propositione.

IAM Propero ad secundum Logicæ partem, quæ ditigit secundum mentis actum in apprehensione rerum complexarum interventu & subsidio Propositionis, ubi nonnulla adhuc dicemus de terminis simplicibus (præsertim de nomine & verbo, subjecto predicato & copula) in quantum sunt materia immedia ta ex qua constat omnis propositio. De propositione autem agendum est dupliciter.

I Scor-

{ 1 Seorsim & per se, ubi declaranda sunt tria.
 { 1 Quid sit.
 { 2 Quotuplex sit.
 { 3 Quae sint ejus proprietates.

2 Coniunctim quatenus conjungitur eum aliâ ad argumentationem faciendam.

Ut definiatur, videndum est 1 quid significet nomen ipsum. 2 quæ sit ejus definitio.

Propositionis nomen significat orationem, quâ proponimus sensa & cogitata mentis nostræ; à proponendo sic dicta; sed ut definitio rectius tradatur, diligenter advertenda est hæc de sono secundum species suas divisio.

Sonus: est quicquid audiri potest; estque vel *fragor* vel *vox*.

1 *Fragor*, qui sit ex quavis collisione duorum corporum solidorum: ut *tintinnabulum campana*.

2 *Vox*, quæ certis instrumentis ab animantis ore profertur. *Instrumenta novem* sunt *guttur*, *lingua*, *palatum*, *quatuor et dentes*, *et duo labra simul*. Vox autem est vel non significativa vel significativa.

{ 1 *Non significativa*, quæ vel nihil significat, vel non determinatum mentis conceptum: ut *Buff*, *Baff*.

{ 2 *Significativa*, quæ aliquid significat, sive quæ est notificativa conceptuum internorum: id que naturaliter, vel ad *placitum*.

{ 1 *Naturaliter*: quæ naturali solum instinctu conceptus vel passiones internas exprimit: ut omnes *brutorum* (quotquot sonitum efficiunt) *voces*, *galli cantus*, *balatus ovium*, *rugitus Leonum*, *Canum latratus*, &c.

{ 2 *Ad placitum*, quæ hoc vel illud significat pro imponentis arbitrio; sive casu contigit, seu con-

consilio; eoque vel divino; ut impositio nominum *Abrahams*, *Israels*: vel humana: estque *simplex* vel *complexa*.

1 *Simplex* cuius partes separatae & per se sumptu nihil significant, vel nihil quale coniunctim significabant: estque *Categorematica* vel *Synategorematica*.

1 *Categorematica*: sive per se significativa quæ per se rem integrè significat.

1 *Verbum*, quod significat aliquid cum certâ temporis differentiâ praesentis, prateris, aut futuri (atque huc referantur etiam verborum participia) estque vel

1 *Substantivum*, quod significat substantiam rei una cum temporis differentiâ: ut verbum (*est*) quoties est secundum adjacens, ut *homo est*. Nam cum est tertium adjacens, significat tantum connexionem terminorum, ut *Socrates est homo*.

2 *Adjectivum*, quod aliquid adiectum præter rei substantiam notat, ut *ambulas*.

1 *Prima intentionis*, quæ immediate rem simplicem indigit abique respectu ad disciplinarum terminos, & tales in *Pradicamentis* immediate substernuntur prædicabilibus, quas vid.lib. 2.

2 *Secunda intentionis*, quæ non immediate rem simplicem designat; sed est notio secunda priori imposta, quæ hinc *τιχεδρα* sive *vox artis* dicitur.

1 *Syn-*

Estque vel

1 Syncategorematica, sive consignificativa: quæ cum per se sit ad rem significandam & propositionem constituendam inepta, unâ tamen cum alijs rem significat, & propositionem ingreditur: estque 1 verbum, est, quoties est tertium adjacens, sive copula subjecti & prædicari: ut, nix est alba. 2 Omnia signa quantitatis in propositionibus: ut, omnis, quidam, &c. 3 Omnia apud Grammaticos, Adverbia, Consunctiones, Præpositiones, Intersections, quorum vel nomina satis indicant eorum ab alijs dependentiam.

¶ 2 Complexa, cujus partes separatae & per se sumptæ idem significant, quod coniunctim significabant: estque Oratio, quæ est imperfecta vel perfecta.

1 Imperfecta, quæ non relinquit perfectum sensum in animo audientis: ut, animal rationale; homo doctus.

2 Perfecta, quæ relinquit perfectum sensum in animo audientis est. 1 Non enunciata, quæ negat verum nec falsum significat & cuius nullus est usus apud Logicos: estque vel 2 Enunciata, sive Indicativa; quâ verum vel falsum indicamus: idque vel affirmando vel negando. Estque vel cum ambiguitate, cum aliqua vox est ambigua: ut Canis est in cœlo: vel sine ambiguitate, cum nulla vox est ambigua, & hæc est Propositio: ut, homo est animal.

1 Interrogativa: ut, quis civitatem prodidit?

2 Imperativa: ut Incubite libris.

3 Optativa: ut o mibi prateritos referrat si Jupiter annos!

Hinc propositionem definio. *Propositio* est oratio *Propositio* (sive vox complexa) perfecta, indicativa, indicans *quid*, verum vel falsum, sine ambiguitate: & per hanc definitionem

finitionem differt & distinguitur propositio ab omni
aliо quocunque.

*Partes pro-
prietatis.*

Quid sit prius opositio dixi: ex quibus constat nunc di-
cendum est: partes sunt, vel signantes vel signatae;

1 *Signantes*, quales sunt voces simplices categori-
eticæ, & Syncategoreticæ, ut suprà.

2 *Signatae*, & sunt tres, *Subiectum*, *Prædicatum*,
& *Copula*: quæ sic definiuntur.

1 *Subiectum*, est omne illud quod præcedit copu-
lam in propositione: ut *homo* est animal: (ibi *homo*
est subiectum.)

2 *Prædicatum*, est omne illud quod de subjecto
prædicatur, seu quod sequitur copulam in proposi-
tione: ut *homo* est *animal*: (ibi *animal* est prædicata-
rum.)

3 *Copula*: est verbum principale connectens sub-
iectum & prædicatum, & est in omni propositione
Verbum (*Est*) aut aliqua persona illius verbi sub-
stantivi, *sum*, *es*, *fui*: aut verbi adjectivi, ut, *Socrates*
vixit Athenam.

Notandum subiectum præcedere & prædicatum
sequi copulam non semper situ terminorum, sed sen-
su & constructione: ut in hac propositione, *Ardua*
est via ad virtutem: *Via ad virtutem* est subiectum,
& *Ardua* prædicatum.

Hic autem observandum est, quod propositio est
duplex,

1 *Explicita* seu expressa; in qua hæc tres partes,
subiectum, copula, & prædicatum, exprimuntur: ut,
homo est animal.

2 *Implicita*, in qua omnes hæc tres partes subje-
ctum, prædicatum, & copula non exprimuntur, sed
quædam implicantur: &, si resolvatur Propositio,
in participium, & personam verbi substantiæ *sum*,
es, *fui*, mutatur; atque sic exprimatur: ut, *ambulo*.
id

Id est, ego sum ambulans: & tum omnes propositionis partes sunt in ea expressæ.

Hæc de Propositione in genere.

C A P . 6.

De Divisione Propositionis.

PERGO nunc ad id quod secundo loco proposui, ut explicem quotuplex sit propositio? & ut ponam propositionis divisionem: Dividitur propositio tripliciter, scil. secundum *Substantiam*, *Quantitatem* & *Qualitatem*.

1 Secundum *Substantiam*, seu partes ex quibus constat, atque sic est vel

1 *Categorica*, quæ constat ex uno subjecto, uno prædicato, & una copula. Materia itaque ejus sunt termini simplices, ut *homo* est *ratisbilis*.

2 *Hypothetica*, quæ constat ex duabus categoricis per aliquam conjunctiōnem connexis. Et ejus materia proxima sunt duæ *propositiones*, & copula est *coniunctio* aliqua utrasque connectens: Ut, *Si homo sit rationalis, tunc est ratisbilis*. vid. c 6.

2 Secundum *qualitatem* ut dividatur propositio: notandum *Qualitatem esse duplēcēm*,

1 *Rei*, quæ propositioni convenit ratione rei substratæ: unde *Propositio vera vel falsa* dicitur, quia in re ita est vel non est. Et hæc appellatur *qualitas fundamentalis*, *materialis* & *remota*.

2 *Signi* seu *vocis*, quæ immediate propositioni convenit: & dicitur *qualitas formalis* & *immediata*: unde *propositio est, vel affirmativa vel negativa*.

E Affir-

1 *Aff.* quâ aliquid de aliquo affirmamus. Et hujus nota est quòd negatio, *Non*, non præcedit copulam: ut *homo est doctus*.

2 *Neg.* quâ aliquid de aliquo negamus. Et hujus nota est, quòd negatio, *Non*, præcedit copulam: ut *homo non est doctus*.

Nota quod negatio, *Non*, præcedit copulam vel actu & expressè: ut, *homo non est lapis*. Vcl virtute & efficacia: ut, *nullus homo est lapis*, nullus enim idem sonat quod *non nullus*.

3 Secundum Quan-
titatem
propositio
est qua-
druplex;

Utraque rursus vel est

1 *Præsa*, quando subjectū & prædicatum effe-
runtur absque mo-
do: ut *homo est
justus*.

2 *Modalis*, quan-
do modus ali-
quis annexitur:
ut, *necessè est ho-
minem esse ani-
mal*. v. c 7.

1 *Universalis*, quando subjecto com-
muni præponitur nota universalis: ut
omnis homo est animal.

2 *Particularis*, quando subjecto com-
muni præponitur nota particularis: ut,
aliquis homo est animal.

3 *Indefinita*, quando subjecto com-
muni, nulla nota præponitur, neque
universalis neque particularis: ut, *homo
est doctus*.

4 *Singula-* *Nomen proprium* & sin-
gulare, ut *Socrates est Phi-*
losophus.

riss, in qua *Nomen commune* cum
subjectum notâ singulari, qualis nota
est vel pronomen demonstrati-
vum, *hic*, *hic*, *hoc*: ut *hic
homo est doctus*.

Ad pleniorem eorum quæ dicta sunt explicatio-
nem,

nem, quæ sequuntur observanda sunt.

1 *Nota* non est pars propositionis, sed est signum quantitatis in aliqua propositione.

Vniuersales, 1 affirmativæ: ut, *omnīs*, *semper*, *quislibet*, *quandounque*. 2 Negativæ: ut, *nullus*, *nemo*, *nunquam*.

Particulares, 1 affirmativæ: ut, *quidam*, *aliquis*, *nonnullus*, *nonnemo*, *nonnunquam*. *quandoque*, *aliquando*. 2 Negativæ: ut *non omnīs*.

2 *Nota* aliquæ sunt, *Notæ quoniam
sitatu.*

Singulares, ut sunt pronomina demonstrativa, quæ certam aliquam rem designant: ut, *hic*, *ille*, *ipse*, & vox (*omnīs*) quando sumitur collectivè, non distributivè: ut, *omnes dixi sunt quinque*.

3 *Propositio Indefinita* in materia necessariâ est æquivalens universali: in materia verò contingenti est æquivalens particulari. Materia est *Necessaria* quando subjectum non potest esse sine prædicato. *Contingens* quando subjectum potest esse sine prædicato: ut, *homo est doctus*, est in materia contingenti; *homo est animal*, est in materia necessaria; *homo enim non potest esse, nisi sit animal*.

4 Secundum hanc triplicem divisionem triplex oritur quæstio de propositione, *qua sit? qualis? quanta?* hic itaque notato, quod si quæratur, *qua sit* propositione respondendum est; Est *Categorica* vel *Hypothesica*: si *qualis?* respondendum est; *Affirmativa* vel *Negativa*: si *quanta?* respondendum est; *universalis*, *particularis*, *Indefinita* aut *singularis*, juxta versiculum.

Qua? Ca: vel Hyp:) *Qualis?* Ne: vel Aff:) *Un:*
Quanta? Par: Ind: Sing.

C A P. 3.

De Oppositione Propositionis.

Affectiones propositionis.

Post divisionem propositionis & definitionem, pergo ad Affectiones propositionis declarandas, non affectiones propositionis in se consideratz (sic enim *Veritas* & *Falsitas*, *Affirmatio* & *Negatio* quæ in praecedentibus tractate sunt, sunt affectiones propositionis) sed quæ oriuntur ex collatione unius propositionis cum alia.

Affectiones propositionis { 1 Oppositio.
(ut una ad aliam refertur) { 2 Äquipollentia.
sunt tres. { 3 Conversio.

De tribus his ordinē dicendum est, & 1 de Oppositione: in qua tria sunt considerandas.

{ 1 Quid sit oppositio.
{ 2 Quotuplex sit.

{ 3 Quae sint leges oppositarum propositionum.

Quod ad primum attinet, eam sic definio, Oppositio propositionum est repugnanzia duarum propositionum, vel in qualitate solâ, vel in quantitate sola, vel in quantitate & qualitate simul, in quibus est idem Subjectum, idem prædicatum & eadem copula: ut, *omnis homo est justus: nullus homo est justus.*

{ 1 Ut sint duæ propositiones exque repugnante, unde hæc non sunt oppositæ, *homo est animal, homo non est animal*, quia nec sunt duæ sed una, nec repugnantes sed exdem.
{ 2 Ut differant vel in Quantitate, vel in Qualitate, vel in Viragine, unde hæc

Oppositio quid.

Unde liquet
quod hæc
quinque; con-

ditiones requiruntur, ut aliquæ propositiones dicantur oppositæ.

hæ non opponuntur: *aliquis homo est doctus, non nullus homo est doctus:* nam voce solùm differunt, sed neque qualitate, nec quantitate.

3 Ut idem sit Subiectum, idem prædicatum in utraque propositione, unde hæ non opponuntur, *homo est albus, homo est niger,* quia idem non est; prædicatum utrobique; sensu enim & re ipsa opponuntur simplices isti termini *Albus & Niger* (de qua oppositione egimus in cap. 1. de Post-prædicamentis) sed secundam formam oppositionis propositionum non opponuntur.

4 Ut sint ad idem, unde hæ non opponuntur, *AEthiops est albus, scilicet albus: AEthiops non est albus,* (id est, *toto corpore.)*

5 Ut sint oppositæ respectu eiusdem temporis: aliter non opponuntur: *ut Demosthenes erat blasius, Demosthenes non erat blasius:* nam si diversa tempora consideremus, utraque propositione est vera.

Quid sit oppositio propositionem dixi, venio ad ostendendum. 2 Quotuplex sit.

1 *Contraria;* quarum utraque est universalis, sed una affirmativa, altera negativa, ut hæ, *omnis homo est animal, nullus homo est animal,* unde differunt qualitate non quantitate.

2 *Subcontraria;* quarum utraque est particularis, sed una affirmativa, altera negativa, unde differunt qualitate.

litate non quantitate: ut, *quidam homo est doctus*, *quidam homo non est doctus*.

Quotuplex Opposito. Propositio-
nes oppositæ
sunt quadru-
plices.

3 *Subalternata*, quarum eadem ei-
qualitas, sed diversa quantitas, ut
una affirmet, altera affirmat, si una
negat, altera negat, sed una est uni-
versalis, altera particularis: ut, *omni-
homo est animal*, *quidam homo est ani-
mal*. Unde differunt quantitate non
qualitate.

4 *Contradicторia*, quæ repugnant
& qualitate & quantitate: ut, si una
affirmet, altera negat; si una sit uni-
versalis, altera est particularis; ut, *Omnis homo est animal*, *aliquis homo non
est animal*.

Hinc patet. 1. Omnem propositionem alicui op-
poni: 2. Omnem propositionem (quæ opponitur)
opponi contrariè, vel subcontrariè, Subalternè, vel
contradictoriè; quæ omnia ex hoc typo facilius in-
telligantur.

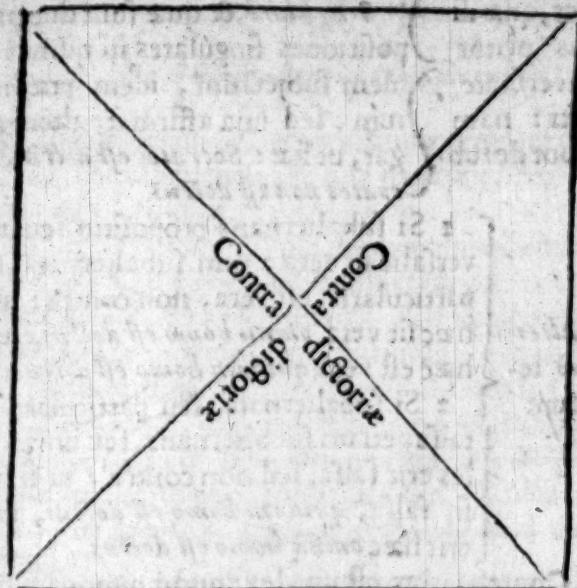
Omnis

Omnis homo
est doctus

Contrariae

Nullus homo
est doctus

Subalternæ

Quidam homo Subcontrariae Quidam homo
est doctus non est doctus

Quid sit & quotplex oppositio videmus, nunc *Leges oppositorum* propositionum sunt ostendendæ, sicutarum

1 *Contadicторiarum* sunt hæc quatuor leges.

1 *Contradicторiae* sunt oppositarum maximæ, numquid repugnant & qualitate & quantitate.

2 *Contradicторiae* nunquam vel veræ simul, vel falsæ esse possunt: sed si una sit vera, altera erit falsa, ut *omnis homo est justus, quidam homo non est justus.*

3 *Omnis Propositio* cuiuscunque sit quantitatis aut qualitatis opponitur uni contradictorie, & tantum uni.

4 In omni legitima disputatione semper concludenda

denda contradictoria propositio thesi respondentis.
 1 Observa Com-
 ditorias esse Communs, quales sunt illæ de
 duplices, quæ di-
 versitas oritur quibus haec tenus locuti sumus,
 subjecti: nam Singulare, & quæ sunt duæ pro-
 aliae sunt de sub- positiones singulares in quibus est
 jecto idem subjectum, idem prædicatum, sed una affirmat, altera ne-
 gat, ut hæc: Socrates est doctus, So-
 crates non est doctus.

2 Subalter-
 narum le-
 ges sunt
 duæ.

1 Si subalternans propositio, seu universalis sit vera, tum subalternata, seu particularis, est vera, non contra: ut si hæc sit vera, omnis homo est doctus, etiam hæc est vera quidam homo est doctus.
 2 Si subalternata seu particularis sit falsa, etiam subalternans, seu universales erit falsa, sed non contraria: ut si hæc sit falsa, quidam homo est doctus, falsa erit hæc omnis homo est doctus.

3 Contrariarum est una lex: quod nunquam pos-
 sunt esse simul veræ, sed possunt esse simul falso:
 nempe in materia contingentia, ut haec ambae sunt fal-
 se, omnis homo est doctus, nullus homo est doctus.

Subcontrariarum est lex una, quod simul veræ
 esse possunt, sed simul falso esse non possunt, ut haec
 sunt veræ, quidam homo est doctus, quidam homo non
 est doctus.

Ex his quæ dicta sunt, patet, & quæ sit oppositio,
 & quorūplex, & quæ sunt oppositarum propositio-
 num leges: ac de prima affectione propositiōnum
 (quæ est oppositio) hæc dicta sunt.

C A P. 4.

De AEquipollentia propositionum.

VENIO ad secundam propositionis proprietatem quę
est **AEquipollentia**, de qua tria sunt ostendenda.

{ 1 Quid sit.

{ 2 Qui sunt diversi modi æquipollentiz.

{ 3 Quæ regulæ sint observandæ.

AEquipol-
lentia quid

AEquipollentiam sic definiō. **Æquipollentia** est æ-
quivalentia duarum propositionum quoad sensum
& significationem, licet verbis discrepant, virtute
negationis *non*, vel præfixæ signo & subjecto, vel
postfixæ signo & subjecto, vel præfixæ & postfixæ
simul, in quibus est idem subjectum, & idem prædi-
catum, ut *nonnullus homo est doctus*, *quidam homo est*
doctus.

Unde liquet quod ad debitam æquipollentiam re-
quiruntur hæc conditiones.

1 Ut sunt *dua* propositiones.

2 Ut hæc duæ *sensum eundem* habeant, ita ut utra-
que sit affirmativa, vel utraque negativa, utraque ve-
ra vel falsa, utraque etiam ejusdem quantitatis.

3 Ut *voce differant*, nam voces diversas habeant.

4 Ut æquivaleant gratia negationis *non*, unde
hæc non æquivalent nisi sensu solo: & materialiter
non autem formaliter (quomodo nos hic accipimus
æquipollentiam) *homo est doctus*, *homo est eruditus*.

5 Ut negatio *non* vel præponatur signo & subje-
cto, vel postponatur, vel utrobique loceatur quod si
sequatur verbum nihil ad æquipollentiam spectat.

6 Ut idem sit subjectum utrobique, & idem præ-
dicatum.

Quid sit Aequipollentia vidimus, nunc diversum modum Aequipollendi declaramus; is autem oritur ex diversa negationis non collocatione, nam tribus modis collocari possit: & secundum varium modum facit diversas propositiones aequipollere.

Aequipollentia quoque duplex.

Negatio
(non) signo
& subje-
cto, vel

Præponitur solum & tūm facit duas contradictorias aequipollere: ut nonnullus homo est doctus, quidam homo est doctus

Postponitur solum, & tūm facit duas contrarias aequipollere: ut nullus homo non est doctus, omnis homo est doctus: tenet hoc, si prier sit negativa.

Præponitur & *postponitur* simul, & tūm facit duas subalternas aequipollere: ut, non omnis homo non est doctus, quidam homo est doctus.

Summa horum hoc vulgari & trito versiculo continetur.

Præ: contradic:) *post: contrar:*) *præ: postque subaltern:*)

Atque hic non abs re erit observare. 2 aequipollentes Signorum significaciones, prout his versiculis continentur.

Non omnis, quidam non: omnis non, quasi nullus.

Nonnullus, quidam: sed nullus non valet omnis.

Non aliquis, nullus. non quidam non, valet omnis.

Non alter, neuter: neuter non, prestat uterque.

2 Utramque propositionem contradicere, cui una contradicat; aliter aequipollentes non sunt. Atque hæc de aequipollentia sunt dicta.

CAP. 5.

De Conversione propositionum.

P Ergo nunc ad tertiam propositionis proprietatem,
quæ est *Conversio*, de qua ostendam

- { 1 Quid sit.
2 Quotuplex sit.
3 Quæ leges in bona conversione obser-
vande sint.

Conversionem sic definio: est apta mutatio totius *Conversio*
subjecti in locum totius prædicati, & totius prædi- *quid.*
cati in locum totius subjecti; manente eadem qualifi-
cate, sed mutata quandoque quantitate: ut, *omnis ho-*
moo est animal, *quoddam animal est homo*.

In conversione { *Conversa*, quæ convertitur in ali-
notanda est { am; estque prior: ut, *omnis homo est*
propositio { *animal*.
 { *Convertens*, in quam alia converti-
 tur, estque posterior, ut, *quoddam*
 animal est homo.

Diximus quid sit *conversio*, veniamus ad decla-
randum *quotuplex* sit.

1 *Simplex*: in quâ mutatur totum prædicatum
in locum totius subjecti: & contrâ, manente eâ-
dem qualitate, & quantitate: ut *nullus homo est*
lapis, ergo *nullus lapis est homo*: in hac conver-
sione universalis negativa in universalem nega-
tivam, & particularis affirmativa in particula-
rem affirmativam convertitur.

2 *Per accidens*, in qua mutatur totum prædi-
catum in locum subjecti: & contrâ, manente eâ-
dem qualitate, sed mutata quantitate: ut *omnis*
homo est animal, ergo *quoddam animal est homo*:
in

Conversio est triplices.

in hac conversione universalis affirmativa in particularem affirmativam, & universalis negativa in particularem negativam convertitur.

3. *Per contrapositionem*, in qua mutatur totum subjectum in locum prædicati, & contrà manente eadem qualitate, & quantitate, sed ex finitis terminis sunt infiniti, ut *omnis homo est animal*, ergo *omne non animal est non homo*: in hac conversione universalis affirmativa in universalem affirmativam, & particularis negativa in particularem negativam convertitur. Sed hęc omnium maximè est inutilis, & revera nulla conversio, quia mutantur termini, quod in licitā conversione non est admittendum.

Sed ut hoc clarius elucescat de terminis, notandum est quòd

Finis, quibus hęc negatio, *non*, non dicuntur *Præponitur*, ut *homo*.
termini *Infiniti*, quibus hęc negatio (*non*) præponitur: ut *non homo*, *non lapis*, *non doctus*.

Quid sit & quotuplex conversio dixi, nunc regulas explicabo.

Conversionis regula.

Regulæ conversionis sunt quatuor.

1. Si conversa sit vera, in legitima conversione etiam vera est conversens, sed non contrà; ut si hęc sit vera, *omnis homo est animal*, & hęc est vera, *quoddam animal est homo*: sed non contrà, nam hęc non est vera, *omnis homo est doctus*, & tamen hęc est vera, *quoddam doctum est homo*.

2. Omnis propositio non omni modo convertitur, sed omnis aliquo modo convertitur; unde hęc non simpliciter convertitur, *omnis homo est animal*; quippe cum convertens esset falsa: ut igitur cognoscatur quae propositiones quoquo modo convertantur, advertendus est hic versiculus.

EccE : IBI sim: Armi gEroS acc: Arma tOnO
con.

In quo nota hasce quatuor vocales A. E. I. O.
quarum A significat universalem affirmativam. E
universalem negativam. I particularem affirmati-
vam. O particularem negativam, juxta versiculos.

Afferit A. negat E. sed universaliter amba.

Afferit I. negat O. sed particulariter ambo.

Prior igitur versus significat E converti in E, & I
in I, Simplici conversione, id est, universalem ne-
gativam in universalem negativam, &c. sic A in I
converti, & E in O in conversione per *accidens*,
Postremo A in A converti, & O in O per *contra-
positionem*.

3 Ut totum prædicatum transmutetur in locum
subjecti, & contrà.

4 Ut tempora verbi rectificentur, ut, *aliqua arbor
est in agro*, non sic convertitur, ergo *quidam ager est
in arbore*: sed in hanc, ergo *quoddam in agro est arbor*.
Omnis senex fuit puer, non sic convertitur *quidam
puer fuit senex*: sed sic, ergo *quidam qui fuit puer
est senex*.

Itaque quid sit conversio & quotplex, & quæ
sunt leges bonæ conversionis dictum est: & hæc de
affectionibus propositionis.

CAP. 6.

De Propositione Hypothetica.

HActenus de propositione Categorica dictum est.
Nunc dicendum est de *Hypothetica*, de qua tria
sunt consideranda.

2 Quid

{ 1 Quid sit.

{ 2 Quotuplex sit.

{ 3 Quando unaquæque sit vera quando falsa.

*Propositio]
Hypothesi-
ca quid.*

Propositionem Hypotheticam sic definio: *Propo-*
sitio Hypothetica, seu conjuncta, est propositio con-
stans ex duabus Categoricis conjunctione aliquà
connexis: ut *homo est animal & homo est doctus*.

Hinc ad propo- { 1 Ut sint duæ categoricæ, vel
sitionem Hypo- { 2 explicitè vel implicitè.
thetica requi- { 3 Ut illæ duæ connectantur per
tuntur duo. aliquam copulam. Unde hæ non
sunt Hypotheticæ: *homo est ani-*
mal, homo est doctus.

Quid sit propositio Hypothetica videmus, nunc
videndum quotuplex sit: est autem triplex, scil. *condi-*
tionalis, copulativa & disjunctiva.

{ 1 *Conditionalis*: in qua plures Categoricæ con-
junguntur per conjunctionem conditionalem: ut,
si dies est, tum sol luceat: ad hanc spectat & reduci-
tur *Causaliss* propositio, qualis est hæc; *quia sol*
lucet, est dies: & ista, Sol lucet ergo est dies. Et nota,
primam propositionem Categoricam dici *antece-*
dentem; secundam dici *consequensem*, quia sequi-
tur ex altera.

{ 2 *Copulativa*, in qua plures Categoricæ con-
junguntur per conjunctionem copulativam: ut,
Socrates est doctus & est albus.

{ 3 *Disjunctiva*, in quâ plures Categoricæ con-
junguntur per conjunctionem disjunctivam: ut,
aut dies est, aut nox est.

Nunc quæ vera vel falsa sit, dicendum est.

{ 1 *Vera*, quando antecedens probat
consequentem: ut, si concedatur *dies*
esse, sequitur Solem lucere, ideo concessa
antecedente, necesse est etiam con-
cedere

1 *Conditionis
nalis est*

cedere consequentem.

2 *Falsa*, quando antecedens non probat consequentem, sed concessa antecedente, non infertur consequens necessariò : ut, concessio *hominem esse animal*, non sequitur *esse doctum*, idè hæc conditionalis est falsa ; si *homo sit animal*, *tum est doctus*.

2 *Copula-
risa est*

1 *Vera*, quando utraque pars est vera : ut hæc est vera, *homo est animal*, & *est rationalis*, quia utraque pars est vera.

2 *Falsa*, quando vel utraque pars, vel altera tantum est falsa ; ut hæc est falsa, *homo est animal* & *irrationalis* : quia posterior pars est falsa, nempe, *hominem irrationalem esse*.

3 *Dissolu-
tiva est*

1 *Vera*, quando vel utraque pars, vel alterutram est vera ; ut hæc est vera, *vel dies est, vel nox est* ; quia altera pars est vera, et si altera sit falsa.

2 *Falsa* ; quando utraque pars est falsa ; ut hæc est falsa : *homo est vel arbor, vel lapis*, quia neutra pars est vera.

C A P. 7.

De Propositione Modali.

HAECENUS dictum est de propositione *Categorica* & *Hypothistica*, quatenus sunt puræ & absque modo ; restat ut de *Modali* pauca quædam adjicerem. De qua

Hæc

Hæc tria sunt de-claranda

1 Quid sit.

2 Quotuplex sit.

3 Quæ sint Proprietates.

*Propositio
Modalis
quid.*

Propositio modalis est in qua præter subjectum, prædicatum, & copulam, adhibemus modificacionem, ad ostendendum quomodo prædicatum subjecto insit: ut, impossibile est hominem esse irrationalēm.

Modalium propositionum divisio desumitur ex diversitate Modorum, qui vel respiciunt propositionis materialiam vel formam.

1 Quidam modi respiciunt Materialiam sive Subjectum & prædicatum absq; connexione. Unde & materialis dicitur; & ad Grammaticam spectat, estque duplex vel in qua modus affect tantum	1 Subiectum; ut, qui facile discit est ingeniosus: ubi, facilitas est qualificatio discentis.
	2 Prædicatum, quod frequentius accidit. Estque duplex, vel scilicet respiciens
2 Alij modi formam respiciunt, sive connexionem terminorum, unde aliqua est formalis & logica; cui præsertim convenit definitio modalis; estque duplex: scilicet principalis, vel minus principialis.	1 Tempus ad significandum; ut Petrus adfuit dies.
	2 Rem significatam; ut, Equus currit velociter, cuius classis sunt; pium est, rectum est, dulce est, &c. qui si resolvantur in nomina, fiunt ipsum prædicatum: ut, Demum colere pium est, id est, pietas est: & sic in reliquis evidens est resolutio.

2 Alij modi formam respiciunt, sive connexionem terminorum, unde aliqua est formalis & logica; cui præsertim convenit definitio modalis; estque duplex: scilicet principalis, vel minus principialis.

1 Principialis

1 *Necessaria*, cui *necessum* apponitur; arque definitur, quod est, & aliter esse non potest: ut, *necessum est hominem esse animal.*

2 *principia-
lū*, in quā
modi sunt
Primarij,
estqz qua-
druplex

2 *Contingens*, cui *contingens* astigitur; & definitur, quod est, & aliter esse po-
test; vel potest non esse: ut, *contingit
cras pluere.*

3 *Impossibilis*, cui annexatur *impossi-
bile*, & defini-
tū, quod nec est, neque
potest esse: ut, *ga-
fisiabile est hominem esse
brutum.*

4 *Possible*, cui adest *possible*, & defi-
nitur, quod non est, sed potest esse: ut,
possible est rosas restoscere.

2 *Minūs principia-
lū*, in qua modi
sunt secundarij,
quique ad quatu-
or primos sunt re-
ducendi, ut

1 *Probabile* & *opinabile* redu-
cuntur ad *contingens*.

2 *Verum* refertur ad *necessa-
rium*.

3 *Facile* continetur sub *possi-
bili*.

4 *Difficile* includitur in *im-
possibili*.

1 Propo-
sitionem
modifica-
tam con-
statare ex
duobus,
scil. ex

1 *Dicto*, quod est tota
propositio Categorica, que
supplet locum subjecti tan-
tum: ut, *possible est a-
quam esse calidam.*

2 *Modo*, qui prædi-
cati vicem obtinet, ubi
cunque ponatur in propo-
sitione.

2 In omni propositione modali est
verbum Dicti & *verbum Modis*; sed hoc
posteriorius est semper principalius &
habet

Hec ut me-
lius intelli-
gantur ad-
vertenda
sunt hæc
quinque

habet officium copulæ.

3 Nullæ propositiones modales
præterquam formales in Logica spe-
ctantur.

1 Semper sunt, qui-
bus convenit Necessari-
um esse.

2 Nunquam sunt, qui-
bus convenit Impossibi-
le esse: & vel nunquam
sunt Actu: ut, numerus
infinis: vel Actu nec po-
tentia: ut, homo irratio-
nalis.

3 Quandoque non sunt,
sed possunt esse; quibus
convenit Possibile esse.

4 Quandoque sunt, sed
possunt non esse. His con-
venit esse Contingens.

5 Ut quamvis modi distingua-
tur, requiritur: 1 ut, respiciant idem
Tempus: alioquin idem erit possibile
& impossibile: ut, impossibile est se-
denter currere (dum sedet); sed si ad
aliud tempus referatur, erit possibile.
2. Ut referantur ad idem subjectum,
ut, Dum ego Socratem video currentem
necessere est ut currat; sed si ad liberta-
tem Socratis referatur, tum contingit
eum currere.

1 Omnis propositio Modalis (si sit
formalis) est singularis. Ubi notan-
dum quod cum totum dictum poni-
mus pro subjecto, idem erit ac si dice-
remus,

Modalium Proprieta-
Proprieta- tes Moda-
lium sunt
tes.

quinque
quaꝝ ple-
runque ex
simplicium
tractatu-
sunt cog-
noscendꝫ.

remus, hoc, sive hæc sententia, scilicet
bonum esse animal, est necesse; nihil
enim curamus quæ sit quantitas subjecti
in Dicto. Quod si à Modo sit petenda
quantitas; alia erit universalis ubi ade-
rit *Necessarium* aut *Impossibile*; alia au-
tem *particularis* cui opponitur *Contra-*
gens aut *Possibile*.

2 Omnis propositio Modalis est af-
firmativa si negatio (*Non*) non præce-
dat modum aut verbum modi; nega-
tiva si negatio præcedat alterutrum.

3 Omnes propositiones modales ali-
quo modo æquipollent.

4 Omnes propo-
sitiones Modales a-
liquo modo oppo-
nuntur.

5 Omnes Moda-
les aliquo modo
convertuntur.

Sed non
omnes
omni
modo

De
quibus
confu-
le Zab.
in Ta-
bulis.

Cæterū ne omnino hæc negligere videamur,
placet de *Æquipollentia* & *Opposizione* modalium
hanctabellam postponere.

Æquipollentes

- 1 Necessæ est
esse.
- 2 Non possibi-
le est non esse.
- 3 Non contin-
trariæ
git non esse.
- 4 Impossibile
est non esse.

Æquipollentes

- 1 Non necesse
est esse.
- 2 Possibile est
non esse.
- 3 Cōtingit non
esse.
- 4 Non impossi-
ble est non esse.

Suppositi
æquipollentes

Hæc

Contraria

	Contraria		Contraria
	Æquivalentes		Æquivalentes
1	1 Necesse est non esse.		1 Non necesse est non esse.
2	2 Non possibile est esse. Contra		2 Possibile est esse.
	3 Non contradictorię tingit esse.		3 Contingit esse.
	4 Impossibile est esse.		4 Non impossibile est esse.

Nota quod in Contradictorijs negatio *Non* præponitur, vel *modo*, vel *verbo modi*: sed in contrariis oppositis negatio (*Non*) præponitur *verbo dicti* quod in typo patet.

CAP. 8.

De Argumentatione.

HAGDENUS IUSTAVIMUS secundam partem Logicæ, quæ mediante propositione complexum mentis conceptum adjuvat; ad tertiam & ultimam fessitudinem, quæ interventu Syllogismi stārum, sive actum mentis discursus regit ac dirigit. De Argumentatione igitur in genere nunc dicemus, ubi duo sunt consideranda. 1. Quid sit. 2. Quotuplex sit.

Argumentatio est Oratio perfecta in quâ ex una propositione vel pluribus concluditur aliquid cum hac vel simili notâ illationis, ergo, estque duplex. *Argumentatio* 1 Imperfetta. 2 Perfecta. *Imperfetta* ad Syllogismum reducitur, estque quadruples.

Argumen-
tatio quid.
Argumen-
tatio quo-
tuplex.

quadruplex, Enthymema, Inductio, Exemplum, Sortes, de quibus. cap. 13.

2 Perfecta, dicitur Syllogismus, de quo consideranda sunt

- 1 Quid sit.
- 2 Quotplex.
- Quatuor 3 Ex quibus constat.
- 4 Quae sunt regulæ ipsius.

Syllogismus est Argumentatio in qua ex duabus premissis rite & secundum regulas dispositis conclusio sequitur necessariò: ut, *Omnis homo est animal, omne rationale est homo, ergo omne rationale est animal.*

Syllogismus est duplex.	Categoricus, in quo	1 <i>Communis</i> , in quo medium est nomen commune: ut, <i>Omnis sonus audiri potest, omnis vox est sonus, ergo omnes vox audiri potest.</i>
	Categoricus, estque vel	2 <i>Expositorius</i> , in quo medium est nomen singulare: ut, <i>Socrates Quotplex est doctus, Socrates est Atheniensis, ergo aliquis Atheniensis est mus doctus.</i>

Hypotheticus in quo aut una vel plures propositiones sunt Hypothetica: ut, *Socrates est homo, est animal, at Socrates est homo, ergo est animal.*

Quid sit Argumentatio, & quotplex videmus, nunc quo ordine de his dicendum ostendam, 1. igitur de Argumentatione perfecta, quae est Syllogismus, tum de imperfecta, & 1. de Categorico Syllogismo, 2. De Hypothetico, & 1 de Categorico communis, tunc de expositorio dicemus.

C A P. 9.

De Syllogismo Communis.

Quid sit Syllogismus Communis, & quorūplex supra dictum est: nunc quomodo fiat dicendum est.
Ad Syllogismum conficiendum requiruntur *Materia* & *Forma*.

1 *Remota*, ex quā Syllogismus removē fit, & constat, & sunt tres termini in omni propositione, nec plures nec pauciores.

2 *Proxima*, ex quā Syllogismus proximē fiat, & sunt tres propositiones.

3 *Forma* est recta & legitima dispositio materiæ tam removet quam catur, unde 3^x

Maior, qui est in Majori propositione & conclusione nūquā in Minorī.

Minor, qui est in Minorī & conclusione nūquā in Majori propositione.

Medius, qui est in Majori & Minorī nūquā in conclusione.

Dua præmissa seu propositiones præcedentes, quarum prima dicitur *Major*, altera *Minor* sive *assumpcio*. Conclusio quæ ex duabus præmissis inferitur.

1 *Figuram*, que est recta & debita collocatio *Medij* termini. Mediū terminus tribus modis usitatō collo-

1 *Subjectum in Majo-*
ri & prædicatum in Mi-
nori, & cum est in pri-
mā figurā. [Sub: pra:
prima.]

2 *Prædicatum in utra-*
que propositione, & tu
est in secunda figura.
[bis: pra: secunda.]

proximæ:

Syllogis-
mus quo-
modo for-
mandus.

proximæ :
hæc com-
plectitur

figura oritur,	3 Subiectum in utraque nam medius & cum est in tertia figu- ra. [tertia, bis Sub.]
----------------	---

est vel
Sub : Pra : prima : bis Pra, secunda:
datteria bis Sub.

2 Modum qui est dispositio proposi-
tionum secundum quantitatem & qua-
litatem ; qualitas autem & quanti-
tas cognoscuntur ex ipsis vocalibus.
A. E. I. O. quarum tres sunt in quo-
quo modo. Modi sunt 19. nempe

In prima figura sunt 9. **Barbara**, **Ce-
larent**, **Darij**, **Ferso**, & hi quatuor sunt
perfecti.

Baraliptron, **Celintes**, **Dabisti**, **Eapes-
mo**, **Fricsmorum**, & hi quinque sunt
imperfecti.

In secunda Figura sunt 4 : **Cesare**,
Camestres, **Festino**, **Buxoco**.

In tertia Figura sunt 6 : **Darapti**,
Felapton, **Disamis**, **Datisi**, **Bocardo**, **Fe-
rison**.

Quartam figuram non ideo intactam prætereo,
quasi aut inutili esset, aut à ceteris tribus non distin-
guenda ; distinctam occupat sedem, cum medium
sit in hæc figurâ Pra : Sub : hoc est, prædicatum in
majors propositione & subiectum in minors, & neces-
sariam habet illustrationem, in evidenter vero si confe-
natur cum prima figurâ ; cum & naturaliter possit
concludere, sive naturam res substrata respicias, sive
naturalem ordinem & dispositionem terminorum, que-
rum est cum terminus extremes qui prius profertur
in majors, prædicatur in conclusione ; præterea fa-
cilem habent reductionem ad primam figuram ; de-
ique non infrequenter in congressibus adhibetur,

perque si non majoris certes evidenter est secunda
 & tertia figura: facit ut autoritas et reverentiam
 patrum a clericisque incalcatur & tractatur. Sed quo-
 nam modo tantum Logica elementa proponere fa-
 cimus, namunque praeceps reveretur alioquin disqui-
 statio de te adeo inter eruditos agitatam, mallemus se-
 que confusa respicio, quam semper minus calcata,
 tamen in se magis certam, viatore tyrannulos distrahere.

Tanum de rectâ mediâ collatione & de præ-
 missarum dispositione. Nunc de conclusione, ubi ob-
 servandum est modos aliquos concludere dupliciter,
 nempe Directè vel Indirectè.

1 Directè, quando minor terminus est subjectum
 conclusionis, & maior terminus est predicatum, &
 sic in quatuor modis prime figure concluditur, &
 in totâ secunda, & tertia figura.

2 Indirectè quando maior terminus in conclusione
 subjectus, & minor est predicatum, & hoc solum
 fit in prima figura & modis illis quinque posse-
 zionibus. juxta vers.

Omnis directio concludens excipe quinque,

Nomina sunt quorum, Bala: Cel: Da: Fa: Fricef-
 morum.

Acde Syllogismi communis tam materiâ quam
 formâ secundam que conficiendi sunt Syllogismi.
 hec dicta sumeo: que ut facultas intelligantur, obser-
 vande sunt hec que sequantur regulæ.

1 Ex veris præmissis ritè & secundum regulas
 dispositis conclusio semper vera sequitur, juxta ver-
 siculos.

Ex falsis falsum, verumque aliquando sequitur:
 Ex veris possum, nisi vera sequi.

2 Ex puris negativis aut puris particularibus in
 præmissis, nihil universale legitimè inferitur.

3 Conclusio semper sequitur deteriorem partem;

cit.

Regula de
 Syllogismo.

est autem negativa deterior affirmativa, & universalis particularis.

4 Ubi quatuor sunt termini, legitimus non est Syllogismus: & omne ambiguum sive equivocum facit quatuor terminos, unum nempe ex tribus duplikando.

5 Termini debent esse tres, & non plures: & haec debent intermixtari, sic, ut neque totus ullus terminus, neque pars ulla ullius termini, sit in quavis propositione; tunc enim non erit Syllogismus.

6 Omnis Syllogismus Categoricus communis in uno horum novemdecem modorum conficitur qui sit in una ex tribus praedictis figuris.

7 Omnis Syllogismus vel est in prima figura, vel ad primam reducibilis.

C A P. 10.

De reductione Syllogismorum.

Syllogismorum alij sunt perfecti qui naturaliter & evidentiter concludunt, & nulla egent reductione: tales sunt in quatuor primis modis primæ figuræ: alij autem omnes sunt imperfecti, & ad hos quatuor sunt reducendi, ubi duo sunt necanda.

1 Quod reductio non sit ideo inventa, quoniam modi imperfecti non concludunt ex se necessariò (nam in omni modo conclusio sequitur necessariò ex præmissis) sed ut evidenter fiat sequela conclusonis ex præmissis in modis secundâ vel tertîâ figurâ per reductionem ad modos in primâ.

2 Quod radix hujus evidentiae est dictum de omni omni, et dictum de nullo; quæ duo adeo omnibus innotescunt, nullo quid.

tescant, ut à nullis unquam in quæstionem vocantur. *Dictum de omni* est hoc quicquid affirmatur de prædicato universaliter, affirmatur etiam de omni ejus subjecto, & in hoc fundantur *Barbara* & *Darij*.

Dictum de nullo est, quicquid negatur universaliter de prædicato, illud etiam negatur de omni ejus subjecto, & in hoc fundantur conclusiones in *Celarent* & *Ferio*. Hinc igitur patet cur reliqui ad hos quatuor modos sunt reducendi: quia scilicet adeo naturaliter hi quatuor concludunt, & in his duobus dicitis fundantur.

De Reductione igitur pauca sunt dicenda, &

1 Quid sit.

2 Quotuplex sit.

3 Quomodo fiat omnis reductio.

*Reductio
quid.*

1 *Reductio* est declaratio seu manifestatio quomodo conclusio sequatur ex præmissis in modo aliquo imperfecto, per reductionem ad modum perfectum, vel per reductionem ad alteram partem contradictionis. Quid sit videmus, nunc quotuplex dicendum est.

*Reductio
quotuplex.*

2 Duplex
est Redu-
ctio.

1 *Ostensiva*, quæ ostendit conclusiōnem sequi in modo imperfecto, vel per conversionem unius aut plurium propositionum: vel per transpositionem præmissatum: vel per utrumque.

2 *Per impossibile*, quando adversarium urgēmus incommodo, & (nisi velit concedere conclusionem) cogimus eum concedere huic contradictioni: vel quod est impossibile, (scilicet) utrumque membrum contradictionis esse fālsum.

Quid & quotuplex sit reductio videmus, quomodo fiat nunc dicendum est.

3 Ut

1 A propositione conversa ad propositionem convertentem semper est firmum argumentum juxta regulas conversionis.

1 Tres propositiones sequentes.

2 Quicquid recte sequitur à conclusione in prosyllogismo, illud etiam sequitur ab ipsisdem præmissis in prosyllogismo.

3 Contradictionis altera pars est semper vera.

1 Capitales, à quibus quatuor modi perfecti incipiunt & sunt B. C. D. F. & omnes imperfecti incipientes à B reducuntur ad *Barbara*, à C ad *Celarent*, à D ad *Darij*, ab F ad *Ferio*.

2 Medias, quæ sunt quatuor S. P. M. C. S notat illam propositionem in qua reperitur, convertendam esse *simplices conversione*. P notat propositionem convertendam esse *per accidens*. M notat præmissas esse *Mutandas*, (scilicet) majorem in locum minoris, & contraria. C notat Syllogismum convertendum esse *per impossibile*, juxta versiculos.

Simpliciter

3 Ut aperte fiat Reductio obserua hæc tria

2 Consonantes tum

Simpliciter veri vnde S:

Pvero per Acci-

M vnde transponi, C per

Impossibile duci.

3 Regulam generalem, scilicet, quod omnes modi imperfecti reducuntur reductione ostensiva, exceptus Baroco & Bocardo quae reducuntur per impossibile: quae ut melius intelligamus

1 Versiculus hic vulgaris, servat maiorem Baroco: Bocardo minorem.

2 Si Baroco reducatur, contradictoria conclusio erit minor propositio: Si Bocardo reducatur, tum contradictoria conclusio erit major propositio.

Hactenus de Reductione.

CAP. II.

De Syllogismo Rhetorico.

Diximus hæc de Syllogismo dialectico. Huic affinis est Rhetoricus, de quo pauca dicenda: differt autem nihil à dialectico Syllogismo, nisi quod ille fusiùs, hic strictius, conclusionem probat: hic ex duabus præmissis, ille ex pluribus nonnunquam.

Syllogismus Rhetoricus quid.

In

In Syllo-
gisimo Rhe-
torico sicut
Dialectico
sunt tres
partes.

{	1 <i>Propositio</i> , seu <i>májor</i> , quæ raro est nuda & sola, sed confirmari so- let, vel	Ratione aliqua, seu causæ.
		Similitudine.
		{ Exempla uno vel pluribus.
{	2 <i>Affumpcio</i> , seu <i>minor</i> , quæ etiam confir- mari solet, vel	Testimonio uno vel pluribus.
		Similitudine.
		{ Exempla uno vel pluribus.
{	3 <i>Conclusio</i> , quæ etiam aliquo modo est illustranda.	Testimonio uno vel pluribus.
		Ex quibus partibus constat.

In Syllogismo Rhetorico non semper exprimuntur hæ partes omnes, sed desideratur nonnunquam *propositio*, vel illius probatio: aut quum probatur, non ex his omnibus probatur, sed uno aliquo probatur: etiam *Affumpcio*, non omnibus modis, sed uno forte, vel duobus vel pluribus probatur: *Conclusio* sœpè etiam primo loco proponitur, tum *Affumpcio*, & tertio loco *propositio*: quæ omnia arbitrio orato-ris, & causæ quam tractat, relinquenda sunt.

CAP. 12.

De Syllogismo Expositorio.

Dixi haec tenus de Syllogismo Categorico Com-
muni. Nunc dicendum est de Syllogismo Cate-
gorico *Expositorio*: qui est, quando medius terminus
est nomen proprium; seu commune cum nota singu-
lari,

Syllogis-
mus expo-
sitorius
quid.

lari, hic, hæc, hoc: ut, hic homo est Atheniensis, & hic homo est doctus, Ergo aliquis Atheniensis est doctus.

Syllogismi Expositorij non sunt varij modi, nec variæ figuræ, sed frequenter sunt in tertia figura, ita ut medium bis sucipiatur: ut, hac castigatio Canina est supplicium, at hac castigatio Canisna est utilis, ergo aliquod supplicium est usile. Et hæc de Syllogismo Expositorio: plura adjicere non est necesse.

CAP. 13.

De Syllogismo Hypothetico.

Dixi hactenus de Syllogismo tam communi Dialectico, Rhetorico, quam Expositorio: venio ad Hypotheticum; de quo paucò dicam, quia omnia ferre ex tractatione priorum pendent.

1 *Conditionale*, est quando una propositio vel plures sunt conditionales: ut, Si homo est animal est corpus, at homo est animal ergo est corpus: estque vel affirmativus vel negativus.

2 *Disjunctiva*; est quando una propositio est disjunctiva: ut, vel est dies vel est nox, at non est nox, ergo est dies.

3 *Copulatum*, & hic raro est in usu: ut, omne rationale est risibile & fleabile, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est risibilis & flebilis.

Plura quæ de hoc Syllogismo dicenda sunt, ex tractatione Syllogismi Categorici sunt petenda; quod si hujus Syllogismi Hypothetici quadrantur alij modi & figuræ, recte & aperte inveniri possunt, sed

Quosuplex Syllogismus Hypotheticus est.

sed quia ratio & sensus docet, quæ ratio sequitur
quæ non, ideo non est necesse ultos aut modos aut
figuras ejus tradere.

C A P. 14.

De Syllogismo Imperfecto.

Dixi hactenus de argumentatione perfectâ, quæ
est Syllogismus, nunc dicendum est de imperfe-
cta, quæ est Syllogismus imperfectus.

Imperfectus Syllogismus est qui deficit in præmis-
sarum numero, vel dispositione, vel (ab ijsdem) il-
latione: estque quadruplex, Enthymema, Inductio,
Exemplum, Sorites.

1 *Enthymema*, est Syllogismus Imperfectus ex Enthyme-
alterâ tantum præmissarum conclusionem inferens: ma quid.
ut, *homo est animal, ergo est corpus animatum.*

1 In omni Enthymemate duæ sunt
propositiones, quarum prima dicitur
Antecedens, altera dicitur *Consequens*.

2 Si prædicatum sit in Conclusio-
ne & Antecedente, tum deest Minor
propositio, quam si apponas erit per-
fectus Syllogismus. Si subjectum sit
in Conclusione & Antecedente, tum
deest Major propositio. Dicitur enim
Enthymema, quasi ἐνθυμητόν quod
mente tantum concipitur brevitatis
causa altera propositio, ut satis mani-
festa.

3 *Enthymema* est perfectus Syllo-
gismus quoad *firmitatem probationis*:
Imperfectus quoad *evidentiam*, quia
altera præmissarum deest & subintelli-
gitur.

2 *Inductio*

In quo
hæc tria
sunt obser-
vanda.

*Inductio
quid.*

2 Inductio est imperfectus Syllogismus per quem ex omnibus singularibus inducis colligimus universalem conclusionem: ut, *hic homo est animal, & ille homo est animal, ergo sic de ceteris: ergo omnis homo est animal.*

*Inductio-
nu regula.* In Indu-
tione hæc
quatuor
sunt obser-
vanda.

1 Per singulare non tantum intellegimus individua; sed & minus universalia, & species respectu generis: ut & partes omnes integrales respectuotius.

2 Nisi plena sit omnium singularium enumeratio; falsa erit conclusio.

3 Inductio est accommodatissimum instrumentum ad artes inveniendas.

4 Inductio reducitur ad Hypotheticum Syllogismum: ut, *Si Petrus sit rationalis, si Socrates, &c. cum omnis homo est rationalis, at Petrus & Socrates, &c. ergo.*

*Exemplū
quid.*

3 Exemplum, est Syllogismus imperfectus in quo ex uno vel pluribus singularibus colligimus aliud particulare: ut, *Alexander rebus plerunque sciliciter gestis, nil nisi orbis Monarchiam meditatus est, ergo & Rex Hispaniarum hoc tentare solet.*

1 Exemplum est inchoata Inductio.

2 In omni exemplo sunt quatuor termini: ideoque ad Syllogismum perfectum non reducitur immediate.

3 Exemplum minime virtutis est ad probandum, maximæ vero ad persuadendum, ideoque est Syllogismus Oratorius.

4 Exemplum omne, in illatione nititur hac generali regula, *Similitus similia constringere.*

*Exempli
regula.*

In Exam-
plo hæc
quatuor
sunt obser-
vanda.

4 Solitus

4 Sorites est Syllogismus imperfectus, in quo ex *Sorites*
quatuor vel pluribus conclusionem colligimus, in *quid.*
quà primum Subjectum cum ultimo prædicato
conjugatur: ut, *Socrates est homo, homo est animal,*
animal est vivens, vivens est corpus, corpus est substan-
tia, substantia est Ens, ergo Socrates est Ens.

Ubi hæc
tria sunt
notanda.

- 1 Sorites est tantum cumulus Syl-
logismorum, brevitatis studio in unum
congestorum, unde nomen habet. *Sorita re-*
2 Sorites resolvi debet in Syllogis-
mos primæ figuræ. *gula.*
3 In serie rerum & causarum vera
erit Sorites si genus non mutetur; &
Series non misceantur: quod ex prima
regula Anteprædicamentali discendum
est.

Hæc de Syllogismo & ejus Speciebus degustâsse
fat erit.

CAP. 15.

De Legibus disputandi.

Appendix.

Proposui totam propositionis cognitionem; tam
ut in se consideratur, quàm ut cum aliâ conju-
nitur ad efficiendam Argumentationem. Nunc de
Legibus disputandi pauca adjiciam, quasi epilogi
loco.

Disputatio quid sit, hinc cognoscas: *Disputatio*, est *Disputatio*
de re aliqua controversâ, pugna argumentosa, aut *quid.*
veritatis ejus inveniendi causa, aut ingenij exercen-
di, aut tenendi studio instituta.

Disputantes sunt duo.

3 Opponens.

1 Diligenter perpendere quid expugnaturus sit, nec aliud probare quam quod ab adversario negatur.

2 Argumenta caute & directe sine hesitania proponere.

3 Negatam propositionem diligenter advertere, eamque confirmare.

4 Solutionem ab adversario datam,

1. repetere verbis ipsius, cum aut eam accipere ut sanam, aut refellere ut infirmam.

5 Cavere ne respondens ad aliud respondeat, quam quod ab ipso prononcitur.

1 Præcipue cavere ne opponens quicquam aliud prober, nisi quod ab ipso negatur, idque inferat ipsius verbis.

2 Propositam rationem ab OppONENTE sobrie & distincte repetere.

2 Respon-
dens, cuius
munus est,

3 Aptè solu-
tionem
aptare,
cum sit o-
pus, idque
quæsitor
modis,

1 Concedendo quæ vera sunt, & sic conclusio concedi potest, quum sit vera.

2 Negando, quæ falsa sunt, & hoc solum in præmissis nunquam in conclusione.

3 Distinguendo, quæ sunt ambigua: idque vel in tota propositione vel parte aliqua & termino.

4 Applicando illam distinctionem aptè.

Finis Argumentationis in genere, quatenus secundum formam (id est) modum & figuram consideratur.

LIB. 4.

LIBER QVARTVS.

CAP. I.

De prima Definitione Demonstrationis.

EGimus hucusque de Syllogismo in *Genere*, prout (absque illâ vel materiâ vel finis consideratione) in terminis solûm disponendis secundum modos & figurâs versatur, quo in sensu apud *Arist.* satis prolixè tractatur *Prior. Analyt. lib. I.* & 2. Restat jam ut de Syllogismo in *Specie* aliquid adjiciamus, quatenus ad certam materiam restin-gitur, & in hunc vel illum scopum dirigitur. Cùm itaque in duplice materia constituatur, hâc *necessaria*, illâ vero *probabilis*; & ad duos fines collimet, *Opinionem*, & *Scientiam*: hinc duplex in Specie ori-tur Syllogismus; quorum alter dicitur *Demonstrati-vus*, alter verò *Dialecticus*; hic (à materia) *Conti-nens*, ille *Necessarius*; hic (à Fine) *Opinabilis*, (cui periusibilis seu Rhetoricus Syllogismus refertur) ille *Scientificus* nuncupatus

Syllogismo Sophistico seu fallaci, nomen Syllogis-mi (nisi sano sensu) non tribuimus; cuius hnis est *Decepsio*; cuius materia, seu media, *Specie tantum* sunt *probabilita*, unde nomen (*Apparentis*) obtinet: quem in scopulum ne quispiam forte impingat, (postquam ad propositos fines iter verum monstra-tum sit) Scyllam hanc incautis, per capita quædam notabimus. De Syllogismo itaque *Demonstrativo* prius est agendum, mox de cæteris ordine.

In *Demonstra-* S₁ *Quid sit.*

tione hæc tria S₂ *Quotuplex.*

sunt tradenda. S₃ *Quæ sint ejus Affectiones.*

Ut ostendamus quid sit, sciendum est, quod du-plex est demonstrationis *Definitio*.

I

Altera

Demonstra Altera pe-
tio quid. tuta à De-
monstrati-
onis.

1 Esne, unde sic describitur. Demon-
stratio est *Syllogismus scientificus*.
2 Materiā, seu potius conditionibus
præmissarum; unde sic definitur. De-
monstratio est *Syllogismus constans ex*
veris, primis, immediatis, notioribus,
prioribus, & causis conclusionis.

De utrāque ordine dicturi; prioris explicationem
priùs agredimur.

Genus] est *Syllogismus* (non imperfectus quispi-
am aut multilobus) sed specialiter sic dictus, perfectus,
modo figurāque constitutus.

Differentia] est *Scientificus*, per quam ab alijs Syl-
logismis in certā materia constitutis distinguitur.
Namque *Topsi* finis est *Opus* vel fides oratoria;
Sophistis scopus est *decepcionis*. Ad hujus itaque pleni-
orem evidentiam, notandum est duplicem esse De-
monstrations finem.

Duplex fi-
nis De-
monstrati-
onis.

1 *Internum & Operis*, quem in hoc ipso tra-
cteu consequi poterimus: Atque est, *legiti-
mam Demonstrationem conficeret.*

2 *Externum & Operantis*; atque est *scientia*; ad
quam facilius comparandam, præstantissi-
mum hoc instrumentum, sive demonstrans
regula, erat excogitata.

Finis internus quo pacto à nobis sit assequendus
(scil. Demonstrationem componere) subsequens tra-
ctatus docebit. Ad externum verò adipiscendum,
duo sunt notanda. 1 Quid sit. 2 Ex quibus partibus
seu terminis simplicibus constat.

Scientia
quid.

Definitur *Scientia*; notitia certa conclusionum,
quibus propter Demonstrationem assentimus. Vel
sic: *Scientia* est cognitio alicujus propriæ passionis,
inhærentis suo proprio subjecto, per propria & im-
mediata principia. Vel sic alias in concreto: *Scire est*
causam

causam cognoscere propter quam res est, illius rei causam esse, nec aliter se habere posse: cuius ultimæ definitionis partes sic explicantur.

Genus] est cognitio, non quævis tam sensibilis notitia, sed intellectiva; neque hæc indiscriminatum universalis; sed ad rectum objectum definita; non terminorum simplicium, sed complexorum; non principij sed conclusionis.

Differentia] duas habet partes, quarum altera refertur ad Objectum sive rem cognitam, his verbis, illius rei causam esse, ubi hæc tria notemus. 1 quod scire est per causam; unde per effectum non habetur perfecta scientia. 2 per causam propter quam: unde solum efficiens & finis sunt causæ demonstrantes effectum, & Demonstrationis medium in ordine ad affectionem. 3 per causam propter quam illius: unde non quævis efficiens causa remota, vel finalis, vel efficiens parit scientiam; sed propria atque immediata illius. Altera pars [differentie] refertur ad Subiectum sive animum scientis; ut, aliter se habere non possit; nam si de rebus necessarijs fluctuet animus, non jam scientia est, sed opinio.

C A P. 2.

*De præcognitionibus, quæsitionibus,
et tribus præcognitiis.*

*D*efinitione sic explicatâ, partes scientiæ succedunt explicandæ, quas in omni scientia perfectâ fas est inventire, & sunt tria præcognita quæ per tres terminos simplices exprimuntur. 1 *Subiectum*, 2 *Affectio*, 3 *Principium*, de quibus post præcognitiones & quæstiones sigillatim dicemus.

De præcognitione 1 Quid sit.
hæc tria sunt tra-
2 Quotuplex.
denda. 3 Quæ regulæ.

Præcognitionis est antecedens quædam acquisitiva notitia, quæ ad exactiorem cognitionem ordinabilis, viam præparat, quâ tandem ad ipsos scientiarum apices gradatim ascendamus.

1 Sensuiva, quam per sensus acquirimus, est que hæc notitia, radix, fons, & simpliciter primum omnis acquisitæ cognitionis intellectivæ principium; quæ alias *præparans* nuncupatur.

Elige duplex 1 Conclusionem immediate; & tum dicitur præcognitionis complexa; sive agens, estque tum Axiomatum, tum præmissarum perceptio.
2 Intellectiva, quæ duplex est, vel enim antecedit 2 Totam Demonstrationem; & dicitur simplex sive dirigens; quæ tres terminos simplices ex quibus Demonstratio constat æqualiter respiciat. Atque hæc sola præcognitionis ad hunc locum spectat.

Quotuplex.

*pra-
cogni-
tio hac
simplex* 2 Quid sit, 1 Nominis significationem, & quæ in se dicitur, quid Nominis.
duo inclu-
dit 2 Natura manifestationem, & tum dicitur quid Res.

est du-
plex in
genere. 1 Quæcum est vel existat re-
vera extra intellectum; & hæc quæ in se respondet quæstioni An sit?
includit 2 Quæ situm est verum predi-
quod catum in subjecto.

*Quæstio
quotuplex* 1 Simplex, quæ æ-
qualiter convenit accidentibus & sub-
stantijs, & hæc vel

1 De essentia vel ex-
istentia interrogatur,
An sit?
2 De natura quæ-
rit, Quid sit.
2 Complexa

Q
servan
fluit,
3 utru
jecto.
quod
ultime

Hi
obser

1
quam
z
nitio
3

præce
tium,

Po
gendu
præse

Alia
Præc

- 2 *Complexa* quæ 1 *Vtrum* prædicatum sub-
præsertim con-} jecto insit, ut *utrum homo*
venit accidenti-} est *resibilis*?
bus, & vel quæ-} 2 *Cur* prædicatum *insit*
rit } *subjecto*: ut, *cur homo est*
resibilis?

Quarum quæstionum ordo strictim semper ob-
servandus quia naturâ & serie præcognitionum pro-
fluit, & talis est ut 1 quæratur An sit. 2 quid sit.
3 *utrum* insit *subjecto*. 4 & ultimè *cur inhæreat sub-*
jecto. Præcognoscimus enim 1 quid sit nomen. 2
quod res sit existens. 3 quid sit natura ejus. 4 &
ultimè, quod insit *subjecto*.

His definitis, de utrisque conjunctim hæ leges sunt
observanda.

1 Quid nominis, est semper præcognitio nun- Regula de
quām Quæstio.

2 Cur sit, est semper Quæstio, nunquam præcog- præcognisi-
nitio onibus &
quæstioni-
bus.

3 An sit, Quid rei, & Quod sit, sunt ex parte præcedentium, quæstiones; sed respectu subsequen-
tium, Præcognitiones.

Post præcognitiones & quæstiones proximè a-
gendum est de ipsis præcognitis: quæ (quantum ad
præsens institutum) sunt in dupli genere. Namque

1 *Simplicia*, quæ ante ingressum De-
monstrationis seorsim præcognoscuntur, qualia sunt tantum hæc tria suprà
proposita & mox tradenda. 1 *Subje-*
ctum, 2 *Passio*, 3 *Principium*.

Alia sunt Præcognita 2 *Complexa*, quæ in Demonstrationis
progressu sive in ipso actu Demonstrandi, immediatè præcognoscuntur con-
clusioni; & sunt duæ *præmissæ*, de qui-
bus, cap. 4. fusiùs dicemus.

Ordo qua-
stionum &
præcognisi-
onum.

De præcognitis simplicibus hæc sunt inquirenda.
1 quid sunt, 2 quotuplicia, 3 quæ sunt conditiones singulorum, & primum de subjecto dicamus, quod sic definitur.

Quid sit

Subjectum.

Subjectum est terminus simplex in demonstratio-
ne de quo accidens per causam proximam demon-
stratur: quod alias dicitur, *genus, materia, minus ex-
tremum*, estque hoc

*Quotuplex Subjectum
sit Subjectum.*

1 *Totale*, quod toti scientiæ & om-
nibus quæ in eâ sunt substeruitur, qua-
le est, *corpus naturale in physiologia: in
Arithmetica numerus: ens in Metaphy-
sica*.

2 *Partiale*, quod cum sit tantum
species, seu pars generalis subjecti, to-
ti scientiæ non adæquatur sed specia-
lioribus attributis, quale adhibere so-
lemus ad demonstrandum hanc vel il-
lam affectionem in Specie. Quorum
utrumque rursum est vel *materiale* vel
formale:

Materiale, (quod res considerata vocatur) & hoc
in diversis disciplinis & scientijs locum habet, v.g.
*homo tractatur in Physicis, Anatomicis, Ethicis, Me-
dicinal. Chirurgicis, &c.*

Formale, quod præter rem consideratam includit
modum considerandi, secundum quem res conside-
rata determinatur ad hanc vel illam scientiam. v.g.
*homo in physiologia est ut subjectum particulare tra-
ditionis seu demonstracionis; in Anatomico ut sub-
jectum operationis seu inspectionis, in Ethico Medicina-
Chirurg. ut *fons eius*, sive subjectum *informationis*,
quatenus sanitatem donandus: in illâ *morali*: in his *na-
turali*; sed diversis medijs. Atque de hoc subjecto
dicitur *unitas scientia pendet ab unitate subjecti: nem-**

pe

pe unitas scientiarum totalem ab unitate subjecti totalis, partialis à partiali pendet.

De subjecto formalis sive sit totale seu parte leges istae sunt tenendae.

1 Ut sit ens per se extra intellectum, hoc enim requiritur, ut possit substare accidentibus demonstratis, sive sit substantia: ut scientiam physicam: sive sit de genere accidentium ut in mathematicis.

2 Ut habeat propria principia, & proprias affectiones.

3 Ut sit adaequatum scientiae cui substernitur totale totali, particulate particulari scientiae ita ut alibi nusquam reperiatur.

4 Ut ante ingressum demonstrationis praecognoscatur, quid sit & quod sit.

Tantum de subjecto: sequitur suo ordine Accidens demonstrabile, quod (quia praesertim respicimus demonstrationem possumam) propria passio dicetur, atque sic definitur.

Passio est plerumque accidens proprium quod de subiecto demonstratur per proprium principium, quae alias accidens, affectio, effectus, maius extreum, & qualiter simpliciter nuncupatur.

Quotuplex sit passio distincte satis intelligatur cum demonstrationis species inspexeris. cap. 6.

1 Ut praecognoscatur quid nomen significet.

2 Ut consideretur quatenus inharet, nam cum subjecti vicem obtinet dicitur quodammodo Substantia. Arist. lib. 1. post. cap. 27.

3 Ut definiatur per subiectum proprium, genus, & causam efficientem.

Affectionem sublequitur Principium, quod sic describatur.

Leges sub-
jecti.

Leges passio-
nis.

Passionis Conditiones

*Principi-
um simplex
quid.*

*Principium est per quod affectio demonstratur, de
suo subiecto: quod intelligendum est de termino sim-
plici: qui est tertium præcognitum.*

Quotuplex sit constabit. cap. 6.

*Principij
simplicis
leges.*

*Leges autem
principii sim-
plicis sunt
quatuor.*

1 Ut sit terminus simplex, toti de-
monstrandi præcognitus: nam prin-
cipia complexa non sunt præcogni-
ta prima toti demonstrationi, & ante
ingressum operis, sed præcognoscun-
tur tantum conclusioni, idque imme-
diatè & in ipso demonstrandi actu &
progressu.

2 Ut præcognoscatur quid signifi-
cat, & aliquando quid sit.

3 Ut sit principium tūm effendis,
tūm etiam cognoscendis.

4 Ut in eādem scientia possit à
posteriori demonstrari, seu quid
sit; à priori vero nunquam, sive
cum sit.

Atque hæc de tribus præcognitis dixisse sat
erit.

CAP. 3.

ABsolutis propriis principiis sequuntur comple-
xa, quæ cum dupliciter considerentur 1 Seorsim & per se. 2 Coniunctim cum præmissis; in
hoc cap. seorsim considerentur, coniunctim in se-
quenti.

De principio complexo per se considerato, hæc
tria sunt tradenda. 1 Quid sit. 2 Quotuplex, seu
quot sunt Species. 3 Quæ singulorum leges.

Prin-

principium est propositio immediata. Arist. lib. 1. Principiū post. cap. 2. quam definitionem sic explicamus. complexum

Genus est proposito, (non Dialectica vel contingens quæ contingentē vera est vel falsa, cum in opinione sit adhuc pendula) sed Demonstrativa seu necessaria quæ determinatè & necessariò vera est. Unde liquet quodnam Demonstrationis principium hīc definitur, scil. non simplex illud (de quo suprà) sed complexum.

Differentia, est, quod sit propositio immediata, quam Principiū inter præmissarū conditiones capite seq. perpendamus. um quoniam

Principiū autem hoc complexum est in duplice differentia, namque aliud est

1 Axioma, (quod aliàs nuncupatur plex Axio-commune principium, Dignitas, & Magnitudo) est tale principium quod vel est nobis naturale, vel tam facili negotio furtim & paulatim insensibiliter acquiritur; ut antequām ad discendum accedamus, necesse est hoc cognitum habeamus.

2 Thesis, est principium proprium unius scientiæ, quod est per se fide dignum, discenti tamen adhuc penitus inauditum, absque omni probatiōne, ab eodem primā recitatione percipitur.

1 Suprema, & communissima quæ cæteras omnes scientias transcendunt (quorum usus non est exiguus in Demonstratione ducente ad Impossibile) qualia sunt, hæc duo Metaphysica. Idem non potest esse, & non esse. De omnī re, vera est affirmatio vel negatio.

2 Communia non simpliciter omnibus, sed pluribus; vel saltem duabus scientiis communicata; quale est illud

Maihe-

Axiomatum rursus alia sunt

Mathematicum: ab equalibus aequalia si demas, reliqua erunt aequalia: quod si determinetur per magnitudinem sit Geometricum: si per numerum, sit principium Arithmeticum.

1 *Vulgariter, pro quāvis propositione vel sententia vel themate.*

2 *Strictius, pro sententia cuiusdam nobilis philosophi, præter vulgarem & receptam opinionem. Ut Arist. lib. I. Top. cap. II.*

3 *Strictissime, pro principio demonstrativo quod nos supra definivimus: quo sensu est hypothesis vel definitio.*

1 *Hypothesis, cum docens ponit aliquid esse vel non esse absq; probatione, quod si discenti videatur probabile dicitur ad illum suppositum: sed si vel nondum assentiatur vel contra opinetur, postulatum appellatur.*

2 *Definitio, cum docens determinatē quid sit ostendat & ponat; estq; vel definitio subjecti & affectionis simul, vel affectionis seorsim: eaq; vel causalis & tum est major propositio: vel a gregata ex maiore & minore propositione, estq; demonstrationis effectus non principium.*

De supradictis principijs regula sunt observandæ.

1 *Principia communia in suā latitudine à demonstratione ostensivā simpliciter excluduntur.*

2 *Principia communia ad subjectum speciale coarctata non exprestè & formaliter, sed virtualiter tantum & extrinsecus (ut limites quo transilire non licet) ingreduntur demonstrationem ostensivam.*

3 *Principia communissima in ambitu suo, actu, & formaliter*

Thesis sumitur tripliciter.

Hypothesis & postulatum quid.

Definitio quid. *Thesis est duplex*

Leges de principijs complexiis.

formaliter, insunt in demonstratione quæ dicit ad impossibile.

4 Suppositio subjecti non actu ingreditur demonstrationem jam formatam, sed semper præcognoscitur eidem mox formandæ.

5 Definitio affectionis tum causalis, tum aggregata, actu exprimitur in demonstratione ostensiva.

6 Definitio non nisi conjunctim cum definito, habitoque respectu ad conclusionem, est species principij quod supra definitur (in immediata propositio.)

C A P. 4.

- De secundi definitione demonstrationis.

Quid sit principium complexum per se consideratum & quotuplex & quæ illius leges jam dictum est: sed quoniam ex his unâ cum affectione conjunctis duæ resultant *præmissæ* demonstrationis quæ ipsæ etiam principia dicuntur: ideo de illarum conditionibus in 2 definitione paucula sunt dicenda. 1 itaque definitionem proponamus, 2 ejus partes perpendamus.

Demonstratio est *Syllogismus constans ex veris, primis, inmediatis, notioribus, prioribus, & causis conclusionis*

De genere quod est *syllogismus* supra egimus. Differentiarum apices totidem sunt *præmissatum* conditiones, de quibus sigillatim prout proponuntur, dicendum: ubi cognoscendum est, has quinque conditiones in duplice discrimine versari. Namque aliæ competunt principaliter

Principijs { 1 *Inter se conside-* { 1 *Vera.*
ratis, scil. ut sint { 2 *Prima & imme-*
diata.

*Secunda
definitio
demonstra-
tionis &
materia
d sumitur,
seu possunt à
conditioni-
bus præmis-
sarum.*

2 *Ad*

2 Ad conclusio-
nem relatis: scil.
ut sint

1 Priora.

2 Notiora.

3 Causæ conclusi-
onis.

Quæ omnes conditiones speciarum sic explican-
tur.

1 *Veritas*
principio-
rum,

1 Est, ut principia sint *vera*, quæ scientiam pari-
unt. Ubi notandum quod veritas principiorum De-
monstrativorum petenda est partim à Demonstrati-
onis *Materia*, partim à *formis*.

à *materiâ* vel

1 *Significata* seu
re ipsa, atque dici-
tur aliás, *veritas*
res, sive *objets*,
estque duplex

1 *Incomplexa*, seu esen-
tiæ vel existentiæ; quando
res reverâ est extra intelle-
ctum.

2 *Complexa*, seu depen-
dentiæ, quando res inter-
se necessariam habent at-
que arctam cohærentiam
ut cunque à nobis non ob-
servaram.

2 *Significante*, seu termino, quando termini
rebus significatis aptè congruunt; simplices
simplicibus, complexi rebus complexis.

2 *A Formâ*, quæ consistit in debitâ dispositione
terminorum in Propositionibus secundum modos &
figuras Syllogismi in genere: Atque hæc dicitur,
veritas illationis, seu *formæ*, cum altera sit *veritas*
res, seu *materiæ substratæ*. Utroque modo præmis-
sæ in Demonstratione sunt *veræ*.

2 *Primitus*
et *imme-
diatus*.

2 *Conditio* est: ut principia sint *prima* & *imme-
diata*, quæ duo non re discrepant sed tantum ratio-
ne, quorum posterius additur, ad restrictionem &
explicationem prioris, quod ex hæc distinctione
patebit.

Primum

1 *Sursum ascendendo*, quomodo illud dicitur primum, quo non datur aliud prius: ut, *Dem est, Substantia est.*

2 *Deorsum descendendo*, quomodo il- *primum* lud est primum, quod proximè attingit *duplex*. effectum, sive de quo effectus primò prædicatur, quod planè idem est, ac si diceretur immediatum. De quo hæc tria sunt tradenda. 1 quid sit. 2 quotuplex. 3 quomodo in Demonstratione potissima singulæ propositiones sint immediatæ.

Primum.
dicitur du-
obus mo-
dis.

Immediatum est inter quod & prædicatum non *immedia-* datur medium: quod ut fiat manifestum, notandum *sum quid*. quod duplex est

*Imme-
diatus*, *subiecti*, quando inter prædicatum & *Immedia-* subjectum nullum intercedit immediatus *subiectum duplex* *subiectum*: ut, *homo est rationalis, homo est* *rationalis.*

alii *est* *Causa*, quando inter prædicatum & subjectum causa immediatior non intervenit: ut, *rationale est risibile, homo est ra-* *tionalis.*

In Demonstratione potissimâ ubi medius terminus est causa interna subiecti, (scil. *materia* vel *possessiones forma*) & efficiens effectus per emanationem, niam *sunt immediata*. *propositio* est immediata ratione causæ, sed non *diaeta*. *subiecti*: ut, *rationale est risibile*. Conclusio est immediata ratione subiecti sed non causæ: ut, *homo est risibilis*. Minor utroque modo est immediata, tam immedietione causæ, quam subiecti: ut, *homo est rationalis*.

In demonstratione potissimâ ubi medius terminus non est causa interna subiecti, licet tam major quam conclusio sit immediata, minor tamen non est immediata

immediata ratione causæ. Hoc accidit in omni demonstratione potissima à causa externa; tum etiam ubi ab una affectione prædemonstratâ procedimus ad demonstrationem alterius; quales sunt propemodum onines Mathemat. demonstrationes; ut refert Zab. de medio demonstrat. c. 17. quali etiam in physicis utitur philosophus. lib. 2. de calo text. 59. omne globosum in sphera mobili recipiens lumen ab alio, lumine paulatim accrescit; Luna sic se habet, ergo luna lumine paulatim accrescit. De his vide plura, in fine cap. 5.

Ob.

Sol. I.

Sol. 2:

Si quis contendeleret has non esse potissimas quia potior est & præstantior illa Demonstrationis ubi omnes propositiones sunt immediatae. 1 Dico quodd hæ demonstrationes sunt potissimæ quantum ad effectum demonstrationis, qui est scientiam parere neque minus per mediatam minorem, quam si esset immediata, hunc effectum assicuramus; dummodo major sit indemonstrabilis; pariter ut clavis ferrea & quæ præstans est, atque deaurata quantum ad usum clavis, si officium suum dextrè absolvar, (licet materia eius minoris pretii habeatur.) 2 Dico quodd in Demonstratione unius effectus per alterum prædemonstratum, minor est virtualiter immediata; quia licet medium sit effectus, vim tamen & virtutem moruatur à causâ prædemonstrante immediatâ.

Hactenus egimus de *absolutis* conditionibus, quæ principiis convenienti respectu Demonstrationis mox efformanda; à quibus tanquam à fonte diminut propositionum necessitas, de quâ proximo cap.

Sequuntur conditiones *respectiva*, quæ principiis convenienti ratione conclusionis mox inferenda, & Demonstrationis propè efformare.

1 Est

1 Est, ut principia seu præmissæ sint notiores conclusione: ad cuius evidentiam observanda est hæc distinctio.

Notiora di-
citur ali-
quid dupli-
ci modo.

1 *Naturâ*, quod secundum natu-
ram est magis noscibile; sive cuius no-
titia non dependet ab alio, vel saltim
non à tâm multis medijs, quâm alterius
cognitio, quale est *magis universalis*, sive si-
gularis.

2 *Nobis*,
quod con-
tingit vel
in cognitio-
ne nostrâ

1 *Distinctâ*, & *habitualis*,
atque sic *universale*, quâm
singulare, *causa*, quâm ef-
fectus, sunt notiores, quia
horum perfecta cognitio
ab illis penderet.

2 *Confusi*, & *originalis*,
& sic *singularia* prius cog-
noscuntur à nobis im-
perfectè per adjuncta &
accidentia, quâm univer-
salia: & effectus quâm
causæ.

Præmissæ igitur sunt notiores conclusione rûm
natuâ, turn etiam nobis, si perfectam habitualem
que cognitionem respiciamus.

2 Conditio est, ut principia seu præmissæ sint
priores conclusione, quæ ut rectius cognoscatur, duo
sunt notanda 1, Quomodo principia absque tauta-
logia dici possunt *prima* & *priora*. 2 Quot modis
sunt priora.

1 Principi-
um dicitur 1 *Primum* ratione propinquitatis ad
effectum, & in relatione ad alia prin-
cipia remotiora.

2 *Prius* quatenus cum conclusione
tantum

4 *Priora*.

3 *Notiora*.

tantum comparatur, in ordine ad nostram cognitionem.

<p><i>5 Cause conclusio-</i>
<i>mis.</i></p> <p><i>Causæ con-</i>
<i>clusionis</i>
<i>triplici re-</i>
<i>spectu.</i></p>	1 <i>Res veritate & naturâ quia in se comprehendunt essendi causas.</i> 2 <i>Principia seu præmissæ sunt priores duplice modo</i> 3 <i>Et ultima conditio est, ut principia seu præmissæ sint causa conclusionis, ad cuius explicationem observandum est, quod principia sunt</i>	1 <i>Nostrâ cognitione, non illâ tamen jamjam inchoatâ (namque sic efficius & conclusiones prius cognoscuntur) sed habituata cognitione, & habitu digniori, scilicet Intelligentia.</i>
-

C A P. 5.

De triplici gradu Necessitatis.

Explicatis conditionibus præmissarum quæ exprimuntur in secunda definitione Demonstrationis, jam *implicatam* conditionem aggredior, cuius usus est *præcipitus*, cùm passim occurrat in hoc tractatu, & à primis duabus conditionibus necessariò inferatur. Eaque est propositionum *Necessitas*: Nam

cum

cum veritas, tantaque immedietas in pluribus requiritur; extra dubium est ab hâc indissolubili connectione terminorum, aliquam inter se oriri posse necessitatem. De hâc igitur hæc tria ostendamus. 1 quid sit. 2 quotplex. 3 quæ requiratur necessitas ad singulas propositiones Demonstratio-
nis potissimæ,

Necessitas est nexus necessarius ac indissolubilis, *Necessitas* subjecti cum prædicato: ita ut infallibilis sit de quid.
pendentia inter hos duos terminos, & plerunque causalitas.

Hujus necessitatis sunt *tres gradus*, quorum subsequens semper includit antecedentem, ita ut in ultimo gradu summa necessitas inveniatur. 1 *Dœ omnis*, *naturæ naturæ*. 2 *naturæ autem per se*. 3 *naturæ naturæ proprietas quatenus ipsum* sive *universale primum*. De quibus sigillatim.

1 *Propositio de omni* est cum prædicatum conve- *De Omni*,
nit subjecto universalis, ac perpetuò; quod ut in-
telligatur observanda sunt hæc duo: 1 quod modus (de Omni) afficit subjectum non autem præ-
dicatum.

1 *Prioristica* (de qua Arist. prior:
Anal. unde nomen sortitur) quæ re-
spicit tantum subjecti universalitatem,
quæ latet in universalibus signis sub-
jecto communi præfixis; nulla habi-
tâ ratione ad materiam substratam;
ut *Omnis homo est lapis*, est vera pro-
positio de omni, quoad formam pro-
positionis, quia subjecto communi
præponitur nota universalis, *Omnis*.

2 *Posterioristica* (de qua Arist. 1. post.
c. 4.) quæ respicit tunc universalitatem
K temporis

temporis sc. ut semper subjectum conve-
niat prædicato, tum etiam universa-
lisatem subjecti: quæ tamen non tam
quæritur in signo quam in materiâ
signo & subjecto universalis substrata:
ut, homo est Coloratus, namque tales
propositiones quandoque quoad for-
mam sunt indefinitæ, sed in materia
necessariâ universalibus æquivalent:
unde nominantur universales. Atque
his competit primus necessitatis gradus,
scil. De omni.

Secundus gradus est, *Per se*, qui indifferenter af-
ficit subjectum & prædicatum: de quo hæc tria sunt
tradenda. 1 quid sit. 2 quotuplex, sive quid sit in
Specie. 3 qui modi Perseveritatis utiles sint ad De-
monstrationem.

2. *Per se*
quid.

Prædicatio *Per se* est, quando inter subjectum &
prædicatum talis est nexus essentialis, ut alterum
ab altero dependeat tanquam à causâ.

Quotuplex sit ex typo quem hic substituimus sa-
tis luculenter patebit.

per se &
per Acci-
dens quo-
tuplex.

Modi prædicandi sunt vel
1. *Per se*,
cum unus
terminus
est causa
alterius,
estque du-
plex, vel
cum prædi-
catum re-
cipiat

1. *Non est distinctum à subjecto:*
ut, homo est, ubi existentia de sub-
stantia dicitur: & tum est Tertius
modus.

2. *Est*
distin-
ctum à
subje-
cio cui
vel lo-
caliter
est

1. *Extrinsicum: ut, in-*
terpositio terra inter Lu-
nam & Solem, & tum est
Quartus modus.

2. *Intrin-*
secum, id-
que vel es-
sentialiter
mus modus.

2. *Con-*

1 Conseq-
quuntur: ut
homo est ri-
sibilis, &
tum est Se-
cundus mo-
dus.

2 Per Ar-
cidens cum : Non est di-
neutrum stinatum à sub-
est alterius jecto: ut, color
causa, & est, & tum op-
ponitur 3 mo-
tum Præ-
dicatum do per se.
dicatum à subiecto,
vel re ipsa 2 Est distin-
ctum à subiecto,
cui vel localiter
est

1 Extrinsecum,
ut me ambulante
fulguravit, &
opponitur 4 mo-
do perse.

2 Intrinsecum:
ut, homo est al-
bus, & opioni-
tur tamen primo
quam secundo
modo per se.

Posita generali modorum divisione, quid singuli
sint in specie mox dicemus.

primus modus est ut prædicatum insit subiecto, &
sit de definitione ipsius: ut, *homo est animal*, in qua ^{1 Modus}
definitione hæ _{persensatis.}

Dua condi-
tiones sunt
adverten-
da.

2 Ut prædicatum insit revera sub-
iecto, seu ut sit naturalis prædicato;
unde hæc propositio (*animal est homo*)
non est in primo modo.
2 Ut prædicatum sit de definitione
subiecti, & talia solum sunt 5 præ-
dicata, 1 *Genus proximum*, & 2 re-
motum, 3 *differentia proxima*, & 4 re-
mota, 5 *definitio*.

Secundus modus est, ut prædicatum insit subie- 2 *Modus*
cto, quod interim est de definitione prædicati: ut, *persensatis.*
homo est risibilis, rationale est risibile. Ubi (ut supra)

duo sunt notanda, 1 ut prædicatum reverâ insit subiecto, non contrâ; unde hæc propositio, *risibile est homo*, non est in secundo modo; quia est prædicatio non naturalis: 2 Ut subjectum sit de definitione prædicati: unde solùm accidens proprium seu effectus per emanationem (quando de subiecto suo, vel efficiente causa prædicatur) est in hoc secundo modo persicatis.

1 Modus per Accidens.

Cum autem inter subjectum & prædicatum in utrisque primis modis sit essentialis dependentia; ideo unus tantum modus per accidens in genere (in quo termini accidentaliter cohærent) indifferenter utrisque opponitur: ut, *homo est album*: & dicitur *primus modus per Accidens.*

3 Modus per Persicatus.

Tertius modus est, cum existentia prædicatur de eo quod est per se (1.) de substantia; atque hoc solum est in propositione secundi Adjacentis: ut, *homo est*; huic autem opponitur *secundus per Accidens.* Quando existentia prædicatur de Accidente quod inest semper in alio: ut, *album est*.

4 Modus per Persicatus.

Quartus modus est, cum effectus inest alicui propter ipsam causam, vel è contrâ; namque parum refert utrum effectus insit causæ, an effectui causa, dummodo sit mutua utriusque cohærentia. Et in hoc genere ponuntur causæ extrinsecæ quæ immediatè attingunt effectum, sive sit efficiens seu finalis causa: ut, *Eclipsis est obumbratio terræ siderans sanitatem vult cibum concogsi*. Atque huic opponitur. *3 modus per Accidens*, quando inter terminos vel omnino nulla, vel saltē exigua dependentia, nulla terum causalitas, sed nuda tantum est concomitantia: ut, *ambulante Socrate fulguravit*.

3 Modus per Accidens.

Restat proximè ut ostendamus qui modorum *per se*, sunt utiles ad Demonstrationem, quod absolvam,

solvam, cum ultimum gradum necessitatis proposuero.

Tertius gradus Necessitatis est *Quatenus ipsum*, 3. *Gradus in rebus propriis sive universale primum*, quodque *Necessitatem ipsum respicit prædicatum; atque dupliciter definitur*, i. quod omni inest, per se, & quâ id ipsum. Hæc *Quatenus definitio* ideo desumpta est à cæteris gradibus, quia *ipsum*, quid gradus posterior semper est priori perfectior: primus enim notat tantum temporis & subjecti universalitatem; secundus huic adjicit nexum essentialē, vel saltem infallibilem; tertius utrisque superaddit reciprocationem terminorum. 2. *definitur universale*, quod de quovis, & primo demonstratur. Ubi aliquid de nomine primum, dein de definitionis partibus dicemus. De nomine 1. observandum est, quod dicitur *universale*, non ut natura communis in prædicando, non ut causa universalis in causando, non ut nota universalis in significando; sed minus frequenti significatione, ut *universale*, in attributionis adequatione; quando prædicatum & subjectum in totâ latitudine, & ambitu adæquantur; qualia sunt hæc tria tantum prædicata. 1. *differentia proxima*. 2. *definitione proxima*. 3. *affectio seu propria passio speciei*.

1. Dicitur frequentius quâ tale, sive *quatenus ipsum*, quod hæc duo importet. 1. internam rationem prædicati ad subjectum, sive *specificationem essentialē* dependentiam, & quantum ad hoc, genus dicitur *quatenus ipsum*. 2. *reduplicacionem terminorum* una cum internâ dependentia: ut, *homo quâ homo est rationalis*, & *rationale quâ rationale est homo*; atque sic genus excluditur, & omnia essentialia prædicata, præter hæc tria supradicta. Duæ sunt partes definitionis, prima est quod dicitur prædicari de *quovis* (i:) de quâvis parte subjecti,

seu de subjecto in suâ latitudine : secunda dicitur de *primo* prædicari ; ad cuius explicationem , notanda est hæc de *primitate* distinctio , alia namque est

1 *Attributionis tantum*, quæ nullum aliud prius subjectum admittit , sic *homo* est primum subiectum *animalis*, licet brutum sit æquè primum , eò quod primò , id est , immediate dicitur de homine.

Primitas

2 *Ad aquationis & attributionis simul*, quæ non patitur aliquod vel prius vel æquè primum subiectum ; hæc aliàs nuncupatur *primitas absoluta* : & in hoc sensu (*primum*) in definitione adhibetur.

Hisce breviter definitis duo restant indigitanda . 1 qui necessitatis gradus sint utiles ad Demonstrationem . 2 quæ sit cuiusvis propositionis necessitas in hac & illa Demonstratione potissima.

Omnis gra- Primum , hâc propositione absolvam ; Omnes gradus est usi- dus necessitatis & eorum singulæ species (excep- tis nisi ster- to 3 modo per se) ad aliquam Demonstrationem eius modus sunt utiles . Cuius veritas satis constabit , cum quæ per se . sit in singulis propositionibus necessitas (in De- monstratione potissimâ) ostendero ; quod his pro- positionibus absolvam .

1 Ubi medius terminus est causa interna subiecti , & efficiens passionis , inter omnes terminos est tam arcta & essentialis dependentia , ut omnes *Quæ neces-* propositiones sunt quatenus ipsum , & per conse- *quens de Omni* , & Per se : Maior & conclusio per *ni proposi-* se secundo modo , minor per se primo modo . v. g. *tione repe-* Omne rationale est risibile , omnis homo est rationalis , *risibilis* . ergo omnis homo est risibilis ,

2 Ubi

2 Ubi effectus per emanationem demonstratur per consimilem , sed prædemonstratum effectum : omnes propositiones sunt quatenus ipsum , & per consequens de omni , & per se : minor & conclusio per se secundo modo , maior etiam per se secundo modo , quia affectio demonstrat non vi propriâ , sed derivatâ virtute causæ prædemonstrantis . v. g . Quicquid habet magnitudinem est mobile , locabile : &c. omne corpus habet magnitudinem , ergo omne corpus est mobile , locabile : &c.

3 Ubi effectus demonstratur per causam extrinsecam subiecto , nulla propositio est quatenus ipsum ; deest enim interna & essentialis dependentia terminorum : maior est per se quartu modo , conclusio secundo , si affectio cum circumstantiis consideretur , aliter enim esset accidentis commune : minor est per se nullo modo , quippe causa accidentalis externa prædicatur de subiecto : denique omnes propositiones hic sunt dē Omni , si medium sumatur in actu signato , non autem quatenus iam existit. v. g. Inter quod & solem a quo lumen mutatur terra ex diametro interponitur (si ad illud terra umbra perveniat ,) eclipsatur ; at , inter lunam & solem sic se habentem ; terra sic interponitur , ergo luna eclipsatur.

Ex his præiectis fundamentis tot eliciuntur corollaria.

1 Demonstratio potissima constat ex universalibus & æternis.

2 Demonstratio constat ex certis non fortuitis & casualibus.

3 Demonstratio non est singularium ; quare nec scientia per sensum habeatur.

4 Demonstratio constat ex propriis principiis , & non alienis.

Atque haec tenus de definitionibus demonstratio-
nis locuti sumus.

CAP. 8.

*De Speciebus, & consequenter De
medys Demonstrationis.*

Properamus ad ostendendum quod secundo loco
proposuimus: viz. quot sunt Demonstrationis spe-
cies; ubi simul patet quæ causæ possunt esse me-
dium per quod effectus posse actu demonstrari: quæ
ut facilius dignoscantur, advertenda est hæc de De-
monstratione distinctio.

*Divisio de-
monstrati-
onis in spe-
cies suas,
vel potius
analogata.*

Demonstratio distribuitur vel ex parte

<i>1 Materia, atque sic aliqua ostendit pradictum</i>	<i>1 Cur insu- jecto;</i>	<i>1 Intrâ se- cam subje- cto, (quæ a- liâs dicitur causa effici- ciens per e- manatio- nem) estque vel subjecte</i>	<i>1 Materia.</i>
	<i>idque per cau- sam im- media- ram,</i>		<i>2 Forma,</i>
<i>2 Quod insu- jecto, id- que vel per</i>	<i>2 Extrin- secam subje- cto, quæ du- plex est, vel</i>	<i>3 Effectio prædemon- strata.</i>	<i>1 Finalis.</i>
			<i>2 Efficiens per actio- nem transi- entem.</i>
<i>3 Forma;</i>	<i>1 Effectum.</i>		
	<i>2 Causam remotam.</i>		

1 Quantitate,	{	1 Universalis.
2 Forme,	unde alia est	{ 2 Particularis.
quæ certi-	2 Qualitate,	{ 1 Affirmativa.
natur par-	unde alia est	{ 2 Negativa.
tim in	3 Modo proba-	{ 1 Ostensiva.
	tionis, unde	{ 2 Reducens ad
	altera dicitur	Impossibile.

Positâ Demonstrationis serie, de singulis in specie mox dicendum. Et primum à primâ specie incipiamus (quæ his nominibus insignitur, apodicticâ, potissimâ; à causa ratiōnibꝫ, à priore, cur sit, seu dicitur) atque prius de demonstratione à causâ extrinsecâ dicemus; de qua sicut de cæteris hæc duo trademus. 1 quid sit. 2 (positis omnium definitiōnibus) quæ regulæ sint observandæ.

Demonstratio à causa intrinsecâ est, in qua medium terminus est causa efficiens per emanationem majoris extremi seu passionis; sed minoris extremi, seu subjecti, vel est principium materiale, forma, vel affectio inhærens prædemonstrata. Unde liquet hujus classis tres esse species subordinatas.

1 Cùm medium est forma subjecti, licet affectio intentionis sit causa efficiens. v. g. Omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est risibilis. Ubi (rationale) forma hominis, est efficiens risibilitatis.

2 Cùm medium sit principium materiale subjecti, & efficiens passionis per emanationem. v. g. Quicquid constat ex unitatibus est par vel impar; omnis numerus constat ex unitatibus, ergo omnis numerus est par vel impar; ubi unitas est numeri materiale principium; sed imparitatis & paritatis causa efficiens.

3 Cùm medium sit affectio subjecti prædemonstrata, per quam, alteram affectionem de eodem subiecto demonstra-

Demōstra-
tio à causa
interna
quid est
quotuplex.

3 Ab affe-

ctione prius
demonstra-
tio ra.

jecto demonstramus v. g. *Quicquid habet potentiam iudicandi de serijs & ludicris, illud est risibile, omnis homo habet talēm potentiam, ergo omnis homo est risibilis.* Hæc est potissima Demonstratio; quia in eā concurrent omnes supradictæ conditiones: virtus tamen & causalitas hujus medii dependet à causalitate medii in prædemonstrante hoc Syllogismo: *Quicquid habet animam rationalem habet potentiam iudicandi de serijs & ludicris, omnis homo habet animam rationalem, ergo omnis homo habet potentiam iudicandi de serijs & ludicris.* Ubi à forma hominis inferitur potentia iudicativa, ab hæc illata rursus inferitur potentia ridendi, flendi, &c.

Demonstratio à causa externa ex parte causæ finalis vel efficiens per Actionem transientem est medijs terminus seu causa materialis extiemi. Unde hæc Demonstratio in duas subplex.

2. Ab efficiente exter- *1. Est, ubi medium est causa efficiens extrinseca-*
tam subiecti quam majoris termini. v. g. Inter quod
na. *& solem à quo lumen mutuatur, & ad quod terra*
umbra perveniat terra ex diametro interponitur, illud
lumine deficiat: at inter solem & lunam: &c. terra
sic interponitur: ergo Luna deficiat lumine. Ubi defi-
cetio luminis demonstratur de luna per terram inter-
positam, quæ est causa remota & longè distans. Nec
obstat quo minus hæc Demonstratio dicatur potissima,
quod in hæc (quæ in ceteris inest) tanta pro-
positionum necessitas non reperitur, siquidem hoc
nomine insignitur, non in relatione ad necessita-
tem singularium propositionum; sed solum ex par-
te finis, qui tum obtinetur cum effectum per cau-
sem qualcumque mediatam (à quæ dependet in-
fallibiliter) de subiecto quolibet demonstramus.

2. Est,

2 Est, ubi medius terminus est causa finalis, utriusque extremi, subiecti ut *cui*, affectionis ut *cujus* finalis. à causa
gratia. v. g. qui *vult cibum descendere ad fundum ventriculi ut celerius & perfectius concogatur, quā si fluitaret ad os, ut inde sanitatem recuperaret, post cænam moderatè ambulat: febricitans vult sanitatem recuperare, ergo febricitans vult cibum descendere, post cænam moderatè ambulare.* Ubi deambulatio & concoctio de febricitante demonstrantur persanitatem quæ est horum causa finalis. Et licet h̄ic nulla sit absoluta propositionum necessitas; est tamen hypothetica ex suppositione finis, posito enim, quod febricitans vult sanitatem: omnes propositiones sunt de *Omnī*, & maior per se quarto modo: quæ tanta est necessitas, quā maior, in tali materia practica seu contingent, nec dati potest, nec quæri debeat, ad plenam quæsiti scientiam. Unde & hæc potissima Demonstratio meritò audiat.

Positis definitionib⁹ demonstrationum Apodicticarum, sequuntur iam regulæ seu corollaria.

1 In omni Demonstratione ubi medium est interna causa, seu de definitione tam subiecti quam affectionis, est summa necessitas in omni propositione.

2 Omnis demonstratio potissima est primitivè affirmativa in *Barbara*, ex consequenti tantum negativa in *Camestres*.

3 In omni demonstratione potissima, saltem inter medium & maius extreum nexus est indissolubilis, & infallibilis necessitas.

4 Quicquid demonstratur apodicticè est Accidens.

5 In omni demonstratione potissimâ medium est definitio maioris extremit, non tamen formalis, aut aggregata, ex genere, causâ, & subiecto, sed

Regula de
speciebus
demonstra-
tionis.

sed causalis tantum.

6 Quatuor causarum genera habent locum medii termini, sed demonstrant solum sub ratione finis aut efficientis.

7 Hactenus de principali demonstratione quæ ostendit cur sit. Sequitur demonstratio minus principialis quæ probat tantum quod sit; atque ita scientiam linquit imperfectam; hæc alias dicitur ḥt. Estque duplex

{ 1 ab effectu.

{ Quæ duæ retinent nomen demonstrationis, quoniam duas habent præcipuas ejus conditiones illa immedietatem, hæc

{ 2 à causa remotâ.

{ causalitatem.
Demonstratio ab effectu (quæ alias à posteriori vocatur) est cum effectus necessarius, est medius terminus, probatque quod causa ejus proxima & immediata tali subiecto competat. v. g. Omne risibile est rationale, omniss homo est risibilis ergo omniss homo est rationalis. huius autem duæ sunt species; vel enim medium est effectus

{ 1 Per emanationem.

{ 2 Per actionem externam.

De quibus isti Canones sunt observandi.

1 Tum demonstramus per effectus quando causa rerum nos latent.

2 In inveniendis scientiis procedimus semper à cognitione effectuum.

3 Demonstratio ab effectu plerunque efformatur affirmativè in *Barbara*, quandoque sed rariùs negativè in *Camestres*.

4 Demonstratio ab effectu per emanationem prestantior est, quam à causa remotâ. 1 ex parte forma, cum illa sit affirmativè in *Barbara*, hæc negative in *Camestres*. 2 Ex parte materie, nam in illâ est summa

summa necessitas singularum propositionum. (differt namque à potissimum tantum situ terminorum; à qua sit per mutationem maioris termini in locum medii.) In hâc nulla propositio est quatenus ipsum; vix ulla per se, nisi tantum maior, idque i modo, ut causa remota: quæ ut evidenter innotescant proxime videndum est quid sit.

Demonstratio 3a, à causa remota est, cum medium terminus est causa remota maioris extremi seu effectus, quem ordinarij non nisi negativè demonstrat in secundâ figurâ, scil. in Camestres, v. g. omne risibile est animal, nulla arbor est animal, ergo nulla arbor est risibilis. Ubi risibile negativè de arbore demonstratur per animal, quod est causa remota risibilitatis, namque à remotione causæ remotæ ad ablationem effectus sui sequitur illatio. De hâc autem notandæ sunt hæ regulæ.

Demonstr. à causa remota.

1 Hæc demonstratio inter prædictas minimam *Regula de demonstr.* habet necessitatem terminorum inter se.

2 Hæc demonstratio est membrum demonstrationis quæ passim à Philosopho particularis appellatur.

3 Hæc demonstratio nunquam fit affirmativè in *Barbara*, nisi contingat effectum cum causâ remota reciprocari. v. g. *Quod habet animam nutritur, omnis planta habet animam*, ergo *omnis planta nutritur*. Ubi nutritio scujus proxima causa est anima vegetativa) cum anima indefinite sumptâ reciprocatur.

Hucusque de 1 Demonstrationis partitione, quæ à materiâ erat desumptâ, sequuntur distinctiones à formâ petitæ, vel potius ab affectionibus prædictarum specierum analogicarum. Et primi dicemus de prima, quæ non tam à forma (i.) à signo-

notum quantitate deducitur, quām revera à necessitate vel contingentia materiæ (tūc aliter cum vulgo loquimur) quæ terminis & signis substernit.

Unde alia dicitur { 1 Universalis, 2 de quibus sigil.

Demonstratio universalis quid.

1 *Universalis Demonstratio* est in quā affectio demonstratur de subiecto primo adæquato atque universalī per causam immediatam, ut cum *sensibile de homine* demonstramus per animam rationalem, atque huius generis sunt omnes Demonstrationes potissimæ, ostendentes *cur sit*, ut & demonstratio probans *quod sit* ab effectu per emanationem.

Demonstratio particularis quid.

2 *Particularis* (non sic dicitur quasi termini sensit partculares; sed) *definatur demonstratio* in quā affectio de subiecto minus universalī demonstratur, inadæquato, seu de altera tantum parte subiecti primi: ut cum *sensibile demonstramus de homine per animam sensitivam*, aut *mobile de homine per naturam*.

2 Divisio est ex { 1 Affirmativam,
Qualitate in De- }
monstrationem { 2 Negativam.

Demonstratio affirmativa quid.

Demonstratio affirmativa est, in cuius conclusione prædicatum affirmatur de subiecto; quod, excepta particulari, quæ nonnunquam est negativa, in omnibus evenit Demonstrationis membris.

Demonstratio negativa quid.

Negativa est in cuius conclusione prædicatum de subiecto negatur: ut, *Omne respirans est animal, paries non est animal*, ergo *paries non respirat*. Atque hoc frequenter accidit in Demonstratione tertiæ à causa remota: possit etiam in omnibus aliis Demonstrationibus accidere, sed hoc rarius, idque tantum ex consequenti, nam affirmatio est negatione, tum ut cum cognitione nostrâ, prior, & potior.

3 Divisio

3 Divisio est ex modo propositi. S 1 Ostensiva.
S 2 Reducens ad Impossibile.
bationis seu inferentiae, unde alia est.

Demonstratio Ostensiva est in qua conclusio evidenter & directe infertur, ex præmissis prioribus, scilicet O. notioribus: &c. cujus generis sunt omnes quæcumque ostensiva que sunt supra nominatae Demonstrationis species, quid. vel analogata.

Demonstratio ducens ad Impossibile est, quando conclusiones probamus idem veras esse ex præmissis positis, quod earum contradictoriae sunt aperte fallax. Ut si haec conclusio sit inferenda, Omnis homo est risibilis, idque ex his præmissis: *omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis*, cuius maior si ab adversario negetur, urgemos illum hoc absurdum, assumptam majoris contradictionem: Sic, nullum rationale est risibile, omnis homo est rationalis, ergo nullus homo est risibilis: quæ conclusio, cum sit aperte falsa, concludimus tam majorem in prosyllogismo, quam conclusionem ipsam fuisse veram; vel duo contradictionia simul esse vera vel falsa: atque hic gradus est omnium Demonstrationum infinitus.

Hic autem advertendum est quod contraria universalis propositio, potius est sumenda, quam contradictionia particularis: tum quia particulares propositiones in Demonstratione locum non habent, tum quod contrariae in materia necessariâ locum habent contradictioniarum. Zabarel. in lib. i. post. c. 22. text. 176.

Atque haec de Demonstrationis divisione & singularis eius membris dixisse sat erit.

CAP. 7.

De Affectionibus Demonstrationis.

TRanseamus ad id quod secundo loco proposuimus ut ostendamus quot sunt *Affectiones* potissimum *Affectiones Demonstrationis*. Sunt autem duæ

Demonstr.

- { 1 Regressus, ubi obiter dicemus de Circulo.
- { 2 Conversio in Definitionem.

*Regressus
quid.*

Regressus tum sit, cum inter causam & effectum sit attributio reciproca, ita ut à confusa & experimental cognitione effectus procedamus ad distinctam causæ intelligentiam, & rursus à causa distinctè cognitâ, regrediamur ad distinctam cognitionem effectus. Vel sic alias: est reciprocata *Demonstratio*, quâ per effectum aliqualiter notiorem, causam adhuc ignotam demonstramus (*quod sit:*) circa quam, adhibitâ disquisitione, per simplicem majoris propositionis conversionem, eundem effectum (*cirr sū*) demonstramus per causam inventam & cognitam. v. g. *Omne nūscintillans propè est, plāeta non scintillans, ergo plāeta propè sunt.* Ubi effectus, (*non scintillatio*) demonstrat causam suam (*propinquitatem:*) sed causâ hâc semel inventâ & cognitâ, ad effectum accuratiùs cognoscendum, regressus sic instituitur. *Qua propè sunt non scintillant, plāetae propè sunt, ergo plāeta non scintillant.* Sed ut melius cognoscatur, advertendum in quo discrepant Circulus & Regressus.

*Circulus
quid.*

Circulum sic definimus. Est talis Demonstratio reciprocata, quarum utraque à priori procedit, & vicissim *cirr sū* ostendit. *Quod penitus est impossibile,* cùm

cum sic per consequens, idem à scipso demonstraretur, idem respectu ejusdem causa esset & effectus, prius & posterius, notius & ignotius, eodemque modo; Atque hinc est quod exterminato *Circulo*, tenemus *Regressum* ad Demonstrationes vel potissimas non inutilem. Positis utriusque definitionibus; mox dicendum in quibus differunt *Circulus* & *Regressus*. Differunt autem,

1 *Formā*, nam *Circulus* ex præmissis, conclusio-
nem demonstrat, ex quā in locum majoris transla-
tā, & minore simpliciter conversā, rursum demon-
strat majorem; deinde ex eādem conclusione in lo-
cum minoris translatā, & maiore (loco suo) simili-
citer conversā, demonstrat minorem: Quod in hac
instantia cuivis periculum facienti constabit; omne
rationale est risibile, omnis homo est rationabilis, ergo
omnis homo est risibilis. In *Regressu* vero demonstra-
mus tantum minorem, ex maiore simpliciter con-
versā, & conclusionem in minoris locum translatā.
Atque sic erit in omni propositione, naturalis prædi-
catio, quæ non est in *Circulo*.

2 *Materiā*, nam *Circulus* materia (seu medius ter-
minus) est uniformis in utrāque demonstratione,
cum sit causa proxima majoris extremi, & *cur* sit
probans. In *Regressu* vero effectus primò demon-
strat *quid sit* causa; dein post adhibitam mentis
disquisitionem circa causam, causa demonstrat *cur*
sit effectus.

3 *Fine*. Namque in *Circulo* idem est finis &
principium, cum a causā distinctè cognitā ad cau-
sam distinctè cognitam procedat, & ab hac regre-
ditur ad illam. In *Regressu* vero finis est distincta
scientia effectus; atque primus progressus est ab
effectu confusè cognito, ad causam confusè cog-
noscendam; a causā vero confusè cognita, adhibitā
mentis

mentis negotiatione ad distinctam causę cognitionem pervenimus, à quā semel intellectui habituata & radicata, regredimur ad effectum distinctè cognoscendum. Atque hæc de prima Demonstrationis affectione tam verà quam falso.

Siquitur 2 Affectio. Estque *Conversio Demonstracionis in Definitionem* (i:) in definitionem Accidentis demonstrati: quod ut evidenter constet, notaandum quod

1 *Essentialis* (quæ aliás dicitur *Nominalis*) constans ex Genere, & Subjecto; atque hæc de Accidente præcognoscitur ante ingressum Demonstrationis.

Definitione Accidentis est triplex, terminus in demonstratione porissimā ostendens *cur sit* effectus: hæc autem, non nisi post adhibitam demonstrationem, innoteat.

2 *Causalis*, quæ semper est medius terminus in demonstratione porissimā ostendens *cur sit* effectus: hæc autem, non nisi post adhibitam demonstrationem, innoteat.

3 *Aggregata ex utrâque* (i:) ex genere, subjecto, & causa, atque in hanc solum demonstratio convertitur, à quâ differt tantum situ & dispositione terminorum.

Quod si quispiam interroget (quoniam subjectum est semper minus extrellum, causa est medium; & affectio seu definitum ipsum, non autem genus affectionis, sit majus extrellum) quem locum generi tribuimus? Respondemus, parum interesse, utrum ipsum definitum, an definiti genus sit majus extrellum; nam genus restrictum per subjectum, est nominalis definitio, quæ cum definitio unam & eandem rem designat; atque idem est ambitus utriusque: differunt autem in hoc, quod adhibito genere facilior erit conversio in Definitionem, quoniam

*Conversio
Demonstr.
in definiti-
onem.*

niam nulli termini mutantur. Minus autem expedita Conversio , ubi ipsa affectio seu definitum est maius extreum. v. g. *Omne rationale habet naturalem potentiam ad ridendum, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo habet naturalem potentiam ad ridendum.* Hic (non risibile) sed genus ipsius est maius extreum: atque servatis omnibus terminis haec demonstratio immediate convertitur in hanc definitionem aggregatam *risibiles.* *Risibile* est naturalis potentia ad ridendum in homine orta ex anima rationali.

Atque haec de Demonstratione dixisse, sufficiat.

Finis Demonstrationis.

LIBER QUINTVS.

CAP. I.

De Syllogismo Topicō in genere.

DE Syllogismo itaque *Demonstrativo* cuius finis est perfecta scientia , cuius autem materia est necessaria hactenus. Dicemus jam de *Dialectico* sive *Topicō Syllogismo*, cuius finis est opinio, materia vero probabilis & contingens. De quo agendum est dupliciter. 1 *Generativm*, ubi 1 quid sit in genere dicemus: 2 quot sint ejus species. 2 *Speciativm*, ubi agemus de loco quolibet in specie, proponentes hactria. 1 quid sit. 2 quotplex. 3 qui Canones seu axioma de singulis observanda sint.

L 2

Definitor

Syllogismus Topicus quid. Definatur Syllogismus Topicus in genere, Argumentatio ducta à locis probabiliter arguendia ad Opinionem vel Fidem faciendam. Quam definitionem per partes sic explico.

Genus (ut supra. de Demonstrat. cap. 1.) est Argumentatio sive Syllogismus, non imperfectus, sed integer: Esi enim Enthymematicè aliquoties procedamus inter disputandum, nunquam tamen excluditur propositio subintellecta, quoniam ex habitudine medijs termini ad majus extremum, desumitur ratio & distinctio hujus Syllogismi. Atque in hoc convenit cum Syllogismo Demonstrativo & Sophistico.

Altera pars definitionis duas includit differentias, alteram à materia, alteram à fine desumptam; prior est in his verbis à locis probabiliter arguenda, ad quorum explicationem videndum est. 1 quid sit locus. 2 quid sit probabile.

Locus quid. 1 Locus dicitur alio nomine, nota, caput inventio-
nis, thesaurus unde ad libitum opes ingenij depro-
mantur sive sedes argumenti; unde & Syllogismus di-
citur Topicus à Græco nomine (τόπος) significante lo-
cum; quo in sensu soli Dialectico non convenit: nam
& Demonstrator & Sophista suas habent argumen-
tandi sedes, sive locos communes tali materiae
convenientes. Atque sic locus sumitur dupliciter.
1 pro generali classe unde argumenta ducentur.
v.g. à Subjecto, ab Adjuncto, à Testimonio; quo
in sensu Locus nos hic sumimus. 2 pro speciale
regula sive axiomate quod sub isto generali capite
continetur, quodque revera propriissime & maxi-
mè locus est, unde & Maxima nuncupatur, sed
distinctio & perspicuitatis gratia, ipsum ca-
pue in genere, nos appellabimus, locum; axio-
mata vero sub ista classe contenta, regulas, Ca-
nones,

sones, maximas, dignitates pro libito indiscriminatim vocemus.

2 Probabile definitur, *i* quod verum videtur omnibus, vel plerisque, vel sapientibus; *ijsque* vel omnibus, vel plerisque, vel sapientissimis.
2 quod veram producit cognitionem, sed imperfectam & debilem eorum quæ aliter se habere possunt. Per quam definitionem distinguitur rām à materia seu medio necessario, quod cognitionem parit *infallibiliter* veram; quām à materia falsaci, quæ tametsi probabilis videatur, reverà fallax est, tantumque *quoad apparetiam* probabilis aut contingens.

Secunda Differentia à fine desumpta est his verbis, *Ad opinionem vel fidem faciendam*. Nam Dialecticus vel respicit tantum cognitionem inchoatam & debilem, & tum finis ejus est *Opinio*; vel praxim cognitioni conjunctam, & tum finis ejus est *Fides sive persuasio*. Interea tamen fines isti sunt externi, si ad opus ipsum, scilicet Dialecticam, referantur (quæ suppetit tantum materiam sive media per quæ statutos fines dextrè & faciliter assequamur) unde & appositiè vocantur fines *operantis sive Dialectici*; finis autem internus, *operis*, seu *Dialectice*, est confidere Syllogismum in tali materia probabili.

Opinio, est cognitio debilis & inchoata qua- *Opinio quid*
rundam conclusionum quæ probabiliter veræ vel
falsæ esse possunt, orta ex medijs in utramque par-
tem respicientibus, ad verum inveniendum adhibi-
tis. Unde liquet opinionem ad scientiam, tan-
quam *dispositionem* referri ad perfectum *balutum*;
ita ut Syllogismus Demonstrativus (si rem ipsam
respiciamus) adæquatus Logicæ finis merito voce-
tur: quod si diverlos differentium scopos & inten-

tiones rite ponderemus, Dialectici finis ultimus est *Opinio vel Fides*, ad quam faciendam adhibemus nonnunquam *media quædam suâ naturâ necessaria*; quod patet in argumentis deductis à locis causæ efficientis aut finalis.

Fides quid. *Fides Oratoria*, est notitia ad praxin ordinata quarundam conclusionum, quæ probabiliter veræ vel falsæ esse possint, otta ex medijs persuasibilibus. Unde liquet fidem Oratoriam ex eâdem materia contingent productam esse, ex qua Opinio generatur, hoc tamen interest in particulari ex parte materiae; quod locus omnis ad persuadendum idoneus (quales sunt à *Similstudine & Exemplo*) est etiam probabilis, sed non è contra; nam minimè omnium suadent argumenta quæ ducuntur à loco materiali aut formalis causæ. Atque hæc de definitione Syllogismi Dialectici in genere.

Species & numerus locorum Syllogismi Dialectici. Succedunt *Species ipsius*, quæ non aliunde quam ab ipsis arguendi locis sunt petendæ. Qui omnes loci, vel saltem plurimi & utilissimi ad has subsequentes classes possint revocari. Primus erit à Causa, quæ complectitur hæc quatuor membra: 1. efficientem (ad quam spectant loci personarum:) 2. finalem, 3. materialem (ad quam reducuntur argumenta tum à genere ad speciem, tum à specie ad individua.) 4. formalem, ad quam referuntur differentia, definitio & descriptio: Secundus, à Causato (quod communiter effectus dicitur) ad quam classem reducuntur argumenta ab individuis ad speciem, à specie ad genus, à definito ad definitionem. 3. à Subjecto. 4. ab Adjuncto: 5. à Dissertaneis. 6. à comparatis, paribus & imparibus, majori & minori. 7. à Conjugatis. 8. à Distributione. 9. à Signo. 10. à Testimonio.

Plures hic locos subjungere, nec patitur brevitas; nec impellit

impellit necessitas; cum etihi supra enumeratis sint
maxime notabiles, et ad hos caters plerunque om-
nes nullo negotio referantur. De his itaque eodem
ordine quo proponuntur dicturi; initium sumimus a
loco causa.

Cap. 2.

De loco Causae in genere.

DE loco causa

$\left\{ \begin{array}{l} 1 \text{ Generativm, in} \\ \text{hoc capite, ubi hæc agendum est dupliciter,} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} 1 \text{ Quid sit.} \\ 2 \text{ Quotuplex.} \\ 3 \text{ Qui sunt ejus tria propinquemus.} \\ \text{Canones.} \end{array} \right.$
	$\left\{ \begin{array}{l} 2 \text{ Speciativm in sequentibus capitib.} \end{array} \right.$

1 Causa in genere definitur, cujus vi res est, & 1 Causa causatur.

Argumentum itaque à causa est, cum in Syllogismo probabili medius terminus est causa majoris extremitati.

$\left\{ \begin{array}{l} 1 \text{ Externs, quæ est} \\ \text{extra essentiam causati, estque vel} \\ 2 \text{ Causa autem duplex,} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} 1 \text{ Efficiens.} \\ 2 \text{ Interna, quæ constituit essentiam causati, estque vel} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} 1 \text{ Locus à causis in genere.} \\ 2 \text{ Causa quosupplex.} \end{array} \right.$
	$\left\{ \begin{array}{l} 2 \text{ Finalis.} \\ 1 \text{ Materialis.} \\ 2 \text{ Formalis.} \end{array} \right.$	

De causis in genere isti Canones sunt observandi.

1 Causa est prior causato. (pro quo vid. cap. 4. de demonstrat.) idque 1 natura, quoniam ab illa dependet causatum in esse, & produci: 2 cognitione, si naturæ non depravatae, sed integræ ductum sequamur; nam ad perfectam & distinctam causati cognitionem, necesse est præcedat perfecta cause notitia.

notitia. 3 dignitate, propter dependentiam quam causatum habet ex parte naturæ, & cognitionis; quod si causatum absolute consideretur, causatum aliquando est nobilior sua causâ: ut, homo est ita præstantior cœlo, & omne animatum inanimato, licet cœlum sit causa remota in generatione hominis.

2 In omni disquisitione causa sistendum est in aliqua (in suo genere) prima: tum quia finitus est causarum numerus; tum quod infinitæ causæ non possint actu pertransiri; & consequenter causatum per causas non poterit perfectè cognosci.

3 Causa & causatum sunt simul, cum tempore, tum respectu actualis influxus in causatum; nam impossibile est ut causa actu influat, & non sit aliquid causatum, in quod influat; atque sic hac regula non pugnat cum prima.

4 Omnia causa agit & influit in causatum, sed diverso modo: Materia & Forma constituendo: Finis movendo efficientem: Efficiens operando: quod si de actione physica loquamur, tum soli efficienti convenit actio, non finali, neque materiali aut formalis causæ in quantum tales, sed tantum sub ratione efficientis.

5 Nihil sit absque causa. Regula tenet de omni ente creato, nam unumquodque habet dependentiam vel à causa secunda, vel saltem à prima; & à se ipso nihil oriri potest.

6 Causa privativa non producit positivum effectum: scil. per aliquem influxum realem, sed tantum occasionaliter, seu ex accidente, quatenus conjungitur cum aliquo ente reali cooperante, & producente tale causatum reale positivum.

7 Causa positoria non producit non ens per se; nam causa, qua talis influit esse in aliud, & causatum accipit

cipit esse à causa; non ens autem non habet esse, id est que per se nec intenditur nec producitur.

Hac de loco cause in genere.

C A P. 3.

De loco cause efficientis.

DE efficiente hæc tria sunt tradenda. 1 quid sit. 2 quotplex. 3 qui sint ejus Canones.

Efficiens definitur, causa per quam effectus fit, pròducitur, sive in actu constituitur.

Argumentum autem ab efficiente causa est, cum in Syllogismo probabili medius terminus est efficiens majoris extremi: ut, *terra ex diametro interponitur inter Solēm & Lunam*, ergo luna eclipsatur.

Efficiens, (quantum atinet prælens institutum) est duplex. 1 *per accidens*, quæ efficit præter naturæ inclinationem aut animi propositum. 2 *per se*, quæ sua facultate efficit: estque vel *Instrumentalis*, quæ efficit per vim à principali causa impressam: vel *principalis*, quæ instrumentaliter utitur: estque duplex. 1 *Liberia*, quæ agit & deliberatione & consilio. 2 *Naturalis*, quæ efficit ex necessitate naturæ, & ad unum determinatur. Estque vel *Vniuoca*, quæ efficit sibi simile in specie. Vel *Aequivocata*, quæ produceit dissimile in specie: utraque autem est vel per *Emanationem*, cuius effectus immediate producitur & terminatur in eodem subiecto: vel per *externam Transmutationem*, cuius effectus producitur in subiecto remoto vel aliquantulum distante. Estq; vel *Proxima*, quæ immediate attingit effectum, forinsecus producuntur: vel *Remota*, quæ immediate tantum operatur.

Canones

1 *Efficiens*
quid.

Locus ab
efficiente.

2 *Efficiens*
quotplex.

3 Canones efficientis (præter datos de causis in genere) hisce similes esse possunt.

1 Omnis causa efficiens est externa. Quæ regula communis est efficienti cum finali; neque fallit, si illud dicatur externum quicquid non est pars constitutiva causati, nam in actione immanentí licet efficiens insit eidem subjecto cum effectu, (unde apud quosdam dicitur interna, ut & finis internus) nunquam tamen est pars essentialis constituens effectum, unde tantum dicitur interna quoad residentiam vel existentiam, externa quoad productionem causati.

2 Efficiens non dat quod in se non habet, vel formaliter, vel saltem virtute sua & eminenter, quomodo Sol dat calorem sublunaribus; & Cœs aciem cultro.

3 Omnis effectus cause per Accidens est reducibilis ad causam aliquam per se. Nam dicitur tantum effectus per accidens; quatenus accidit præter solitam naturalium inclinationem, aut liberè agentium cognitionem: attamen infallibiliter evenit ad positionem suæ causæ proximæ, cuius respectu dicitur effectus per se: ut, fiat effigie agri ubi reconditur thesaurus, & necessariò sequitur ejusdem inventio.

4 Efficiens principalis est nobilior effectu. Tenet hæc regula etiam in cæteris causis per se quantum ad hanc efficientiam, quod si supposita hæc dependentiæ absolute comparentur, tum nonnunquam effectus est nobilior, quia Substantia causatur instrumentaliter ab accidente, attamen in genere entis elongè est nobilior: ut filius quandoque est nobilior patre, tam quoad corporis, quam animi dotes.

5 Causa instrumentalis non moveat nisi moveatur. Eo enim respectu quo dicitur instrumentum, virtutem desiderat principalis causæ: ut, Securis ad secandum, penna ad scribendum, eget aliqua efficiente causa, ad

ad operis inchoationem, & ejusdem perfectionem.

6 *Eadem est actio instrumenti & principalis causa:* Saltem quoad determinationem ad hunc effectum: nam licet ex peculiari forma instrumenti oriatur propria quedam dispositio ad effectum: indeterminate tamen se habet, donec à principali agente determinetur, impellatur, aut dirigatur.

7 *Posita in actu efficiente causa naturali seu necessaria, sive sive per emanationem sive per externam transmutationem (modo sū proxima, adiquata, & totalis,) necessario ponitur effectus: ut, ignis posito sit calor ex necessitate naturæ, nam ex hac hypothesi, ignis non potest non agere, vel actionem calcamenti suspendere, quoniam ad hoc unum à naturâ determinatur. Secus autem se habent agentia voluntaria, nam positis omnibus prærequisitis ad agendum, possunt adhuc suspendere actum.*

8 *Causa causa est causa causati. Tener regula de causis naturalibus & essentialiter subordinatis, non autem in voluntariis agentibus; nam Diabolus & homo sunt causa peccati, & Deus est causa utrinque, sed non inde sequitur Deum esse causam peccati, quia creature rationales per originalem libertatem sponte peccarunt: non autem ex necessitate naturæ suæ.*

9 *In effectibus univocis qualis causa, tale causatum. Quia causa univoca semper producit effectum sibi similem in specie. Sic filius est patris simulus. Secus accidit in causis æquivocis: ut, inter Solēm & hominem, nam homo non est similes Soli. Deinde vera est regula si de bonitate effectus & causæ loquamur, nam si causæ ad ultimum suæ potentiae agant, effectum sibi similem bonitate & perfectione producent: ut, bonus futor bonum efformat calceum.*

Hac de loco efficientis causa.

CAP. 4.

De loco causa finalis.

DE Causa finali hæc tria sunt declarandæ. 1 quid sit. 2 quotuplex. 3 qui sunt ejus Canones.

Finis quid. Finis, est propter quem, seu cuius gratia res est, vel ad quem efficiens ordinatur.

Locus finis. Argumentum à loco finis est, cum in Syllogismo probabili medius terminus est causa finalis majoris extremi.

**Finis quo-
duplex.** Finis (quantum sufficit ad hunc locum) est vel Subordinatus, ultimus & propinquior, quem efficiens non propter ipsum appetit, sed propter finem alium ulteriorem. Vel ultimus & remotus, quem efficiens propter se appetit. Estque duplex. 1 Universalis simpliciter omnium, cuius in gloriam omnia cedunt, atque est solus Deus Opt. Max. 2 Specialis seu in suo genere ultimus, ad quem singula in suo genere referantur.

De fine isti Canones sunt tenendi.

**Regula de
fine.** 1. Cessante fine cessat efficiens. Regula est de ultimo fine qui nisi ponatur, efficiens non allicitur ad agendum, cum nihil agat nisi moveatur desiderio finis: unde & appellatur Causa causarum: motus ejus dicitur metaphoricus, non physicus, nec moralis, sed sufficiens tamen ad irritandam efficientem. Finis autem subordinatus non ita efficaciter movet, quin hoc cessante aut spetro, ab altero moveatur in eundem finem ultimum.

2 Finis est præstantior, & prior medijs in finem tendentibus. Præor scil. intentione & quoad causalitatem

tem suam objectivam; sed quoad sui productionem est posterior, & effectus appellatur. *Praestans* est, qua talis, & quoad hunc respectum; nam si in se ab-solutè considerentur, media nonnunquam finibus sunt potiora: ut, *Angeli* & *Cælum* ordinantur ad ho-mines conservandos, tanquam in aliquem finem sub-ordinatum, tamen *natura* *Angeli* est præstantior ho-mine, & *cælum* (quantum ad arctam unionem formæ cum materiæ) *hominem* superat.

3 *Omnis agens agit propter finem.* Quod clarum est in agentibus voluntarijs, quæ agunt cum cogniti-one finis & circumstantiarum, tum etiam in cæteris animalibus quæ cognoscitivam habent facultatem: agentium verò naturaliuen (tametsi finem non cog-noscunt per se) appetitus ab agente primo in unum finem dirigitur & determinatur.

4 *Finis per se, & suâ naturâ est bonus.* Bonum enim & finis convertuntur, & nihil movetur à quo-quam finaliter nisi sub ratione boni, vel utilis, jucundi, honesti, vel naturæ suæ congruentis. Malum ve-rò, qua tale, non excitat sui deliderium, neque appetitum terminat, nisi in quantum est, vel saltem appa-re sub specie boni, aut bono majori (quod malitiam præponderat) conjungatur.

5 *Qui vult finem vult conducentia ad finem, & quis negligit media conducentia, non vult ipsum finem.* Canon obtinet si finis efficaciter sit volitus, nam si inefficaciter oscitanter & votis tantum desideretur finis, tum non dicitur volitus, sed volitus inefficaci-ter volleitate quadam, non voluntate, & arguit potius negligentiam finis & mediorum.

6 *Finis est optabilior & amabilior medijs quatenus sunt media.* Nam medijs dat amabilitatem: ut, posse amare dulcescit propter sanitatem, cum itaque media efficiat amabilia, sequitur ipsum esse magis experen-tium

dum & amandum: juxta illud Arist. i. post. cap. 2. text. 15. 16. quod efficit tale est magis tale.

7 *Finis ultimus perficit agentem.* Nam fines subordinati non movent nisi in virtute ultimi, unde sequitur omnem eorum perfectionem eminenter in ultimo includi, quo semel acquisito, cessat & compleatur omnis actio.

8 *Ex diversitate finium desumuntur distinctio actionum praeferim moralium: ut pecunia largitio propter honestatem, & pro fama, sunt dua actiones distinctae, licet sit eadem quantitas pecunia, eademque recipi-entis necessitas.* Nam non ex substantia aut materia actus specificatur, sed praecipue ex circumstantia finis: unde magis optanda sunt amici vulnera cum in tutelam intenduntur, quam inimici oscula que exilio semitam struunt.

Hac de loco Causa finalis.

C A P. 5.

De loco Causa materialis.

DE loco *Causa materialis* (ad quem argumenta spe-
ctant à genere ad speciem, & à specie ad indivi-
dua) tria ut in cæteris sunt tradenda. 1 quid sit. 2.
quotuplex. 3 quæ sint ejus axiomata.

Materia, est ex quâ res sit, & constat.

Argumentum ducitur à loco *materia*, cum in Syllogismo probabili medius terminus est *causa materialis majoris extremi*, vel illius genus aut species.

Materia autem est duplex. 1 *Analogica*, quæ se-
cundum

*Materia
quid.*

*Locus Cau-
sa materi-
alis.*

*Materia
quotuplex.*

cundum similitudinem materia dicitur: ut, *litera*, *syllaba*, & *verba* sunt *materia orationis*: ut, & omne illud *circa quod artifex operatur*, materia nuncupatur. 2 *Vera*, quæ cum forma constituit *compositum substantiale*: estque vel *Prima*, quæ indifferens est ad omnes formas: vel *Secunda*, quæ cum sit *compositum subsistens*, & ordinabile ad actum ulteriorem, materia tantum dicitur propriè: ut, *elementa*, tametsi sint *composita substantialia*, *ingreduntur mixtum integrè*, *quoad essentiam*, sed *tantum sub ratione materia*. Atque hæc materia secunda est duplex. 1 *Proxima*, ex qua res proximè fit. 2 *Remota*, ex qua mediante res fit & constituitur.

Generis, species, & individus, explicationes (cum quoad definitiones divisiones & Canones) petendæ sunt, à lib. I. cap. I. 2. 3.

Sequuntur *Canones* pertinentes ad locum materiæ.

1 *Absque materia nihil fit aut producitur*. Canon est de *naturals* rerum productione per generationem; tam etiam de *artificiis*, per artem & scientiam; non de *supernaturals* per creationem, nam omnia primi-
tūs ex nihilo prodibant: unde constat sistentium esse in aliqua materia prima.

2 *Posito materiali sequitur materiam esse, vel fuisse*. Nam aliquando materia permanet, ut lapides in ædificio; aliquando *transit* materia, ut farina in panem; ideoque verum est dicere, panis est, ergo fuit farina.

3 *Dignitas materialis definiuntur ex dignitate materiae*; præsertim in rebus arte-factis; sic dignior est annulus aureus argenteo, quia aurum est dignius argento.

4 *Materia propriè sic dicta convenit solis substatijs*; est enim *compositi substantialis altera pars essentia* liter

Canones
materiæ.

tialiter constitutiva; materia autem *analogica*, materia *in quā*, & *circa quam*, convenient multis accidentibus.

5 *Materia est prior formā quoad essentiam, posterior quoad dignitatem*; Canon pricipue respicit materiam primam quæ præcedit omnem formam; neque fallit in materia secunda è cuius gremio forma materialis educitur; Sed forma perficit materiam, atque ob id ei dignitate præest.

6 *Materia secunda est determinata ad unam formam*; ita tamen ut successivè pluribus formis potest subesse, etsi non simul; ut ex equi mortui materia renascuntur vesper, unde iterum novâ formâ informatur.

C A P. 6.

De loco Causa formalis.

Sequitur *locus à formalis causa* (ad quem reducuntur argumenta à differentia ad speciem, à definitione ad definitum:) ubi tria hæc sunt tradenda.
1 quid sit forma. 2 quotplex. 3 qui sint ipsius Canones.

Forma quid *Forma est causa per quam res est id quod est.*

Locus à forma. *Argumentum est à loco forma, cum medium terminus in Syllogismo probabili sit forma, definitio, descriptio, vel differentia majoris termini.*

*Forma quo-
tuplex.* *Forma autem, (ut membra minus utilia transeamus) est duplex. 1 Accidentaliss. 2 Essentialiss.*

1 Accidentaliss forma est, quæ dat subjecto (sive enti in actu priùs constituto) esse accidentale; & est vel quodlibet accidens in genere; vel in specie forma

forma accidentalis naturalis in quarta specie qualitatis: vel in eadem specie forma artificialis quæ opificis manu inducitur.

2 *Essentialis* forma est, quæ dat formato esse substantiale, estque vel *Immaterialis*, quæ non educitur à potentia materiæ, sed creando infunditur, & infundendo creatur: ut, *anima rationalis*: vel *Materialis*, quæ à potentia materiæ producitur: estque vel, *generica*, *specifica*, vel *numerica*, quæ formato dat esse genericum, specificum, vel numericum.

Pro explicatione differentia definitionis & descriptionis, consule lib. 1. cap. 4. & lib. 2. in Appendice de Definitione.

Sequuntur *Canones à loco formæ.*

1 *Positâ forma essentialis ponitur formatum, & Axiomata sublata tollitur.* Canon obtinet. 1 universaliter de à loco forma materiali & ultima: ut & de forma immateriali in quantum talis, sive quoad actum informandi: nam licet anima rationalis possit per se subsistere absque corpore, quoad essentiam, ut est spiritus, & anima; tamen quoad officium, & actum informandi, ut est forma semper informat, usque dum dissolvatur compositum, & tum desinit esse sub notione formæ: 2 sublata parte principali, ut capite, corde, aut hepate, tollitur formatum; sed hoc fit tantum per accidens, quia his sublatis forma deserit materiam tanquam ruinosum domicilium, ideoque principaliter & ultimo formatum tollitur ad separationem formæ.

2 *Forma dat esse & operationes consequentes.* Dat esse, scil. formato seu composito (non autem materiæ, quæ semper præexistit quoad actum entitatis suæ, licet actum formalem habeat etiam à forma in composito) nam materiæ non tribuimus primas

in composito constituendo, sed formæ ; quæ id est dicitur ratio quiddit. 1111, ab Arist. lib. 2. Phys. cap. 3. dat etiam operationes ; nam est principium primum & principale cuiusque actionis naturalis, & per se ; licet qualitates sint principia proxima & subordinata formæ instrumenta.

3 Nulla forma per se producit aliquas actiones. Canon est de actionibus transientibus, nam substantia nulla creata ita est per se operativa, quin eget aliquo instrumento per quod deferatur & applicetur ejus causalitas & operatio in distantem terminum suum : secus est in actionibus emanantibus, quæ nullo mediante à formis resultant.

4 Unus rei est unica tantum forma. Canon est de forma ultima ; nam plures formæ remotæ ad multiplicationem specierum subordinatarum sunt in omni specie infusa, & individuo substantiali ; sed una tantum dat esse ultimum & completum ; sic in Socrate sunt plures animæ, quarum ultima tantum dat completam & perfectam individuationem ; ceteræ (tamei si in alio subiecto possint esse ultimæ, tamen) in Socrate non habent completam essentiam, sed ordinabilem ad ulterius complementum : & sunt ibi (ut elementa in mixto) realiter & integrè quoad essentiam sed materialiter, & non sub ratione formarum ultimæ.

5 Nulla forma substantialis est divisibilis per se. Non in partes graduales extensivas, cum tota simul introducitur, & tota perditur ob defectum materiæ & quantitatis ; sed de facto ratione materiæ & ex accidente, successivè informat & actuat ; & successivè derelinquit materiam. Neque est divisibilis in partes essentiales quia sic in infinitum esset forma formæ. Ceterum extendit & coangustatur (modo nobis incognito) ad extensionem & amissionem partium

partium integrantium seu materiarum.

6 *ubi plures sunt forma ibi plures sunt essentia.*
Canon est de formis ultimis, & non subordinatis, nisi una dicatur essentia generica, altera specifica.

C A P. 7.

De loco Causati sive effectus.

DE loco *Causati* (ad quem reducuntur argumenta ab inividuis ad speciem; à specie ad genus, & à definito ad definitionem) tria sunt investiganda. 1 quid sit. 2 quotplex. 3 qui sint ejus Canonones.

Causatum est quod à causa aliqua dependeret & *Causatum* productetur. *quid.*

Unde Argumentum est à loco *causati*, quoties in Syllogismo probabili medius terminus est majoris extremi causatum, individuum, species vel definitum.

Causatum (sive effectus latissime & per Synecdochen speciei sic dictus) dividi potest secundum divisionem causarum, in quibus explicandis quoniam prolixiores fuimus, hinc brevitate studebimus. *Causatum* itaque est vel *effectum*, quod causatur ab effidente; vel *destinatum*, quod à fine; vel *materiatum*, quod à materia; vel denique *formatum*, quod à forma causatur & productetur.

Causatum
quotplex.

Specialis divisio *causati* petenda est à praecedenti subdivisione causarum: ut & ulterior omnis explicatio axiomatum ab individuo ad speciem, à specie ad genus, & differentiam, & à definito vel descripto, ad definitionem & descriptionem; petenda est alibi. 1. cap.

2. 3. 4. & lib. 2. Appendix de definitione.

*Canones de
loco Causa-
ti.*

Canones similiter à regulis causalium sunt petendi; quare paucos hīc tantum proponemus, quos superius intactos in hunc locum conjecimus.

1. *Posito effectu causa ponitur.* Canon est de omni causa principali & necessaria; nam fallit de instrumentalī, ut & de causa socia. Ponitur causa, non semper quoad actum præsentiae seu existentia, ita ut quoisque effectus duret causa existeret; nam post obitum architecti non statim corruit ædificium; sed ponitur causa vel ut jam præsens, vel præsupponitur aliquando fuisse actu causans.

2. *Vnius effectus est una tantum causa.* Nempe principalis, & ejusdem generis, totalis, proxima, & demonstrans: ut eclipsis demonstratur de Luna, tantum per terram ex diametro oppositam lumini mutuato à Sole. Plures autem sunt subordinatae causæ, & ejusdem generis, remotæ & universales unius effectus; ut & omnes causæ coordinatae frequenter occurrent; quod videre est in generatione *Socratis*, ubi concidunt sol & homo effectivè, materia & forma constitutivè, conservatio speciei motivè seu finaliter.

3. *Effectus non superat virtutem causa.* Nam cum ea ratione dicitur effectus quatenus recipit influxum causæ, necesse est ut virtus illa impressa sit modo eminentiori in ipso fonte, ubi vel inest formaliter vel effectivè. Loquimur autem de causa principali & propria; nam de minus principali, instrumentalī, & causis per Accidens, plerumque fallit hæc regula.

4. *Quod efficit tale est magis tale.* Si his cautelis utamur veritatem obtinebit hæc regula. 1. ut causa sint per se, non per accidens: nam non sequitur, privatio est causa enīs, ergo est magis ens. 2. ut

c. 33. s. 1.

causa & effectus coharent in eadem similitudine qualitatis: nam fallit si idem tale non insit utriusque termino formaliter, & non tantum effectivè; non etenim sequitur vinum efficit ebrium, ergo vinum est magis ebrium. 3 *Sic causa & effectus admittant gradus intensionis.* Nam non sequitur filius est homo propter patrem, ergo pater est magis homo.

3 *Vbicunque est materiatum ibi est materia, & ubicunque est formatum consimiliter ibi est forma.* Sunt enim materia & forma duo principia constitutentia, sine quibus constitutum esse non potest. Et è contra tenet regula; nam non daretur materia prima secundum essentiam suam absolutam, si nullum esset actu existens materiatum sive compositum.

Pro explicazione axiomatum ab individuo ad speciem, à specie ad genus & differentiam. à definito & descripto ad definitiōnē & descriptionē. Consulte. lib. 1. cap. 2. 3. 4. & lib. 2. Appendicem de Definitione.

C A P. 8.

De loco Subjecti.

DE loco Subjecti (ad quem principia seu axioma-ta possint referri) tria sunt inspicienda. 1 quid sit Subjectum. 2 quotuplex. 3 qui sint ejus Cae-nones.

Subjectum est cui aliquid adjungitur.

Argumentum est à loco Subjecti, quoties medius quid. terminus in Syllogismo probabili est subjectum, Locus à vel Subjecto.

vel principium majoris extremi.

*Subiectum
quatuorplex.*

Subiectum *predicationis* hic non attingimus; & de Subiecto *Informations* aut *Denominationes* parum dicturi, hanc divisionem sequentem prosequimur. Subiectum aliud est *Occupationis*, quod alias dicitur *Objectum circa quod versamur*. 2 *Receptionis*, quod adjunctum recipit: estque duplex. 1 *Inhesionis*, quod in se recipit adjunctum: estque vel *Adagatum*, cui primò inest adjunctum: vel *Inadagatum*, & remotum; cui adjunctum non nisi alio mediante competit. 2 *Adhesionis*, quod adjunctum extrinsecus ad se recipit: quorum utrunque reperitur tam in serie substantiae quam accidentium: atque hic dicitur subiectum *ultimum*: illuc autem *ultimum*.

*Canones de
loco Sub-
iecti.*

De Subiecto isti *Canones* sunt observandi.

1 *Posito Subiecto ponitur adjunctum*. Quod intelligendum est, tantum de accidente inseparabilitate & necessariò inherente; sive sit accidens proprium, seu commune, modo sit inseparabile: ut, est homo, ergo est visibilis: est cygnus ergo est albus.

2 *Sublato Subiecto tollitur Adjunctum*. Regula generalis est de omni subiecto *Inhesionis*; modo sit adæquatum & primum; fallit autem in subiecto *Denominationis* & inadæquato: ut, quia Socrates est coloratus non ideo sequitur quod destructo Socrate, destruitur coloratum, quia Socrates non est subiectum adæquatum coloris, sed vel corpus mixtum, vel corpus simplex perspicuum, terminatum.

3 *Subiectum denominatur à suo accidente*. Sc. vel secundum formalem *inherentiam*, vel secundum extrinsecam *adherentiam* & *imputationem*. Axioma non est de omnibus accidentibus intentionalibus seu spiritualibus qualia sunt species objecti sensibilis & intelligibilis, nam nullus sensus denominatur ab

ab objecto suo secundum illud nomen: ut à colore recepto oculus non dicitur coloratus, sed actuatus tantum, & à specie coloris intelligibili intellectus tantum denominatur actuatus, non coloratus: sed ab eodem colore spiritali paries vel pannus dicitur coloratus, viridis, albus, ruber: &c. regula autem est generalis de omnifacidente reals hinc exhibitus cautelis. 1 ut insit satis intense & sub justo gradu: nam quod unum tantum habet gradum caloris, & septem frigoris non potest dici calidum 2 ut insit satis extensè, (i:) in pluribus partibus subjecti, vel saltem in una principali. & maximè notabili: ut *Aethiops* non dicitur albus propter dentes: sed natī simitas, distortio oculorum, turbantia linguae denominant subjectum taliter affectum, aut fibratum, 3 ut insit satis protense, seu satis diu: nam pīssio subitanea non denominat, nisi tantum inchoative aut dispositivè: hanc autem conditionem intellige de ijs accidentibus quæ dūrūt messe poterint, non de ijs quorum natura est in fluxu, nam somnis etiā statim evanescit, denominat tamen suum subjectum sonans vel sonorum.

4 *Nullum subjectum prædicature essentiale de suo Adjuncto.* Non loquimur de adjunctis transcendentalibus (nam attributa Dei sunt ipse Deus.) sed de prædicentalibus, & de recta & formalí prædicatione in abstracto. Nam licet dicatur *color est extensis*, non est ita formaliter, sed tantum fundamentaliter & subjectivè.

5 *Omne Subjectum nudarū debet eā re quam recipit:* Canon est præcipue de organo facultatis sensitivæ, ratione objecti sensibilis: quod enim intus est existens prohibet alienum: loquimur autem de accidente numero quod prolibet aliud numero non distinctum eidem subjecto actu simultaneo inesse:

ut anima non potest eandem numero disciplinam addiscere cuius praesentem habet possessionem; sed bene potest recipere eandem specie disciplinam.

CAP. 9.

De loco Adjuncti.

DE loco Adjuncti, tria haec sunt tradenda, 1 quid sit Adjunctum. 2 quotuplex. 3 quae sunt ejus axiomata.

Adjunctū

quid.

Locus ab

Adjuncto.

Adjunctū

quotuplex.

Adjunctum est cui aliquid subjicitur

Argumentum est à loco Adjuncti, cum in Syllogismo probabili medius terminus est adjunctum seu accidens majoris extremi.

Adjunctum est duplex, 1 Occupatum, quod occupatur ab objecto; sic lensus est adjunctum rei sensibili, intellectus intelligibilis 2 Receptum, quod recipitur; vel, Ad subjectum; sic habitus ex insucus applicatur ad habituatum; vel, In subjectum; ut color in corpus. Estque duplex, 1 accidens Proprium, quod necessariò subjectum comitatur. 2 Communum, quod contingenter tantum subjecto inest.

Canones de

loco Adjuncti.

De Adjuncto isti Canones sunt tenendi.

1 Cuscunque convenit proprium accidentem eidem competere ejus subjectum. Modo subjectum ejus sit adæquatum; nam fallit 1 si subjectum sit inadæquatum: ut non sequitur quia calor (cum sit vel proprium vel accidens inseparabile ignis) in mixto repetitur, ergo mixtum diceretur ignis; quia mixtum est inadæquatum subjectum caloris. 2 fallit, si proprium unius tribuatur alteri secundum analogiam aut metaphoram; ut, non sequitur stomachus esuriens

plinam
n. sed
ens latrat, ergo est canis ; quia latratus stomacho tri-
buitur tantum figurata.

2 *Accidens proprium non est separabile à suo subiecto*, scil. quoad realem & actualem ablationem, sed mentali abstractione possumus concipere naturam subjecti, non considerantes necessaria ipsius adjuncta : intelligimus autem proprium non quatenus in actu exit, sed ut est in potestate ad actum, nam homo potest esse non actu ridens, sed non potest esse non risibilis, quia ex necessitate consequitur hominis essentiam, ut taliter se habeat.

3 *Proprium accidens est incommunicabile speciei realiter contradistincte aut coordinate*. Nam omne proprium cuiusque speciei subalternæ aut summi generis attribuitur omnibus eorum subjectis, unde habet nomen prædicabilis, sed nunquam competit subjectis, suo primo subjecto coordinatis. Quod tamen nomen proprii indicat, quām frequens ipsius apud omnes usus idem etiam indicat proprii officium, quod est (respectu nostrū) res à rebus palam distinguere, nam hoc optimè præstare potest, quoniam à speciei principiis immediate proficit.

4 *Nullam implicat contradictionem subiectum posse concepsi sub opposito accidentia communū*. Loquimur de conceptu composito : ut, possumus concipere hominem sanum aut morbidum, salvâ ejus essentia : atque in hoc distat accidens commune à proprio, quod adeò indissolubiliter subiecto inest, ut negatio sui esset negatio subiecti.

5 *Accidens commune potest inesse subiectis specificè distinctis*. Ut candor est in charta & pariete : tenet autem regula tantum de accidente communi *Universalis* : nam accidens particulare non potest inesse in subiectis diversis : quia naturam numericam mutuant à subiecto suo numero, à quo impossibile est vel

vel ad momentum migrare, interim ut maneat acci-
dens, aut ens aliquod subsistens.

*Plura huic loci axiomata, legas lib. 1. cap. 5. &
6. de proprio & Accidente.*

*Atque ad hac duo loca de Subiecto & Adiuncto non
incommode possunt referri omnia argumenta ab Ante-
cedentibus ad Consequentia, & è contra: que omnia
consultò in locum Signi conlectimur.*

C A P. 10.

De loco Dissentaneorum.

DE loco Dissentaneorum tria sunt tradenda. 1 quid
sit dissentaneum. 2 quotplex. 3 qui sunt ejus
Canones.

*Dissentaneum est quocunque ab altero quovis
modo differt.*

*Locus à Dissentan- Argumentum est à loco Dissentaneorum quoties
neum quid. in Syllogismo probabili medius terminus distat à
maiori: ut si medius terminus opponatur maiori
extremo Disparatè, est argumentum à Disparato:
si Contrariè, est argumentum à Contrario, & sic
in reliquis.*

Dissentaneum est vel Diversum vel Oppo- sum quotu- situm: Oppositum est vel Disparatum vel Contrarium: Contrarium est duplex, vel in Dividendo tan- tum, vel in Inherendo & Dividendo simul: quod sub se complectitur quatuor membra. 1 Adversa (que propriè & simpliciter dicuntur Contraria.) eaque sunt vel Immediata, vel Mediata. 2 Relativa. 3 Pri- vativa. 4 Contradictria: quorum omnium Defini- tiones. vid. lib. 2. cap. 1. de Oppositis.

De

De singulis isti Canones sunt tenendi.

I *Dissentanea de se invicem non dicuntur.* Quod intelligendum est. 1 De prædicatione in abstracto: nam vera utrinque est hæc prædicatio in concreto, quantum est corporeum, & corporeum est quantum. Falsa autem in abstracto, sic, *corpus* (substantiale) est quantitas, aut è contra. 2 tenet de dissentaneis quæ non subordinantur in eadem serie: nam genera & species prædicantur in abstracto de individuis: ut, *Socrates est animal*, nisi intelligamus ultimam abstractionem, & tum in his etiam nunquam fallit regula: nam non dicitur *humanitas est animalitas*. 3 tenet hæc regula de Diversè oppositis omnibus absque exceptione alià, quam quæ hinc exprimitur.

2 *Oppositorum eadem est ratio.* Canon est de oppositis. 1 quantum ad cognitionem, nam *virtus melius cognoscitur per opposita ejus virtutia*: fallit autem quoad eorum essentias. 2 eadem est ratio ex parte scientiæ: nam ad *medicinam spectat agere de sanitate & agritudine*: ad *ethicam de virtutibus & vitiis*: sed de uno principaliter, & ex instituto, de altero tantum occasionaliter, seu ad manifestationem sui oppositi. 3 eadem est ratio, quantum ad Subjectum, nam versantur semper circa idem subjectum, in quo (saltē successivè) inesse possint, nisi alterum sit ei naturaliter inhærens, aut radicatum.

3 *Quot modis dicitur unum oppositorum, tot modis dicitur alterum.* Regula est intelligenda de numero significacionum, non suppositorum, ut si unum oppositorum significet unum vel duo æquivocè, tum alterum habebit tot significaciones æquivocè: ut, si *albus*, propriè respicit colores, impropriè vero *voces & verba*: ideo & *nigrum* propriè respicit tantum colores

Axiomata
de Dissen-
tanet.

colores, impropriè verò voces: sed non tenet regula quantum ad numerum supplitorum: Nam Substantia & Accidens sunt opposita, est autem *unum Substantia prædicamentum, Accidentium verò distincta novem: Homo & Brutum sunt opposita, sed Homo est infima species, Brutum autem plures subse species continet.*

4 *Disparatorum altero affirmato negatur alterum.* Nam si homo sit prodigus vel avarus, non est jam liberalis: tenet regula tum in relatione ad subjectum, cui non possunt simul convenire qua talia, si sint sub eodem genete proximo, & respiciant idem tempus: tum etiam respectu mutuae attributionis in abstracto: nam licet prodigus alio tempore fiat liberalis: *prodigalitas tamen nunquam est liberalitas, aut è contra.*

5 *Contraria juxta se posita magis elucentur.* Nam mutuò se notificant & illustrant: sed ita, ut Canon præcipue referatur ad experimentalē, sive originalē cognitionem: non autem ad scepticam & habitualem, nisi secundariò. Sic agit studinem semel expertus melius semper estimat sanitatem, pro qua tuenda vigilanter erit in posterum. Sic post acerba comelta, vinum epotum dulcius videtur.

6 *Contraria non coexistunt.* Regula est 1 de Coexistentia in eodem Subjecto: nam necesse est ut uno posito, ponatur alterum in rerum naturâ, tametsi non in eodem Subjecto. 2 Valet de contrariis in summo gradu: nam possunt coexistere in gradibus remissis, & mutuâ velitatione ad mediocritatem redactis: tametsi non sic cohabitare possunt absque lucta, quâ continuata lite, tandem ipsum subjectum ad dissolutionem vergit. 3 Valet de simultaneâ existentia in gradu prædominantí, non autem de successiva: nam possunt successivè inesse, modò

modò alterum non insit à naturâ.

7 Contrariorum Contraria sunt Consequentia.
Nam si albedo visum disgregat, tum nigredo eundem visum congregat & conservat. Vera est regula. 1 si de Contrario genus aut proprietas aliqua non prædicatur: Nam non sequitur albedo est color & visibilis, ergo nigredo nec est color nec visibilis, quia color est genus, & visibilis est affectio generica utriusque termini oppositi: scil. albedinis & nigredinis. 2 Si sint in eodem genere & gradu: Nam non sequitur quia mala opera damnant, ideo nostra bona opera justificant, tum quia differunt principio; opera enim mala sunt verè nostra, bona autem sunt cœlitus data; cum quia discrepant perfectione & gradu; opera namque mala sunt perfecte talia; bonitas autem nostra est tantum inchoata.

8 Contrariorum si alterum non insit, necesse est alterum inesse in subjecto capaci. Quod verum est de Contrarijs immediatis; ut non est sanus, ergo sequitur quod sit æger: ignis non est humidus & frigidus, ergo est calidus & siccus: fallit autem 1 in contrariis mediatis, ut non sequitur, rosa non est alba, ergo est nigra, quia dantur alii colores medii. 2 fallit, ubi subjectum non est capax terminorum; nam non sequitur, quod lapis non videret, ergo est cæcus, quia lapis est medium seu subjectum negationis utriusque termini.

9 Opposita relativè nullum admittunt medium. Loquimur de medio participationis; nam possunt habere medium subjecti & abnegationis, quale est lapis respectu paternitatis & filiationis.

10 Relativè oppositorum uterque terminus est positivus: ut pater & filius; Continentur enim sub contrariis affirmantibus, quæ in hoc differunt à contrariis negantibus, quod in illis uterque terminus est positivus,

positivus, in his vero uno existente positivo, alter est vel negativus vel privatius.

11 *Privatio praesupponit habitum.* Canon est de privatione logica: Nam Physica rametli quoad ejus actum negativum subsequatur habitum, seu formam præcedentem: dicit tamen aliquid positivum, scilicet, dispositionem in materia ad formam subsequentem: unde dicatur præcedere habitum. Ut *cœnuli* non dicuntur ab ortu *cœti*, aut *infantes* ab utero *edenuli*, nisi tantum negativè: lumine autem & dentibus privantur, cum semel oculorum & dentium usum habuerint, quo postea carent: unde valet arg. est mortuus, ergo semel vixit.

12 *Privatione ad habitum præexistens non datur regressus.* Canon est de privatione Logica (nam à physica est ad habitum progressus, non autem est in illa aliquis regressus ad antecedentem formam:) his adhibitis restrictionibus. 1 Si de ordinario modo loquamur, qui sit naturæ, vel artis viribus, nam miraculosè mortui resuscitantur in eadem natura, & persona numerica: 2 si sit *totalis privatio* tām *alitus* quām *potentia*, nam aér à tenebris semper redibit, nisi unā cum actu lucis potentia receptiva lucis auferatur ab aëre, vel potentia productiva lucis à fonte, (i:) à sole. 3 ut sit *idem numero* habitus. Nam semen in terram injecti fit multiplicatio sub eadem specie seminis, sed idem numero corruptum semen non renascitur, sed est materia & radix unde cætera habent originem.

13 *Habitus & privatio sunt circa idem subiectum.* Ut cæcitas & visus circa oculum, nam manus non dicitur cæca nec pes videns: Sensus axiomatis est. 1 quod successivè & in sensu derviso eidem inesse possint, non autem simul & in sensu composito respiciant

spiciant idem subjectum, & tenet regula de privatis proprietate & philosophicè, non populariter & metaphorice sic dictis: nam sic pīscis dicitur mutus, pīca loquax: cum tamen loquacitas & ejus privatio soli homini competant.

14 *Privatio per se non est ens.* Nam formaliter significat negationem seu absentiam formæ deperditæ, quo respectu est simpliciter non ens, tamen si materialiter seu subjectivè denotet aptitudinem & dispositionem in tali subiecto ad formam introducendam: atque sic, & consimiliter ex eventu, consequenter, & ratione effectus, per accidens, (scil. compositi producti) dicatur ens.

15 *Nulla privatio est per se sensibilis ullo sensu.* Nam in quantum talis, est non ens, quod per se nec mouet sensum nec intellectum, sed solum per discursum, & obliquè. Tener regula. 1 si privatio sit pura, nam frigus non est simpliciter privatio caloris, ut neque nigredo albedinis, tenebræ lucis, sed sunt species ignobiliores obiecti sensibilis habentes in se entitatem positivam, utcumque debilem, & minus motivam sensus, frigus enim & nigredo habent suas causas positivas: tenebræ autem si abstractè & pure considerentur, sunt privatio lucis, atque sic non movent visum: sin moveant, tum sumuntur tenebræ pro medio tenebroso quadammodo, non autem simpliciter absque lumine, atque sic sunt ens positivum. 2 Si loquamur de obiecto per se sensus, nam per accidens privatio incurrit in sensum: ut non audimus silentium, sed quia nihil audimus, colligimus esse silentium.

16 *Contradictoria nullum admittunt medium:* ut-pote. 1 non medium res, forma, seu participationis: nam inter ens & non ens simpliciter nullum tale datur medium, siquidem nunquamque vel est, vel non

non est , licet sit perfectum nunc , postmodum vero imbecilius . 2 non medium *Subiecti seu Abnegationis* , propter predictas rationes . 3 Non *Positionis* , sive loci . 4 Non *Perfectionis* ; seu virtutis . 5 Medium denique *Affectionis* , seu in finem ordinabile , & destinatum patum vel nihil ad hunc locum conducunt . Tenet regula infallibiliter , si altero existente positivo , alter terminus sit pure negans , non privans tantum , aut infinitans ; nam non ens haec tria denotare potest pro sophisticè disputantibus arbitrio .

17 *Contradictoria est oppositionum maxima* . Non tantum ratione quantitatis aut qualitatis ; sed respetu elongationis & distantiae inter suos terminos ; nam in nullo genere conveniunt ejus termini , neque medium aliquod admittunt , sed alter terminorum simpliciter negat omne ens positivum ; quod in cæteris oppositis non occurrit .

18 *Impossibile est contradictoria de eodem predicatione* . Sive sint expressa : ut , *hominem esse & non esse* : sive implicita in *Adjecto* : ut , *esse corpus , & non habere quantitatem definitam loco , tempore , & reliquis conditionibus individui* ; valet axioma . 1 si referantur *ad idem subiectum seu terminum* ; nam privatio dicit tamens quam non ens ; sed diverso respectu : nam *formaliter* non est ens , in quantum est carentia formæ quæ prius inerat ; *materialiter* autem & *subjectivè* est ens ; in quantum dicit dispositionem in *subjecto ad formam subsequentem* . 2 si respiciant *idem tempus* : nam *Socrates* potest esse doctus & indoctus habitâ ratione temporis & ætatis suæ . 3 Si sint *pura* : nam *lippus est videns & non videns* : quæ loquendi formula non negat potentiam visivam , & actum videndi lippo competeat ; debilem tamen esse & imperfectam insinuat .

Nicisque

ideoque nulla est contradic^{tio} inter hos terminos,
quia uterque est positivus, licet imperfectus.

Hac de Dissentaneis dixisse sat erit.

C A P. II.

De Comparatis.

DE Comparatis tria sunt tradenda, 1. quid sint,
2. quotuplicia. 3. qui sint Canones comparato-
torum

*Comparatis sunt quorum vnum cum alio confer- Comparata
tur, in Convenientia aut Discrepantia.* *gusd.*

*Argumentum est a loco Cōparatorum, quoties in Locus à
Syllogismo probabili, altera pars majoris proposi- Comparati-
tionis comparatur cum altera, in Convenientiā tis.
vel Discrepantiā.*

*Comparatio omnis cernitur vel in Convenientia Compara-
seu Identitate, vel in Disconvenientia seu Diversita- tis quo-
te. 1. Convenientia est congruentia duorum termi- plex.
norum in aliquo tertio: estque vel in Qualitate: &
dicitur *Similitudo*, quæ est Comparatorum eadem
qualitas: vel in Quantitate: et dicitur *Paritas* seu
Æqualitas, quæ est Comparatorum eadem quanti-
tas. *Disconveniens*, est Discrepancia duorum
terminorum in aliquo tertio: estque vel in Quali-
tate, et appellatur *Dissimilitudo*, quæ est comparato-
rum diversa qualitas: vel in Quantitate, et dicitur
Imparitas seu *Inæqualitas*. quæ est comparato-
rum diversa quantitas, estque duplex, 1. *Maior* ubi
quantitas excedit. 2. *Minor* ubi quantitas excedi-
tur.*

Et ad has classes referri possunt Analogia, paraloga, & exempla ab Historicis vel aliunde petita.

De Comparatis Axiomata.

Canones proponendo, incipimus 1. à Comparatis in genere. 2. à Simili & Dissimili. 3. à Pari & Impari, tam Majori quam Minoris.

Canones Comparatorum in Genere, ut & de Identitate & Diversitate.

1 Resque comparantur, possunt esse diversorum generum & pradicamentorum. quod in his videre est : equus est major cane, lapis est durior capite, substantia est prior accidente, prima causa est proximitas & potentior secundis.

2 Comparatio omnis propriè est in infima specie. Nam non queritur an homo sit magis coloratus quam lapis, sed an sit magis albus vel niger: Canon est : 1. De tertio illo in quo comparantur, non de rebus & terminis comparatis. 2. De virtuali & formalic comparatione, non de materiali, & prout verba sonant. Nam hæc est vera comparatio, corvus est nigror cygno albo, vbi tertium in quo comparantur videtur esse (quoad externam faciem) duplex membrum coloris in genere : sed si sensum ipsum perpendamus : facile constabit in una specie hanc comparationem fundari : sc. in intensione: nam hæc comparatio æquivalet priori : nigredo in corvo est intensor albedine in cygno : ideoque hæc collatio refertur tantum ad intensionem graduum albedinis & nigredinis.

3 Inter AEqui voca non est legitima comparatio. quia in his non loquimur ad idem, sed æquivocè: & ineptum esset dicere, gladium esse acutiorem ultimi chordæ lyrae, aut morbo, aut vino, &c. que omnia dicuntur acuta, sed ferrum & aries propriè & philosophicè, cætera tantum figuratè & æquivocè, vel saltē Analogicè.

De Identitate & Diversitate plurima sunt apud Arist. axiomata Top. lib. 7. cap. 1. quem consultas nos hic unicum hoc preponemus.

1 Quae sunt eadem vna tertio sunt eadem inter se. Regula tenet 1. quoad mensuram præsertim, atque ita sunt eadem h.e. sunt Aequalia, seu ejusdem proportionis inter se: vt si duo panni convenient in mensura vlnæ, tum inter se sunt æquales, quantum ad hinc mensuram & extensionem secundum longitudinem; licet non quoad præstantiam & dignitatem materiæ et operis. 2 quoad rem & rationem habito semper respectu ad illud tertium in quo convenient: vt, Socrates & Plato in tantum inter se convenient naturâ & proprietatibus; in quantum uterque convenient cum Aristotele in naturâ & proprietatibus.

S. quantum Canones de Simili & Dissimili.

1 *Similium Similis est ratio.* valet regula, in quantum sunt similia: vt, si tranquillitas mentis sit similis tranquillitati aëris; & hæc est quies, tum & illa est quies.

2 *Quod non affirmatur de uno simili non affirmatur de altero.* vt, quia nauta in navi non debet quiescere; segnescere non debet Magistratus in Republica: nam virtusque similis est ratio, & æquale periculum.

3 *Nullum simile est idem.* Regula est de Identitate essentia: nam convenient in aliquo tertio. sc. in similitudine hujus vel illius Qualitatis. Huic affines sunt isti Canones: *Omne simile claudicat.* *Nullum simile currit quatuor pedibus.* *Omne simile est dissimile.*

4 *Simile non agit in simile.* Regula tenet cum his restrictionibus coniunctum sumptis. 1. si sint sub eadem specie infima: nam calor & frigus sunt similia in tercia specie Qualitatis: mutuo tamen agunt &

patiuntur: sed duo calida non invicem agunt, 2 si sint similes gradu: nam calor intensior in octavo gradu intendit calorem in inferiori gradu: sed calor in quarto gradu non agit in calorem in quarto gradu, 3 si sint eiusdem virtutis: nam si vis caloris magis vniatur, tum fortior erit, vt, in ferro ignito: & potest intendere calorem in stuprâ, usque dum accendatur, & in flammarum erumpat: majorem namque activitatem mutuatur calor à tali subiecto, à quo diutius propter densitatem conservatur, & vniatur.

5 *Similitudo Parabolica organum est ad docendum accommodatissimum.* Regula est de exotica & populari formulâ: nam vulgus plerumque sensibilibus argumentis suadetur, qualia sunt quæ à simili ducuntur: ideoque similia sunt ad persuadendum utilissima, ad probandum minus conferunt: Nam in Acromatico seu dogmatico docendi genere locum vix obtinent, nisi sint splendida & acuta.

6 *Dissimilibus dissimilia convenientia.* vt, quia animæ hominum & brutorum tantum inter se distant, probabile est hanc mortalem esse: illam fore immortalem.

Canones de Pars, & Impars Maiori & Minori.

Vbi prius notandum omnia axiomata de simili & dissimili præter quartum, his absque incommodo posse attribui: quaterum recitare supersedemus. & ad magis propria festinamus.

1 *Parsum exactissima est convenientia.* Nisi non dicuntur paria, quorum alterum magis est extensum: possunt tamen dici similia etiam si magna sit graduum extensiorum dissimilitudo & distantia. Regula tenet de paribus propriè sic dictis in Quantitate: non autem adeo exacta est convenientia, si ad cetera prædicamenta extendatur.

Nota.

2 *Parium*

2 *Parium pars est ratio.* valet regula in quantum paria sunt: ut, pars est ratio quod stellæ ambulant, natant, repunt, volant: sed non ambulant, non natant, aut repunt, ergo improbabile est quod volant.

3 *Omnis Imparitas est in Maioritate vel Minoritate idque tum respectu rei seu Quantitatis, propriè loquendo: tum tropicè respectu sc. probabilitatis; vnde quod est magis vel minus tale, communiter appellatur, par vel impar.*

4 *Argumenta omnia à maiori ad minus, & à magis ad minus, certius concludunt Negationē.* ut, si fortiores oneri imposito succumbant, multò minores infantes idem onus sustineant. Maior ratio est cur homicidæ absolvantur, quam Regicidæ; at illi morte mulctantur, ergo et isti non sunt absolvendi, sed tormentis & lentâ morte puniendi.

5 *A Maiori ad minus sequitur Argumentum Affirmatiue.* tenet regula 1. De potentij subordinatis in uno aliquo subiecto, non de contradistinctis in diversis subiectis: ut rectè sequitur. potest discurrere, ergo potest irasci, concupiscere, loco moveri, vegetare, &c. nam potentia ratiocinandi aut eminenter includit, vel saltem presupponit cæteras omnes facultates subordinatas, eidem subiecto secum inesse. sed non sequitur: potest formaliter & naturaliter discurrere, ergo, potest naturaliter & formaliter hinnire, quod potest tantum per imitationem. 2. De ijs quæ arguant perfectionem: nam non sequitur, quia viri possunt fortiter membra sua sistere, ergo magis quam juvenes possunt eadem quoeverunt volunt flectere: hoc enim arguit imperfectionem & debilitatem membrorum.

6 *Argumenta omnia à Minori ad Maius, & à minus ad magis, evidenter concludunt Affirmatiue ut,*

minus probabile est matrem diligere nutricem, quām patrum suum; at diligit nutricem, ergo multò magis diligit lactantem suum. minus verisimile est civitatem atere posse exercitum, quām Rēpublicam; at civitas s̄pē aluit exercitum numerosum, ergo & multò magis Rēpublica hoc efficiat.

Nota.

Ad hanc classem spectant omnia axiomata de p̄ficiencia & dignitate entium quorum sp̄ssam, sed nec inviolam nec injucundam colligas messēm apud Arist. Top. lib. 3. cap. 1. 2. 3. 4. ad quem brevissatis ergo, letōres sunt remittere.

Hac de comparatis digustasse sufficiat.

C A P. 12.

De loco Conjugatorum.

DE Coniugatis hęc tria sunt declaranda, i quid sint. 1. quowplicia. 3. qui sint Conjugatorum Canones.

Conjugata sunt nomina cognatæ vocis & significationis.

Argumentum est à loco Conjugatorum, quoties in Syllogismo probabili alterum conjugatum in majori propositione est subiectum majoris termini ut, qui justè agit est justus.

Conjugata alia sunt *nominalia* tantum, vt somnolentus & somnus: alia tantum *Realia*: vt, doctrina & literatus: alia sunt *Re* & *Voce* simul; (de quibus præsens sermo est) & comprehendunt sub se *Denominativa*, seu *Casus Nominum*: sūtique vel

vel Substantia; ubi alterum est nomen Substantivum, abstractum à Subiecto: ut, iustitia, iustus. vel Adiectiva; ubi utrumque est Denominativum, sive concretum, quod denotat formam in abstracto cum connotatione alterius: ut, iustus, iuste, &c.

Canones de Conjugatis.

1. *Cui tributur unum conjugatorum eidem tributur et alterum.* ut, fortiter egit ergo est fortis. yalet axioma 1. In Conjugatis quoad significacionem, non quoad vocem tantum; nam non sequitur; somno correptus est, ergo, est somnolentus. 2. In Conjugatis ejusdem qualificationis & naturae: ut, non sequitur, sustinuit ergo, est sustinutus: nam ab actu unico nemo denominatur habituatus, quoniam ad habitum generandum requiritur talis qualificatio actionis, ut agatur scienter, volenter, constanter, & propter bonum finem.

Axiomata
Conjugatorum.

3. *Si unum conjugatorum de uno dicatur, alterum de altero dicetur.* ut, si album sit coloratum, tum albedo est color. valet axioma 1. à concreta ad abstracta negatiè semper: ut, si visible non est audibile, tum visus non est auditus. 2. Ab abstractis ad concreta affirmatiè: ut, si iustitia sit virtus, tum iustus est virtuosus. 3. In prædicatis essentialibus & per se, namque tum mutua est consecutio, ab abstractis ad concreta, & contra, tam affirmatiè quam negatiè: ut, si album sit coloratum, albedo est color; & si albedo sit color, tum album est coloratum: Non sic autem in prædicatis per Accidens: nam si contingat coloratum esse lapidum; non inde sequitur, contingit colorem esse saporem. 4. In Conjugatis quoad significationem: nam non sequitur, quia somnolentus est malus aut vitiosus; ideo somnus est malum aliquod in se, aut vitium. 5. In Abstractis Physicis & Mathematicis, seu ultimatis,

matis. non autem in *Metaphysicis* & *vltimis*: vt, nō sequitur, quia homo est animal, ergo humanitas est animalitas: quia istae sunt *vltimæ abstractiones*.
 3. *Abstracta* & *concreta* non prædicatur de se invicem. valet regula generaliter de prædicatione in recto casu: nam non dicitur coloratum est color, sed habens colorem: nec dicitur rationale est rationalitas, sed habens rationalitatem: quia rāmeti re & essentia convenienter, differunt tamen modo prædicandi.

4. *Cotugata* se consequuntur in nobilitate. vt, si Theologia sit dignior Medicina, Theologus est præstantior Medico. valet regula si *cetera omnia sint paria*: nam non sequitur quia nobilitas est præstantior rusticitate, ergo natu nobilis semper est præstantior rusticō: nam contingere potest, nobili stemmate natum, degenerare à parentibus, & tandem sordide rusticari.

Nota.

Hic locus absque ullo incommodo referri potuit ad locum *Dissentaneorum*, vt et notatio nominis: de qua seorsim per spiculatissimam gratiam *Canones subsequentes* proponemus.

Canones a notatione nominis.

1. Cusconvenit notatio nominis verisimile est ei nomen convenire. & è contra. valet axioma 1. si notatio sit desumpta ex rei natura aut proprietate, & non tantum ex usu vulgari, aut casu sit imposita: vt, si sit amator sapientiae, tum est Philosophus.
2. Si vera notatio accipiat vero modo: vt, Tutor dicitur à tuendo pupillos, non quod actu hoc semper efficit, sed quod de iore semper ueri eos debeat.
3. Si non sit nimis longè petita: nam vix sequitur, est Magister, ergo alijs tēr & magis scit.
4. Si mos idem remaneat, qui notationem nomini imposuit; nam non sequitur, prandium est, ergo nihil apponitur præter perendinas reliquias, quia mos

mosiste jam inoleuit, vesperi lautiū cœnare, & fragmenta in crastinam parsimoniam reservare. si propriè & non figuratè sumat ut: nam non sequitur, quicquid dicitur *Petra* illud *pedibus* eratur: obstante Romano Pontifice, *petra* sum, sed *pede* tenens, & conculcans Imperatorum colla.

2. In omni not. iōne seu Etymologi. iſtendum eſt in aliquo primi vo. vt, dicitur amaritudo ab amaro, amarum à mari, mare ab Hebræo *marah*: vbi iſtendum eſt. Nam viterius progredi, eſſet in circulo sudare, et in termino non acquiescere.

מְרַח

3. Nomen et Notatio ab eidem Dialecto ſunt du-
cenda. Tenet regula tantum de vera Etymologia, non de qualibet alluſione seu Analogia: vt non verè dicitur *Propheta* à procul fando, ſed à prafendo, iuxta verum Etymon από ante, & οὐς dico. Corruunt hinc ridicula Scholasticorum iſomnia ab ignorantia linguarum procreata: qualia ſunt: Sym-
bolum à τὸν con, & holus; quod vnuſquisque in
cœtu ſuum bolum ſeu fruſtulum ſcorſim ſit ſumptu-
rus. &c. 2. Si nomen ſit ſimplex & non compoſi-
tum ex dupli ci Lingua: Nam recte dicitur *Britan-
nia*, regio *Pictorum*: à Græco *ravia* i. regio; Bri-
tonico *Brith*. i. depictedum: nam incolæ ſolebant
corpora glaſto depingere, vnde *Britones* dicti: quod
obſervantes Græci p̄dones & Mercatores, ad
Brith, *ravia* addiderunt. Par eſt ratio de *Mauritania*,
Aquitania, *Lusitania*: Quæ, et ſimilia invenies apud
fiduſſimam antiquitatis columnam, Guil: Cambde-
num, in nomine *Britannie*.

4. Vera omnis Etymologia ſumenda eſt ex rei
cauſis, effectis, proprietatibus, obiecto, & oppoſito.
vt, à fovento dicitur *Focus*. à floribus *Flora*. à bel-
lo *Bellona*. *Lucus* per ἀγροπάτην, quia minime iu-
cidus. *Parca* quia non parcer. *Ludus* quia procul à
ludo

ludo. Nam locum h̄c non habet illud ax̄iom̄a,
(*Denominatio sumitur à possessore*) quia non respicit
nominis primam notationem, sed rei diversa præ-
dicata.

*5 Allusio, non curat nominis originem, sed explicat
eius significationem per equipollens vel coramplias, ut,
pro oculo legitur Ciliumbra. pro terra recens in-
venta, America, &c. Hic locum habent circum-
locutiones & descriptiones, à quibus arguere licet,
observatis limitationibus in primo Canone propo-
sit̄is.*

Hac de Conjugatio, & de Nominis Etymo.

C A P. 13. *De loco à Distributione.*

DE Distributione seu divisione h̄c tria fus̄ū sunt
tradita, lib. 2. cap. ult. 1. quid sit. 2. quotplex.
3. quæ sunt ejus regulæ generales: ideoque h̄c ve-
lut in typo summatum reponentur, ut ad Canones
specialiores explicandos properè accedamus.

Distributio est totius in suas partes divisio.

Argumentum est à Distributo seu diviso ad
membra dividentia, quoties medius terminus est
divisum, membra dividentia sunt majus extremum
in Syllogismo probabili. Contra, est Argumentum
à membris dividentibus ad divisum, quoties mem-
bra dividentia sunt medius terminus, divisum verò
majus extremum.

*Distributio alia est Voci in suas significationes:
quotplex. alia Totius in suas partes. Totum autem est vel Ag-
gregatum, estque quintuplex, ut supralib. 2. cap. ult.
vel Simplex, de quo solum h̄c agemus, estq; triplex.*

1. Essentiale

1. *Essentiale.* 2. *Universale.* 3. *Integralis;* atque his tribus, tres partes correspondent. 1. *Essentialis.* 2. *Subjectivum.* 3. *Integralis.*

Canones de Toto & Partibus Essentialibus.

Canones

1. *Partes sunt priores Toto.* valet hoc axioma. *totius & partium,* 2
 1. Quoad ordinem naturae; nam Totum est quid dependens & constitutum à partibus; ideoque & his posterius; sed non tenet de prioritate *Temporis*, nam simul tempore forma & compositum comproducuntur. Nec de prioritate perfectionis; nam totum essentialie in se haber omnes perfectiones suarum partium, & quid amplius. 2. Quoad ordinem *doctrine & cognitionis*; nam literæ sunt prius addiscendæ Syllabis: præcognoscendum quid sit *Animalrationale*. antequam constet quid sit homo: loquimur autem de ordine *Compositivo*, non *Resolutivo*; & de cognitione *confusa*, non distincta; deque *originali*, non *habituali*. Atque hæc regula tenet de Toto integrali & partibus eius principalibus: adhibitis supradictis restrictionibus.

3. *Posito toto essentiali, ponuntur omnes ejus partes essentialiales.* vt, posito homime ponuntur omnia superiora sese constituentia, tamen genera quam differentiae. Et, *positis partibus essentialibus, ponitur totum essentialie.* valet regula, de partibus quantum ad actum constituendi; nam quoad essentiam materia manet post Totius dissolutionem; & etiam *forma*, si sit immaterialis, qualis est sola hominis forma.

3. *Sublata alterutra parte essentiali, tollatur totum.* Regula est, de illo toto ad cuius constitutionem illa pars erat immediata & proxima: nam licet anima sublatâ, totum desinit esse vivens, non ramen desinit esse corpus; ideoque remanet adhuc totum essentialie; sed non idem totum, quod erat ante

ante decepsum animæ.

4 *Cuicunque totum seu divisum essentiale convenit, vel non convenit; eidem omnes eius partes essentialis conveniunt, vel non conveniunt. et contra Cuicunque partes tribuuntur, eidem essentiale totum seu divisum tribuitur, vel non tribuitur.* Canon est de partibus quæ proximè constituunt totum: nam genus & differentia generica sunt partes essentiales remotæ Speciei insimæ; prædicantur tamen de ijs, de quibus Species non prædicatur. ut, Substantia & Corporeum, sunt partes hominis; sed convenientiunt ijs, quibus homo non convenit; nisi considerentur secundum ultimam restrictionem & determinacionem ad hominem.

5 *Nulla pars essentialis (qua talis) prædicatur de suo toto.* Nam in quantum pars, est quid incompletum in se, ordinabile ad compositi complementum. Vnde Arist. lib. 4. Top. c. 5. text. 6. subinfert, corpus non posse esse genus animalis, quia est pars. Loquitur autem de corpore restricto & ita determinato ad animal, ut sit ejus materia proxima; non de corpore indeterminato, ut est totum universale; nam sic est genus animalis. Valet Axioma de prædicatione in recto casu & in abstracto; fallit in obliquo: ut falso dicitur homo est anima; sed recte dicitur homo habet animam. 2. fallit in concreto, nam verè dici potest, homo est animatus.

Nota.

Canones de Toto unius versali & partibus eius Subiectis, idem planè sunt cum his, qui traduntur de Generi & Specie. lib. 1. cap. 2. & 3 idcirco duos tantum hinc subiungemus.

3 *Cuicunque convenit Totum Universale, sive Genus divisum, eidem convenit alterum, vel utrumque eius membrum dividens; & cuius genus non convenit, eidem nullum membrum eius convenire potest.* Canon est de

de membris specie perfectis et completis: Nam vera est hæc prædicatio, embryo est animal, sed nondum sequitur, quod embryo est actu homo vel brutum: quia est in esse tantum incompleto, & tendenti ad perfectionem specificam, et numericam. Idem dicendum est de exhalationibus e terra vel aqua vi caloris evaporatis, priusquam actu constituant impressiones, seu meteora, calida vel frigida.

2. Cui convenit nullum membrum Divisi seu Totius universalis, eidem convenit divisum seu genus: & cui nullum membrum convenit eidem non convenit ipsum genus. Regula tenet universaliter affirmatiuè: ut, est homo, ergo est animal. valet etiam negatiuè. **1.** Si membra conjunctim sumantur: ut, nec est homo nec brutum, ergo non est animal. **2.** Si membra sint specie completa & perfecta, ut supra. Nam embryo nec est perfectus homo nec brutum, tametsi sit verum animal.

C. inones de toto Integrali & ejus partibus.

1 Posito Toto Integrali, seu diviso Quantitatuo, ponantur eius partes: & sublato, tolluntur. Valet axioma universaliter affirmatiuè. ut, Socrates est integer, ergo non est membris truncatus. Valet etiam negatiuè, si partes accipiuntur univocè & philosophice, non æquivocè aut populariter: nani mortuo Socrate. æquivocè tantum et more vulgi dicuntur Socratis manus, caput, pedes; tunc enim propriè loquendo non sunt partes Socratis. sed cadaveris.

2 Positis partibus ponitur Totum integrale; et sublatâ una parte tollitur totum. Canon obtinet affirmatiuè, de partibus unitis & conjunctim sumptis, non de distractis: nani positis lapidibus, nam statim sequitur est domus, valet itidem

dem negative 1. de partibus veris & naturalibus, non de excrementijs: nam non sequitur, desunt vngues aut capilli, ergo non est integer homo. 2. de partibus eminentioribus, conspicuis & principalioribus: nam non denominatur mutulatus, cui deest vel minimus digitorum articulus. 3. de partibus continentibus, non cōtentis; nam in phlebotomia seu venæ sectione affluit sanguis, & quidam spiritus, cum nonnunquam major subsequitur Totius integritas. Par est ratio de partibus carnosis, quæ sunt in perenni fluxu. 4. de defectu integratatis partium integrantium; non essentialium: nam amputato brachio, remanet homo quoad essentiam, sed tollitur integritas partium suarum integrantium.

3 Quod convenit roti convenit partibus integralibus. Et contra. Regula virinque ualeat de attributis essentiam concomitantibus: vt, Socrates est quantus, ergo & manus eius est quanta: sic quilibet guttula decidentis aquæ est rotunda, ergo & concursus aquarum, sive Mare, est rotundum; sed non sequitur quoad extensionem: nam mare ambit terram, sed non ita aquæ guttula; tametsi omnes guttæ simul sumptæ habeant eandem extensionem cum toto mari.

Hac de loco Distributionis.

C A P. 14.

De loco à Signo.

D E loco à Signo, tria sunt inquirenda. 1. quid sic
2. quo-

2. quouplex, 3. qui sunt ejus Canones.

Signum, est indicium ex quo res occulta vel *Signum* non apparet, esse vel non esse, concluditur. *quid.*

Argumentum est à loco *Signi*, quoties in Syllo- *Locus à gismo probabili medius terminus est signum ma- Signo.* joris extremi.

Signum est triplex. 1. *Necessarium*, quod appellatur *signum* *superior*; quasi ita ordinatum cum signato, ut *quotuplex*. illud *infallibiliter demonstraret*. Estque vel *Supernaturale*, quod à Deo in sacris literis prædictum (ad quod referri possunt *prodigia omnia ibidem prædicta*) vel *Naturale seu Physiognomicon*, ex quo de temperamentis viventium, & tempestatibus aëris sit judicium. 2. *Versimile seu contingens*, quod græcè *οὐαῖον* & *εἰχων* dicitur; quod *plerumque signatum indicat*. 3. *Vanum & leve*. græcè *οὐαῖον*, quod *plerumque ita se non habet*. horum vnumquodque vel est 1. *Antecedens*, quod signatum indicat futurum esse. vel. 2. *Concomitans*, quod signatum in esse præsenti, & propriè dicitur *symptoma*, Græc. *σύμπτωμα*. vel 3. *Consequens*, quod signatum indigit in esse præterito.

Sequuntur Canones à loco Signi.

1. A *Signis divinitùs datis ad signatum*, firmissimum est *Argumentum*; & contra, tam affirmatiæ quam negatiæ. valet axioma, de signis divinitùs concessis. 1. *Antecedentibus*: vt, Motus solis retrogradus in Achasi solario, infallibile signum erat recuperandæ sanitatis regi Hesechiæ. 2. *Concomitantibus*: vt, Signum filij hominis venientis in nubibus, est infallibile indicium jam instantis extremi judicij. 3. *Consequentibus*: vt, Iris est signum, quod deus est pacti memor, mundum aquis nunquam iterum peritum.

2. *Argumenta à Signis nullam vel leviculam dependentiam*

dentiā habentibus à signatis (sed hominum superstitiōne, & Diaboli astutia in vētu) sunt invalida, neptu^m impia. Regula est. 1. De plerisq; Astrologie Indicariā p̄dictionib; nam virtus cœli s̄p̄ius impeditur à causis secundis naturalibus; quanto magis à speciali Dei providentiā, disciplina m̄oralis, & exercitu pietatis aliorum fleat. 2. De signis Augurum & Aruspicum Ethnicorum, qualia sunt, extorum inspectio; cornicis cantus avium volatus. &c. 3. de inspectione Chiromanticæ; quæ non nititur certis naturæ aut artis indicijs, sed quorundam superstitionum insomnijs: nam nulla dantur in manibus signa, eventus planè non naturales, sed fortuitos indicantia. et posito tali signo, tametsi eventus p̄dictus subsequatur; nemo noverit an tale signum eventus semper consimilis sit subsecuturus; nisi qui Satanæ p̄stigij illisi, dicenti fidem adhibent, rationes non querunt. 4. tenet regula de concomitantibus & consequentibus ejusdem vanitatis signis, æquè ac de antecedentibus.

3. Posito signo naturali ponitur signatum. Regula est 1 necessariō vera, de signis habentibus necessariam connexionem cum signis: sive sint quædam morborum Symptoma^m quæ tanto certius morbum indicant, quanto proprius accedunt ad ipsas morborum causas & origines: (qualia frequentius occurunt in complexione, et humoribus, in urina, et cæteris excrementis animantium.) sive sint in inanimatis naturalium effectuum indicia. vt, sudor lapidum est signum pluviae, vel statim futuræ, vel jam distillantis. 2 Contingenter vera est, de ijs signis quæ non habent infallibilem connexionem cum signatis: sed debilem, contingentem ut plurimum, & impedibilem. vt, rubet vesper ergo verisimile est crastinam fore serenitatem: rubet aurora, ergo

ergo probabile est hodiè pluvias distillare. 3 *Contingenter vera est de signis contingentibus raro, & ad indifferens;* si plura simul sumantur: ut, circumstantiae loci & temporis, sermo, gestus, pallor, aut insolutus rubor coram Magistratu, signa sunt verisimilia perpetrati facinoris: quæ singula seorsim sumpta, vix levem conjecturam aut suspicionem producerent.

Hac de loco à Signo.

C A P. 15. & ult.

De loco à Testimonio, seu Authoritate.

DE *Testimonio* (seu potius *Authoritate*) hæc tria sunt declaranda. 1 quid sit. 2 *quotuplex.* 3 qui sunt ejus *Canones*.

Testimonium est sententia testis. Authoritas est testimonio. Locus à Testimonio.

Argumentum est à *Testimonio*, quoties in *Syllogismo* probabili *testantis authoritas* est medius terminus, *conveniens*, vel non *conveniens* majori extremo.

Testimonium est duplex. 1 *Divinum*, quod *Testimonio Deum* habet authorem: estque vel *Immediatum*, umquam quod per se exhibit; *viva voce*, *interno motu*, per *plexos omnia*, per *oracula*, &c. vel *Mediatum*, ad quod promulgandum utitur ministerio *Angelicorum* aut *Hominum*; 2 *Humanum*, quod authorem habet hominem: estque vel in *Factis*, quod suo quispiam exemplo comprobatur; vel in *Dictis*; ijsque vel *Pronuntiatis*, simplici *affirimatione*, aut *jurejurando*: vel *Scriptis*, quod literis mandatum reliquit (ubi locum habent *Historiæ*, & reliqua id genus monumenta) quod dividi potestratione ma-

teriz traditæ, in testimonium philosophi, Medici,
Iurisperiti, &c.

*Canones de
Testimoniis*

Canones de Testimoniis.

1 Omne testimonium Divinum est infallibile, verum, fide dignissimum, ideoque & absque animi fluctuatione credendum. Regula est de testimonio tam Mediato quam Immediato; quatenus respicit conditionem testificantis, qui verax est, immo & ipsa veritas; ita ut mentiri aut mutari non potest: sed non quatenus respicit dispositionem cognoscentis. Nam Ethnicus aut Judæus eluderet argumentum à novo Test. petitum; quod Christianus judicat omni Demonstratione certius, & onni exceptione majus.

2 A testimonio Divino sacris literis exhibito sequitur argumentum. Idque 1 Affirmative, ubi 1 Textus est authenticus, non apochryphus. 2 ubi sensus est simplex, verus, & literalis, congruens cum autographio, & ceteris Scripturæ testimonis: non adulterinus, parabolicus, allegoricus, &c. 3 ubi testimonium vel est expressè traditum, vel certa & evidenti consequentia colligitur. 4 ubi testimonium est publicum; non privatum & speciale mandatum: nam non sequitur, quia Israelitæ ex mandato Ægyptios spoliarunt, ergo licet Christianis Ethnorum fortunas invadere & deripere, tempore pacis. 2 valer regula Negativa 1 De iis quæ ad religionem spectant: nam Artes & Scientiæ non ibi traduntur, sed non inde sequitur omnes esse inutiles, fucatas; aut falsas; fatis enim est quod non opponuntur, sed subordinantur generali doctrinæ sacri contextus. 2 De fidei fundamentalibus articulis: non de circumstantiis & cærementiis, quæ pertinent non ab substantiam, sed decorum cultus divini: ut sequitur hoc arg. non est in sacra pagina, ergo, non

non est ad salutem necessarium, ut credatur. 3 Si neque expressè proponatur, neque certa & evidenti consequentia possit inde colligi, non erit fundatum fidei; ut, nec constat expressis Scripturæ tabulis, neque ullâ solida consequentia, Pontificem Regibus imperare; ergo imperium ejus minime est ferendum.

3 A testimonio hominis scripto, aut alias exhibito, negativè nihil consequitur: ut, non sequitur; hoc non extat apud Aristotelem, ergo non est admittendum: valet regula. 1 Præsertim de Scriptoribus inferioris notæ, & authoritatis; tametsi argumentum negativè ductum vel ab eruditissimis, debile admodum est & minimæ efficacie. 2 Si Authoris paululum sagaciiori, non erat statutum de ea te exactè discerere: Aliter enim quandoque erit probabile argumentum: ut Aris. proposuit lib. 5. Metaphys. tractare omnes species Quantitatis; sed non meminit Loci, ideoque verisimile est Locum non esse Quantitatem.

4 Nullum testimonium valet contra certam rationem. Canon est: 1 de pravis consuetudinibus; quibus ratio semper anteponenda est. 2 de sensuum judicio: nam sensus judicat Solem esse pedalis magnitudinis; cum ratio contra clamat, probatque Solem universo terræ globo longè maiorem. 3 Universaliter de omni testimonio, tam humano, quam divino, quod aliquando potest transcendere rationis captum; nunquam tamen est contra rectæ rationis dictamen.

5 Antiquorum testimonium præferendum est testimonio Neoterorum: valet axioma. 1 quantum ad vitæ puritatem, zelum, pietatem, & sacrarum literarum cognitionem; non quoad acumen & cognitionem serum politicarum, aut Artium libera-

lum. 2 Non simpliciter, sed cum restrictione ad illud tempus, quo patefactum erat Evangelium, (organum exactissimæ cognitionis divinæ) in summa puritate & perfectione suâ: ideoque propinquiores hisce temporibus magis sunt credendi, quia tot assidue successentibus errorum hybris à simplicitate textus non facile torquebantur. Artes autem in suis primordiis similes fuerunt ursarum catulis, primâ fronte deformes, tum post longum tempus, & satis seriatim disquisitionem serò politiores evaserunt: & adhuc limatiores sunt futuræ.

6 Plurimorum testimoniorum præferendum est testimonio paucorum: valet axioma generaliter & simpliciter; Sic cetera sint paria, scil. prudentia, scientia, honestas, pietas: fallit autem si pauciores, his prædictis qualitatibus, excellant: Nam una Sapientis scientia præponderat integra Loquacis ~~volumina~~.

*Atque hoc de Syllogismo Topico sint dicta.
Finis Syllogismi Topics.*

LIBER SEXTVS.

CAP. I.

De Fallacijis in genere.

Estimus huc usque de vero Syllogismo quatenus astruendus sit in materia tam *Necessaria* quam *probabilis*: Superest *Sophisticus* de quo Appendix loco pauca dicemus.

Hujus etenim tractatio quam sit utilis, vel hinc liquet; quod eorum pandit imposturas, quas indocti plerunque sed jactabundi (non zelo veritatis indaganda, sed quasi gloria capienda studio abrepti:) malent

lent fallacibus argutis vera dicentem imprudenter opprimere, quam solidis argumentis falsa opinantem modestè redarguere: quo fit, ut neglecta literarum medullâ cùm ad concertandum evocantur, harent in cortice, inane evomunt ineptas & affectatas captiunias.

Quorum fraudes ut facilius evitentur, & dissolvantur technæ; de arte hac (tam illicitâ, tamque ut quispiam profiteretur, indignâ: tam necessaria autem, ut quæ tradatur) hæc tria sunt tradenda.

Finis huius tractatus.

- 1 Quid sit Syllogismus Sophisticus: & quis Sophista.
- 2 Qui sint Sophistarum fines illicitâ hâc arte utentium: (nam de fine Tractantis supra diximus, eum esse, fraudes & captiunculas detegere ut melius evitentur.)
- 3 Quotuplex sit, ubi de mediis seu locis sophisticè arguendi, & eorum solutio[n]ibus summatim dicemus.

Syllogismus Sophisticus est Argumentatio captiosa, specie tantum & apparenter vera vel probabilis, cum reverâ sit fallax. Sub hac generali definitione comprehenduntur. 1 *Syllogismus Pseudographus*, 1 *Pseudo-qui fit, ex falsis vel perperam intellectis alicujus artis graphus.* principiis: ut, si quis probaret, impossibile esse ut aliquid sit, ex hoc principio, *ex nihilo nihil fit*: Quod tenet tantum in naturali & ordinariâ productione rerum per causas naturales: non de supernaturali creatione per omnipotentiam divinam. 2 *Paralogismus*, qui non concludit in legitimo modo & figurâ. 3 *Sophisticus* specialiter sic dictus, qui rectius & cum majori specie probabilitatis a communib[us] propositionibus probabilibus conclusionem subdolè infert. In qua (missâ definitionis explicacione) de defenso hæc duo sunt advertenda. 1 Cur dicatur Syllogismus. 2 Cur Sophisticus: ubi ostendendum quis sit Sophista.

Dicitur *Syllogismus*, non quoad rei veritatem (ac si esset aliqua ipsius species univoca) sed tantum quoad nomen, & aliquam analogiam quam habet cum vero Syllogismo: licet in multis deficiat: nam tres habet terminos, quandoque secundum modum & figuram ritè dispositos, quantum ad externam speciem, & prout verba sonant: cum quoad significacionem & rem ipsam longissime inter se distant: unde rectius dicitur *Syllogismi nomen, viuum, notibus, monstrum, &c. v. g. omnis equus est irrationalis, quidam homo est equus, ergo, quidam homo est irrationalis.*

Dicitur *Sophisticus*, non ea ratione quatenus respicit primæ vam nominis originem, ut derivatur à *sophia*: sapientia (quasi ab ipsis artium fundamentis ad verum indagandum sit deceptus) sed à simulata & abusiva sapientiæ imitatione, quam Sophistæ prætendunt, ad quæstum & honores ambiendos, unde *Sophista* sic definitur: est Aucupator pecuniarum, qui quæstum facit ex è sapientia quæ videretur esse, nec est: ubi quod reliquum est hujus tractatus his duobus explicandis absumentum. 1 qui sint ejus fines seu metæ. 2 quibus mediis in eisdem fines collimat: ubi de eorum falsitatis detectione & solutione.

*Sophista
quidam.*

*Ultima
metæ Sa-
phistiæ.*

*5 Metæ
subordinatae
sequaç
gios.*

Metæ Sophistarum alia est, ultima, principalis, architectonica, primum efficaciter movens, in intentione unicè & præ ceteris proposita, & est, *Quæstus* sive *Lucrum*: alia est, subordinata, & ultimata, quæ cernitur in executione primæ intentionis, cuius respectu dici potest medium proximè conducibile, & attingens ultimam metam: estque quintuplex. 1 *Redargutio*. 2 *Falsum*. 3 *Inopinabile*. 4 *Solacismus*. 5 *Nugatio*: quæ distinguuntur, vel secundum diversas disciplinas (ut Aquinas) sic ut *Redargutio*

Redarguens pertineret ad Metaphysicam, *Falsum* ad Physicam & Mathematicam, *Inopinabile* ad Dialecticam, *Solæcismus* ad Grammaticam, & *Nugatio* ad Rheticam: vel si coniunctim respiciant Dialecticam, sic melius distingui possunt: ut *Redarguens* sit, praconcessi negatio, cum vi fucati argumenti cogitur Respondens sibi non constare: *Falsum* sit aperte falsi admissio: *Inopinabile* sit abcessio à communi & receptâ à sapientibus conclusione: *Solæcismus* sit, concessio incongrua Syntaxeos, vel Barbarismi, quod vitium est in Prosodiam: *Nugatio* sit, inepta repetitionis & παντολογίας in aliqua conclusione concessio, ubi altera pars non est exegética seu explicatoria alterius, sed planè inutilis & redundans.

Hęc de finibus seu Meritis Sophistarum. Nunc de medijs dicendum, seu potius de locis communib[us] unde argumenta, tanquam à referta pharetrā tot venenatas sagittas selegunt, ad captandam prædam.

Fallacia omnis (tametsi possint partiri secundum *Divisio fallaciarum*. locos supradictos Syllogismi Topicī, inter quos si- gillatim reperiri potest occulte latitans) ad has duas classes dextrè revocetur. 1 *In Dictione*. 2 *Extra Dictionem*. 1 Fallacia est *In Dictione*, ubi major ambiguitas est in verbis multiplicis significationis. Atque hujus sex sunt membra, sc. Fallacia 1 *Aequivocationis*. 2 *Amphiboliæ*. 3 *Compositionis*. 4 *Divisionis*. 5 *Accentus*. 6 *Figuræ Dictionis*. juxta versiculum.

1 *Equivocans*, *Amphi. Componit*, *Dividit*, *Acc. Fig.*
2 Fallacia est, *extra Dictionem*, ubi major latet ambiguitas in rebus significatis per voces & sententias. Atque hujus classis sunt septem capita, scil. fallacia 1 *Accidentis*. 2 A Dicto secundum quid

ad Dictum simpliciter. 3 A non causa pro causa. 4 Consequentis. 5 Petitionis principii. 6 Ignorationis Elenchi. 7 Plurium Interrogationum. juxta alium versiculum.

Acc. Quid, Ignorans, Petist, Infert, Causa, Rogague. De quibus sigillatim nunc dicendum, ordine superius proposito.

C A P. 2.

De Fallacys in Dictione.

Dictio multiplex est triplex. 1 *Actualis*, quando vel eadem vox invariata plura significat: & tum est fallacia *Aequivocationis*; vel quando eadem *sententia* invariata plura significat; & tum constituit fallaciā *Amphibolia*. 2 *Potentialis*, quando eadem dictio vel oratio quoad materiam *mutata forma* potest plura significare; & est fallacia vel *Compositionis*, vel *Divisionis*, vel *Accentus*. 3 *Phantastica*, quando eadem vox propter aliquam similitudinem finalis terminationis vel significationis videretur esse ejusdem generis cum alia voce: & tum constituit fallaciā *figura Dictionis*.

1 Fallacia AEquivocationis seu Homonymia, est quoties eadem vox æquivocans aliter sumitur in una propositione Syllogismi quam in alterâ: hinc distinguitur 1 ab Amphibolia, Compositione, & Divisione, quæ sunt fallaciæ in pluribus dictionibus. 2 *Ab Accentu*, ubi non est idem modus prolationis aut scriptiorum. Contingit autem hæc fallacia tot modis, quot modis sumi potest æquivocum. Idque præsertim 1 ratione primæ impositionis; ubi, vel *casu* vel *consilio* una vox adhibetur ad plures res significandas. v. g. *omnis gallus est animal irrationalis*, quislibet intra dictionem Regis Francorum est *Gallus*, ergo,

ergo, quilibet intra ditionem Regis Francorum est animal irrationale. 2 Ratione translationis, quæ sit, vel propter aliquam rerum similitudinem, vel orationis elegantiam. v. g. *quicquid ridet illud est rationale, pratum ridet, ergo, pratum est rationale: item, omnis lupus est ovium rapax, quidam pescis est lupus, ergo, quidam pescis est ovium rapax.*

Solutio vera & specialis hujus fallaciæ (nam neque de apparenti solutione dicturi sumus, quæ sit tantum, ad hominem: idque vel per digressum à te proposita, vel per contemptum allatæ rationis, vel per oppositionem fortioris objectionis, vel denique per exprobationem personæ adversarii. Neque de generali solutione Elenchorum peccantium in materia, quæ sit negando alteram præmissarum vel argumentum seu illationem) est. vel per distinctionem nominis multiplicis significationis; vel per additionem alicujus limitationis; si in initio non perspexerimus fallaciæ.

2 Fallacia *Amphibolia*, est quoties, oratio ambigua aliter sumitur in unâ propositione Syllogismi quam in altera: & contingit 1 quando oratio plures sensus admittit æquè proprios. v. g. *Ato te AEactem Romanos vincere posse: Nam incertum est cui promittitur hæc victoria Pyrrhone an Romanis: item, quod quis videt illud verè videt, at homo videt lapidem, ergo, lapis verè videt: nam incertum est an adversarius sic construit majorem, quod quis videt, illud verè videt (i:) videtur ut objectum: vel sic, quod quis videt, illud verè videt (i:) facultatem habet videndi. 2 quando oratio unum habet sensum proprium, aliud metaphoricum. v. g. quis surdis canit; adhibet aliquam vocum modulationem: at qui vel nutu increpat indocilem, surdo canit, ergo, quis increpat nutu adhibet vocum modulationem.*

Et

Et ad hunc locum pertinent omnes locutiones proverbiales, quando ad literam exponuntur, & non ad sensum.

Solutio.

3 Fallacia
compositio-
nis.

Solvitur hæc fallacia eodem modo quo & superior, quando scil. ostenditur orationis ambiguitas: & ad sensum debitum & usitatum revocatur.

3 Fallacia *Compositonis*, est quoties ea male conjunguntur quæ alias bene divisim sumuntur. Contingit hæc fallacia. 1 In Modalibus propositionibus: cum Copula Dicti connectit formalia significata subjecti & prædicati in Dicto. v. g. *possibile est sedentem ambulare*: quæ propositio in sensu composito est falsa: nam, *dum sedet, non potest actu ambulare*: vera autem est in sensu diviso: nam *qui jam sedet, also tempore potest ambulare*. 2 Ubi Modus conjunctus Dicto, exponitur cum omnibus quæ continentur sub communi subjecto Dicti. v. g. *Contingit aliquid corpus moveri*: quæ falsa est in sensu composito, nam *aliquid corpus necessario moveretur actu, ut cælum*: tametsi aliqua moventur actu contingenter, ut *animalia*, &c. 3 In propositionibus Hypotheticis quarum partes connectuntur per conjunctionem copulativam, conditionalem, disjunctivam. v. g. *duo & tria sunt par & impar, quinque sunt duo & tria*, ergo, *quinque sunt par & impar*: ubi major propositio in sensu composito est falsa: ideoque & falsa est conclusio. 4 In propositione ubi dictio aliqua quæ pluribus potest adjungi, adnectitur illi cui minus debet. v. g. *Quia nunc natus verè dicitur, si hæc hora natus est, at sexagenarius nunc verè dicitur natus*, ergo, *sexagenarius hæc hora natus est*: ubi in majori adverbium, (*nunc*) adjicitur verbo (*dicitur*) unde major falsa est: quod si (*nunc*) referatur ad participium (*natus*) tum nulla esset fallacia in majori, sed esset evidenter vera. 5 Ubi duces

res divisi^m sumptæ in præmissis , conjunguntur in conclusione. v. g. *Regia via res est, at regia via est publica, ergo, regia via est Respublica. Canis est pater, & canis est tuus, ergo, canis est pater tuus.*

4 Fallacia Divisionis est quoties à benè conjunctis ad malè divisa arguitur. v. g. *Quinque non sunt Divisionis. par & impar, duo & tria sunt quinque, ergo, duo & tria non sunt par & impar.* Contingit autem quod modis contigit superior fallacia compositionis.

Solvuntur hæ duæ fallaciæ , ostendendo perversam compositionem eorum quæ disjungi debent: triusque & perversam divisionem eorum quæ debent conjungi.

5 Fallacia Accentus est quando una & eadem dictio vel oratio secundum materiam , plura significat ratione accentus diversi: vel modi pronunciandi. Contingit 1 quando spiritus mutatur. v. g. *Ara est in templo, porco: um sibulum est b. ira, ergo, porcorum sibulum est in templo: qui Sibboleth pronunciarunt tuis erant à Gileaditis, at Ephramite pronunciarunt Sibboleth, ergo, tuis erant.* Falsitatem hujus conclusionis ab eventu intelligas. Iud. 12. 2 quando quantitas mutatur in voce prolatâ , vel carmine mensuratâ , vel accentu notatâ . v. g. *Omne malum est fugiendum, pomum est malum, ergo, pomum est fugiendum.* Populus crescit in fluvij, multitudine plebis est populus, ergo, multitudine plebis crescit in fluvij. 3 Cùm simplex vocalis transit in diphthongum, & contra. v. g. *equum est quadrupes, justus iudex est equus; ergo, iudex est quadrupes.* 4 Cùm variatur modus pronunciandi. v. g. *qui dicit heus bone vir curasti probe! agnoscit viri probitatem, sed qui deridet aut increpat dicit heus, &c. ergo, qui deridet aut increpat, agnoscit viri probitatem:* hic locum habent locutiones ironicæ & hypocriticæ, &c.

Solvitur

Solutio.

Solvitur hæc fallacia, substituendo verum accentum, spiritum, vocalem, & pronunciandi modum, in locum falsi accentus, spiritus, &c. & ostendendo quæ sit diversitas inter plures voces & sententias ratione diversorum accentuum, &c.

6 Fallacia
Figura Di-
ctionis.

6 Fallacia *Figura Dictionis*, est quoties propter similitudinem & cognitionem terminationis vel significationis duarum vel plurium vocum, colligitur eandem esse significandi rationem. Contingit 1 ratione attributi Grammatici. v. g. *Similis est ratio Poëta & Musa*, at poëta est masculinis generis, ergo, sic Musa. 2 ratione attributi Dialectici. v. g. *par est ratio inter secari & operari*, at secari est pars, ergo, operari est pars. 3 ratione *anupodoxie* seu locutionis nimium abusivæ. v. g. *quod non amisisti illud habes*, at non amisisti cornu, ergo, habes cornua. Hæc fallacia minimam habet speciem probabilitatis: ideoque rarius occurrit inter Sophistarum rixas.

Solutio.

Solvitur hæc fallacia, ostendendo transitum à genere ad genus, ab uno prædicamento ad aliud esse illicitum: & dicendo similem esse rationem harum vocum quoad Accidens quoddam, scil. *senum* & terminationem, sed non quoad substantiam, sensum, significationem, & attributa.

Hæc de Fallacijs in Dictione.

C A P. 3.

De Fallacijs extra Dictionem.

Fallacia in re sive *extra Dictionem* oritur tribus de causis 1 quod vitiosè interrogatur, & cum est fallacia plurimum Interrogationum. 2 quod vitiosè sumitur. 1 *Accidentale predicatum pro essentiali*. 2 *Non Causa pro causa*. 3 *Principium idem de quo est quæstio*. 4 *Non Consequens pro consequente* 3 quod vitiosè

tioſè concluditur, vel à dicto ſimpliſter ad dictum ſe-
cundum quid; & contra: vel à confuſā conjuŋtione
diuersorum reipectuum, & eſt Ignoratio Elenchi: de
quibus ſigillatim nunc dicendum.

1 Fallacia *Accidentis* eſt, quando id quod conve-
nit tantum per accidens uni terminoruſi in Syllogiſ-
mo, attribuitur alteri quaſi eſet prædicatum per ſc.
Contingit 1 cum procedit ab accidente ad ſubje-
ctum, & contra. v. g. *Cauſa ebrietatis eſt tolle-
nda, vinum eſt cauſa ebrietatis.* ergo, *vinum eſt tol-
lendum.* 2 Cum transiſtus sit à rebus ad voces, &
contra. v. g. *animal eſt genus, homo eſt animal,* ergo,
homo eſt genus. 3 Cum transiſtus ſit à diuīliſ ad con-
juŋcta, & contra. v. g. *Thesēus erat appropinquans
Graciā occiſo Mino-tauro, at pater AEgeus novit
filium Thēſum,* ergo, *AEgenus novit appropinquan-
tem Thēſum.* Falsa erat conclusio ab eventu: nam
quia non novit illum qui appropinquavit eſſe fili-
um ejus à Mino-tauro liberatum, in mare ſe præci-
pitem dedit: inde dictum, *mare AEgenm. Coriſcum
novi, adverſensem non novi,* ergo, *eundens novi &
non novi.*

Solvitur hæc fallacia 1 offendendo non eſſe ne- *Solutio.*
ceſſariū ut quod conveniat Accidenti conveniret
Subjecto: aut contra. 2 aſſerendo argumentum eſſe
infirmitum à ſenſu diuiſo ad ſenſum compoſitum: aut
contra. 3 contendendo illiciſtum eſſe transiſtum à
genere ad genus, à rebus ad notiones: aut contra.
4 mouſtrando diſputationem non eſſe ad idem.
Nam hæc fallacia participt aliquid de fallacijs
Compositionis, Diſiſionis, Conſequentijs, & Ignor-
ationis Elenchi.

2 Fallacia à Dic̄to ſecundum quid ad dictum ſim- *4 Fallacia*
pliciter eſt, quando infertur illud ſimpliſter quod à dicto ſe-
verum eſt tantum ſecundum quid; vel quando di- *ſecundum*
quid;

Etum simpliciter infertur à dicto secundum quid quod minuit vel tollit significata dicti simpliciter. Contingit itaque 1 ubi dictum secundum quid est destructivum ejus cui adjungitur. v. g. *Socrates est homo mortuus*, ergo, *est homo*. 2 Cum dictum secundum quid est tantum in opinione. v. g. *vacuum traditur a Philosophis*, ergo, *vacuum est*. 3 Cum ad dictum illud significat partem. v. g. *AEthiops est albus dentes*, ergo, *AEthiops est albus*. 4 Cum determinatio illa denotat circumstantiam magni momenti. v. g. *expedit merces in mare proiecere ad salutem conservandam*, ergo, *expedit merces in mare proiecere*. 5 Cum particula necessariò restringens omittitur. v. g. *Lex non est datus justo ad condemnationem*, ergo, *lex non est datus justo*, ut sit regula obedientiae.

Solutio.

Solvitur hæc fallacia, ostendendo propositiones diverso modo sumi; alteram simpliciter, alteram secundum quid.

Ignoratio.
Elenchi.

3 Fallacia ab Ignoratione Elenchi est, cum ea sumuntur ut contradictoria negatis quæ non contradicunt. Contingit si disputatio non sit ad idem. v. g. *Socrates est dives si conferatur cum Codro, pauper si cum Craso*, ergo, *Socrates est dives & pauper*. 2 Si non sit secundum idem. v. g. *Nullus AEthiops est albus, omnis AEthiops est albus dentes*, ergo, *AEthiops est albus, & non est albus*. 3 Si non sit eodem modo sumpta. v. g. *Socrates currit sponre, Socrates non currit coacte*, ergo, *Socrates currit & non currit*. 4 Si non sit idem tempus. v. g. *Fideles sub lege credebant Christum venturum, fideles sub Evangelio non credebant Christum venturum sed exhiberunt*, ergo, *fideles credunt & non credunt Christum venturum*. Sophista in his omnibus vel nescit vel consulto tacet diversam hanc medii acceptationem: hæc fallacia latissime omnium patet & complectitur quodammodo cæteras omnes.

Solvitur

Solvitur hæc fallacia, ostendendo nullam in dis- *Solutio.*
putatione præsenti esse contradictionem, ob defe-
ctum alicujus ex quatuor conditionibus quam no-
minare debet respondens.

4 Fallacia *petitionis principij* est, quoties illud su- *4 Petatio*
mitur pro principio quod non est concessum, aut re- *Principij.*
ceptum, aut aliud à quæsito, sed æquè ignotum aut
controversum. Contingit 1 cum quæsitum sumitur
sub iisdem terminis. v. g. *omnis homo est resibilis,*
omnis homo est homo, ergo, *omnis homo est resibilis.*
2 Cum sumitur vox synonyma. v. g. *Socrates est do-*
cens, ergo, *Socrates est eruditus.* 3 Cum quælitum
& principium sunt termini reciprocí quoad ambi-
tum prædicationis. v. g. *animal in genere non pra-*
dicatur de homine tantum, quia sensibile non pra-
dicatur de homine tantum. 4 Cum principium sit
æquè ignotum vel ignotius quæsito v. *cælum est im-*
mobile, quia terra est mobiles.

Solvitur hæc fallacia ostendendo, identitatem sim- *Solutio.*
pliciter, synonymiam, reciprocationem, æqualem-
que esse obscuritatem & incertitudinem quæsiti &
principij: & proinde vanam esse hanc argumen-
tationem; cum vera *omnis* procedat à notioribus,
prioribus; aliisque à quæsito (& non iisdem)
mediis.

5 Fallacia *Consequens* est, quoties infertur ut *5 Fallacia*
consequens ab antecedente quod reverâ non conse- *consequen-*
quitur. Contingit 1 quoties peccatur in regulas con- *tia.*
versionis, quas legas. cap. 5. lib. 3. 2 quoties nulla
est dependentia terminorum inter se: ut, *baculus est*
in angulo, ergo, rex est solio.

Solvitur hæc fallacia, ostendendo vel nullam esse *Solutio.*
inter terminos dependentiam, vel magnam esse in-
consequentiam & peccatum in supradictas Conver-
sionis regulas.

6 Non causa pro causa. 6 Fallacia non causa pro causa est, quoties adferatur pro vera causa quod vel nulla est, vel tantum causa per accidens, aut dissimilis effectui. Contingit 1 ubi ex perversa dispositione illud interpretatur causam esse quod non est. v. g. *Agnus bibit me bibente* (inquit lupus in fabula) ergo, *inturbat mihi aquam*. 2 ubi abusus rei usurpatur loco legitimi usus. v. g. *ebrietas est tollenda*, ergo, *vires & vinum sunt tollenda*. 3 ubi causa quovis modo per accidens adhibetur loco cause per se. v. g. *quidam juvenes insurgunt in monasteriis*, ergo, *omnium admonitio est omittenda*. 4 Cum causa dissimilis usurpatur ad probandum effectum esse similem. v. g. *Déus qui mundum condidit est aeternus*, ergo, *mundus est aeternus*.

Solutio.

Solvitur hæc fallacia ostendendo, quæ & qualis sit causa adducta, & substituendo veram & germanam.

7 Fallacia plurimum interrogatorum.

7 Fallacia plurimum interrogatorum est, quoties Sophista unam interrogat vel expectat responsionem ad prolatam questionem voce simplicem, re ipsa multiplicem. Contingit ubi queruntur 1 plura de uno. v. g. *estne terra mare vel cælum*. 2 ubi unum de pluribus. v. g. *num bonum & malum sunt fugienda*. 3 ubi plura de pluribus. v. g. *num temperantia & intemperantia sunt virtus & vitium*.

Solutio.

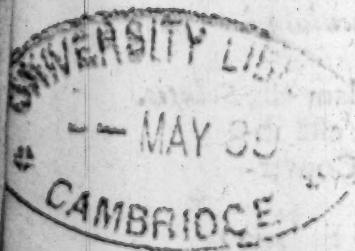
Solvitur hæc fallacia plures adhibendo responsiones secundum numerum interrogatorum, quæ in unica prolatione latuerunt.

Atque hoc de Syllogismo Sophistico.

Præceptorum Logorum finis.

Mv̄w δεῖ δέξα τὸ ἀχαίσιον.

FINIS.

fer-
au-
t i
au-
nte
im.
g.
en-
etur
in
um
um
er-

s fit
n.
ties
em
mul-
no.
olu-
t: 3
in-

sio-
e in